

Møte torsdag den 7. april 2016 kl. 10

President: Ole Mic Thommessen

Dagsorden (nr. 64):

1. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Kvalitet og pasientsikkerhet 2014 (Innst. 217 S (2015–2016), jf. Meld. St. 12 (2015–2016))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av offentlig folkehelsearbeid (Innst. 187 S (2015–2016), jf. Dokument 3:11 (2014–2015))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2014 (Innst. 186 S (2015–2016), jf. Dokument 3:2 (2015–2016))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 168 S (2015–2016), jf. Dokument 3:1 (2015–2016))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2015 (Innst. 142 S (2015–2016))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2014 (Innst. 169 S (2015–2016), jf. Dokument 1 (2015–2016))
7. Interpellasjon fra representanten Irene Johansen til finansministeren:

«Delingsøkonomien er et samlebegrep for ulike former for deling av ledige ressurser på digitale plattformen. Det er flere omsetningsmåter som leie, bytte, låne, gi bort eller selge. Enkelte aktører i delingsøkonomien deltar ut fra idealistiske hensikter for å bidra til et bærekraftig samfunn og utnytte eiendeler bedre. Andre deler eller bidrar til delingen mot betaling. Felles for dem er at de utgjør en samling av vidt forskjellige selskaper/modeller som kan gi nye muligheter for tilgang til varer og tjenester på digitale plattformer, og nye markedsmuligheter og forretningsmodeller. Samtidig kan delingsøkonomien utfordre vår måte å organisere samfunnet på, med hensyn til blant annet arbeidstakeres rettigheter, skatt og reguleringer, og gi ulike konkurransevilkår til tradisjonelle forretningsmodeller. Mange ser behov for å utrede mulighetene og konsekvensene av delingsøkonomien. Jeg er kjent med at regjeringen har nedsatt et utvalg som blant annet skal vurdere delingsøkonomiens muligheter og utfordringer, og konsekvenser for arbeidsliv og reguleringer. Utvalget skal levere sin innstilling innen 1. februar 2017. Samtidig understrekes det i mandatet at det vil foregå «samtidige prosesser på feltet, og at utval-

gets arbeid ikke skal begrense framgang i nødvendige reformer».

Hvilke tanker gjør statsråden seg om delingsøkonomien, og hvilke prosesser og reformer er det statsråden har igangsatt og ser for seg gjennom utvalgets innstilling og de andre prosessene?»

8. Interpellasjon fra representanten Eva Kristin Hansen til klima- og miljøministeren:

«Forvaltningsplanen for Norskehavet ble lagt fram i 2009 i St.meld. nr. 37 (2008–2009). Det ble gjennom Stortingets behandling av meldingen forutsatt at forvaltningsplanen skulle oppdateres i 2014. Dette har ikke skjedd. Faggrunlaget for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet ble offentliggjort i en rapport fra Faglig forum, Overvåkingsgruppen og Risikogruppen i april 2015. Regjeringen skriver i Meld. St. 14 (2015–2016) at de vil oppdatere forvaltningsplanene ved behov. Samtidig skriver de at de ikke ser behov for å oppdatere forvaltningsplanen for Norskehavet nå fordi hovedtrekkene i miljøtilstanden og bruken av Norskehavet ikke har endret seg vesentlig siden 2009. Forvaltningsplanssystemet har vært det viktigste overordnede verktøyet for en helhetlig forvaltning av våre norske havområder.

Ønsker statsråden å gå bort fra dette systemet?»

9. Referat

Presidenten: Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Eirik *Sivertsen* fra og med 8. april og inntil videre
 - fra representanten Ingunn *Foss* om permisjon i tiden fra og med 10. april til og med 16. april og fra representanten Jan Arild *Ellingsen* om permisjon i tiden fra og med 12. april til og med 14. april – begge for å delta i reise med NATOs parlamentariske forsamling til Washington
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Sverre *Myrli* i tiden fra og med 12. april til og med 14. april for å delta i reise med NATOs parlamentariske forsamling til Algerie
 - fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Sivert *Bjørnstad* i tiden fra og med 12. april til og med 14. april for å delta i OECDs parlamentarikerkonferanse i Tokyo
- Disse søknadene foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Det foreligger søknader om fritak fra å møte i Stortinget under representanten Jan Arild Ellingsens permisjon fra henholdsvis første vararepresentant for Nordland fylke, Dagfinn Henrik *Olsen*, på grunn av sykdom, og fra andre vararepresentant, Greta Johanne *Solfall*, på grunn av utenlandsopphold.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Vest-Agder fylke: Benjamin *Grønvold* 12. april–14. april

For Akershus fylke: Are *Helseth* 12. april–14. april

For Nordland fylke: Tor Arne Bell *Ljunggren* fra og med 8. april og inntil vidare og Veronica *Pedersen* 12. april–14. april

For Sør-Trøndelag fylke: Tormod *Overland* 12. april–14. april

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

S a k n r. 1 [10:02:10]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Kvalitet og pasientsikkerhet 2014 (Innst. 217 S (2015–2016), jf. Meld. St. 12 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Vidare vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kjersti Toppe (Sp) [10:03:08] (ordfører for saka): Komiteen har behandla den årlege meldinga til Stortinget om kvalitet og pasientsikkerheit i helsetenesta. Det er stor grad av einigheit i komiteen i denne saka.

Komiteen peikar i innstillinga på at vi har ei god helse- og omsorgsteneste i Noreg. OECD-rapporten frå 2014 viste at helsetilstanden i Noreg er god. Norsk helsevesen skårar spesielt godt på behandling og overleving etter hjartefarkt, og det er god kreftoverleving. Men Noreg skårar noko dårlegare når det gjeld indikatorane for pasientsikkerheit og vaksinasjon, og det er det ingen grunn til.

Behandling i helsevesenet vil alltid vera forbunden med risiko. Det vil alltid kunna skje feil, og det vil alltid vera risiko for smitte. Men faren for feil og manglar kan reduserast med kvalitetsorientert leiing, betre system og ein lærande og sikkerheitsfokusert teneste. Måling av kvalitet og openheit om resultat er nødvendig for å læra av feila.

Komiteen peikar i innstillinga på at kvaliteten i tenestene varierer for mykje. Informasjonsflyt, kommunikasjon og koordinering mellom ulike delar av tenestene er eit problem. Det skjer for mange pasientskadar, og infeksjonar og feil bruk av legemiddel er dei to vanlegaste årsakene til dette.

Komiteen er i innstillinga spesielt bekymra for pasientsikkerheitsarbeidet i den kommunale helse- og omsorgstenesta. Komiteen peikar i innstillinga på Stortinget si be-

handling av legemiddelmeldinga og dei tiltaka som vart vedtatt i samband med ho, for å sikra rett legemiddelbruk i befolkninga. Riktig bruk av legemiddel er viktig for pasientsikkerheita. 12 pst. av pasientskadane kjem av feil legemiddelbruk, og slik feilbruk kan få alvorlege konsekvensar for enkeltpasientar, som biverknader eller dødsfall.

Pasient- og brukaromboda skal vi lytta til. Dei tar pulsen på Helse-Noreg og får fram viktige opplysningar frå dei som helsetenestene er til for, nemleg pasientar og brukarar. Komiteen tar i innstillinga pasient- og brukaromboda si årsmelding på alvor. Ein samla komité ser behovet for å styrkja fastlegeordninga og gjennomgå både organisering og finansiering. Det vert i innstillinga peikt på at samarbeidet mellom nivåa i helsetenestene må betrast. Det vert peikt på behovet for riktig og nok bemanning på sjukeheim og i heimesjukepleie og på behovet for eit meir systematisk pasientsikkerheitsarbeid i kommunesektoren – særleg på sjukeheimar.

I innstillinga vert òg årsrapporten frå Statens helsetilsyn og tilsynsrapportar frå fylkesmennene kommenterte. Komiteen meiner det er bekymringsfullt at så mange kommunar ikkje er komne i gang med dei lovfesta krava i folkehelseleva om å ha oversikt over helsetilstanden til befolkninga. Det er også alvorleg at det er avdekt lovbrøt i alle helseføretaka når det gjeld psykisk helsevern for barn og unge.

Komiteen viser òg til at legevakt framleis er eit område som det er risiko ved. Komiteen peikar òg på at varslingskulturen i helsevesenet må styrkjast, og at dette ikkje kan oppnåast utan at det vert etablert ein reell openheitskultur.

Komiteen viser i innstillinga òg til Kunnskapssenterets meldeordning, og at ei evaluering av ordninga viser at ho har bidrege til at det har vorte enklare å melda, og at ordninga har ført til større merksemd om meldekultur og læring. Kunnskapssenterets læringsnotat, som det vart publisert tre av i 2014, kan ha stor nytteverdi i heile tenesta, ikkje berre for den tenestestaden der det har vore ei konkret hending, og komiteen understrekar at slike læringsnotat er av stor verdi.

Helsedirektoratet har eit lovpålagt ansvar for å utvikla, formidla og halda ved like nasjonale kvalitetsindikatorar for heile helse- og omsorgstenesta. I innstillinga peikar ein samla komité på at reinnlegging er det spesielt viktig å følgja med på, og ein viser til at store kommunar gjennomgåande har signifikant høgare sannsyn for reinnlegging av eldre. Komiteen tar òg opp viktigeita av å få ned talet på sjukehusinfeksjonar.

Det kan vera lett å vera einige om kva som skal og må verta betre i norsk helsevesen, men det kan vera vanskelegare å bevega skuta i den retninga. Dette er eit svært viktig arbeid, som helseministeren er den øvste ansvarlege for, og som Stortinget er veldig opptatt av. Eit helsevesen som har god pasientsikkerheit, er heilt grunnleggjande for at helsevesenet skal ha tillit i befolkninga. Det skal vera trygt å verta behandla i norsk helsevesen.

Ruth Grung (A) [10:08:20]: Det er bred enighet i komiteen om at den norske helse- og omsorgstjenesten le-

verer tjenester av høy kvalitet. Det er også veldig gledelig at de fleste pasientene er svært godt fornøyd med de tjenestene de mottar, og mye av æren skyldes høy faglig kompetanse og integritet blant våre helsearbeidere.

Arbeiderpartiet støtter beskrivelsen om at kvalitetsarbeid bør rettes spesielt inn mot følgende tre områder:

For det første: kvalitetsorientert ledelse. Kvalitet er først og fremst et lederansvar.

For det andre: systemer som kan bidra til å støtte opp under bedre kvalitet og pasientsikkerhet. Her har vi en vei å gå både når det gjelder å involvere brukerne, og det at store områder innenfor kommunehelsetjenesten, rusbehandling og psykiatri har for lite utviklede systemer.

For det tredje: en lærende kultur. Det krever åpenhet, reell åpenhet, og å ha evne til å endre praksis og organisering samt ha systemer som bygger opp under læring. Det handler om de daglige rapporteringene, varslingskultur og å lytte til pasientene.

Så vil jeg legge vekt på IPLOS. Når vi har vært rundt hos kommunehelsetjenesten, sier de at de i ti år har rapportert om indikatorer som de selv er opptatt av, men de kan ikke bruke det fordi systemet er innrettet sånn at det bare kan brukes nasjonalt, mens de selv trenger det for å se om ting endrer seg. Det er viktig å ta inn over seg at vi ser på hvilke systemer vi har, at de er mest mulig brukervennlig, ikke minst for dem som jobber ut fra dem, og som er interessert i å se hvordan de kan bli bedre. Det går også på tilsynene, at de i større grad må involvere brukerne, og at de må innrette sine rapporter sånn at de som vet at de er utsatt for tilsyn, ser hvordan de kan bruke dette i læringsøyemed.

Arbeiderpartiet vil spesielt framheve helseatlasarbeidet som utgangspunkt for å bedre kvaliteten og å sikre likeverdige tjenester til alle. Rapportene gir et veldig godt utgangspunkt for å vurdere egen praksis og å drøfte forbedringer. Men da må en også ha kulturer som tar dette inn over seg. Vi håper at flere fagmiljøer gjør som Barnelegeforeningen, og selv løfter opp problemstillinger som de ser kan være utfordrende, og bruker helseatlasmetodikken for å få et kunnskapsgrunnlag for drøfting og for å bli bedre.

Endring tar tid. Det er mange av de samme utfordringene som går igjen i 2013 og 2014. Det er spesielt utfordringer knyttet til mangelfull kommunikasjon og informasjon. Dette er områder som også er blitt behørig løftet fram i alle saker som komiteen har hatt og har til behandling – også i flere tilsynssaker. Det gjelder spesielt ved overføring av pasienter mellom forvaltningsnivåer, slik som utskrivningsklare pasienter. Her vet vi at vi har et forbedringsarbeid, men vi vet også at det tar tid å få det på plass. Komiteen følger nøye med.

Flertallet i komiteen har merket seg at Norge skårer dårligere enn andre land på vaksinasjon. Vaksiner er det mest effektive verktøyet vi har i det forebyggende helsearbeidet, og de har en risikoreducerende effekt for utvikling av sykdom som krever bruk av antibiotika.

Pasient- og brukerombudene anbefaler å evaluere fastlegens rolle. Fastlegene er navet i helsetjenesten. Vi hadde det oppe ved behandlingen av primærhelsemeldingen. Arbeiderpartiet mener at det kanskje er nødvendig å se nær-

mere på fastlegens rolle, sånn at de kan være det reelle navet.

Pasient- og brukerombudene gir også konkrete forslag om hvordan vi kan styrke brukermedvirkning, ikke minst hvordan pasientene kan mobilisere sine egne ressurser. De mener at pasienten må få kopi av henvisninger, epikriser, prøvesvar, og pasienter som bruker flere legemidler, skal alltid få en oppdatert legemiddelliste ved konsultasjon hos fastlege. Det er relativt enkle og opplagte krav, som vi håper ministeren tar tak i.

De kommunale legevaktene er akilleshælen i akuttkjeden. Det er behov for kvalitetsløft for å utjevne de store forskjellene, og en ser fram til å behandle forslagene fra Akuttutvalget. Ved akutt sykdom er det avgjørende med riktig og rask hjelp.

Avslutningsvis vil Arbeiderpartiet framheve at vi setter stor pris på at vi får slike nasjonale gjennomganger, og om det er de samme temaene som drøftes, skal vi også være åpne for å løfte inn nye problemstillinger som dukker opp underveis.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [10:13:26]: Trygghet for hjelp og omsorg når vi trenger det, er bærebjelken i vårt velferdssamfunn. Ansvar for å levere gode helse- og omsorgstjenester til alle hviler på det offentlige.

Helse- og omsorgstjenestene i Norge er godt utviklet og holder høy standard – dette mye takket være mange helse- og omsorgsarbeidere med høy faglig kompetanse. Samtidig vet vi at mye kan og må bli bedre. Kvaliteten i helse- tjenestene varierer for mye, og ventetiden for utredning, diagnose og behandling har for mange vært altfor lang. Informasjonsflyt, kommunikasjon og koordinering mellom ulike deler av tjenesten må også bli bedre.

Regjeringen har som mål å skape pasientens helsetjeneste. God styring og planlegging i tillegg til god kompetanse er en forutsetning for å nå målet. At helseministeren har valgt å legge fram for Stortinget en årlig melding om kvalitet og pasientsikkerhet, styrker Stortingets mulighet til en bred og åpen debatt om status og utfordringer i hele helse- og omsorgstjenesten. Målet er systematisk pasientsikkerhetsarbeid for å sikre mindre variasjon, færre uheldige hendelser og bedre kvalitet i tjenestetilbudet.

Meldingen vi behandler her i dag, er den andre i rekken som beskriver utfordringer og gjør opp status for kvalitet og pasientsikkerhet i helse- og omsorgstjenesten, i tråd med det som kommer til uttrykk i årsmeldinger fra pasient- og brukerombudene, Statens helsetilsyn, Norsk pasientskadeerstatning, Kunnskapscenterets meldeordning samt nasjonale og internasjonale kvalitetsindikatorer mv.

Kvalitetsarbeidet i meldingen rettes særlig inn mot følgende tre områder:

- mer kvalitetsorientert ledelse
- gode systemer som skal bidra til bedre kvalitet og pasientsikkerhet
- en mer sikkerhetsfokustert og lærende kultur i hele helse- og omsorgstjenesten

Regjeringens arbeid viser allerede gode resultater på flere områder. Kort kan nevnes: Fritt behandlingsvalg og reduserte helsekøer, vi har styrket eldreomsorgen og løf-

tet innsatsen inn mot rus og psykisk syke, vi har lovfestet retten til brukerstyrt personlig assistent, styrket pleiepengeordningen og innført opphentingsprogram med gratis HPV-vaksine for kvinner opp til 26 år.

Under høringene kom det mange positive tilbakemeldinger på at regjeringen vil fremme en årlig melding om kvalitet og pasientsikkerhet. Spesielt hyggelig var tilbakemeldingen fra Kreftforeningen om resultatene så langt av regjeringens kreftsatsing. Det er som kjent etablert 28 pakkeforløp for kreft og innført tverrfaglige diagnosecentre i alle helseregioner for pasienter med mistanke om kreft eller annen alvorlig sykdom. Kreftforeningen var tydelig på at pakkeforløpene hadde bidratt til større trygghet og forutsigbarhet blant pasienter som er med i ordningen.

Regjeringen har tatt flere viktige grep for økt kvalitet i omsorgstjenesten gjennom satsing på kompetanse og ledelse, også når det gjelder kunnskap om og kompetanse på alvorlig syke og døende. Det er igangsatt en masterutdanning for avansert sykepleie i kommunene, det er innført trygghetsstandard for sykehjem og tilrettelagt for flere psykologer, helsesøstre og ergoterapeuter.

Med Nasjonal helse- og sykehusplan, de årlige stortingsmeldingene om kvalitet og pasientsikkerhet og ikke minst primærhelsemeldingen har regjeringen satt stort fokus på åpenhet, politisk bevissthet og på oppmerksomhet om kvalitet og pasientsikkerhet i den nasjonale helse- og omsorgspolitikken.

For å bedre kvaliteten i de kommunale helse- og omsorgstjenestene løftes det også fram nye forsterkede tiltak i primærhelsemeldingen og i regjeringens plan for omsorgsfeltet, Omsorg 2020. I dette viktige arbeidet vil bl.a. fastlegene være en sentral aktør i målet for en mer teambasert primærhelsetjeneste.

Regjeringen har også sagt at den vil vurdere endringer i regelverket for organisering og finansiering for å legge til rette for gode primærhelseteam. Det jobbes med å finne gode modeller for sertifisering av sykehus, for å forbedre tjenestene og gi pasientene trygge og forutsigbare tilbud. Det jobbes også med å videreutvikle mål for kvalitet og pasientsikkerhet som kan brukes i kvalitetsarbeidet på alle nivå, og det skal lages nasjonale kvalitetskrav til behandlingstilbud der dette er nødvendig for å sikre likeverdig kvalitet og pasientsikkerhet i alle ledd av helse- og omsorgstjenesten.

Morten Wold (FrP) [10:18:51]: Det er betryggende at Stortinget får seg forelagt regelmessige meldinger om kvalitet og pasientsikkerhet og inviteres til å bidra til økt oppmerksomhet og politisk bevissthet om dette i den nasjonale helsepolitikken.

Av meldingen ser vi at utfordringene i 2014 selvsagt omfatter flere av de samme områdene som året før. Endringer i helsevesenet tar tid og lar seg sjelden innføre over natten. Nettopp derfor er det viktig at arbeidet med kvalitet og pasientsikkerhet må skje kontinuerlig og systematisk. Samtidig må systemene som finnes, bidra til åpenhet i hele tjenesten – med sikte på forbedringer der det er mulig.

Regjeringen har foreslått å opprette et nytt kommunalt pasient- og brukerregister. Gjennom et slikt vil sentrale

og kommunale myndigheter kunne bruke lagrede data for bedre å kunne planlegge, styre og evaluere helse- og omsorgstjenestene. For eksempel vil registeret gi verdifull informasjon om behandlingen av pasienter med nye folkesykdommer, som kols og diabetes. Det vil være viktig kunnskap for å utvikle tjenestene knyttet til behandling av de nevnte sykdommene.

Det er – av ulike årsaker – store variasjoner i helse- og omsorgstjenesten. Jeg registrerer at både Arbeiderpartiet og Senterpartiet etterlyser stedlig tilsyn i sykehjem, og at pårørende skal involveres. Det er spørsmål som skal avgjøres lokalt. Da tillater jeg meg å minne om at Arbeiderpartiet etter valget i 2015 fikk 203 ordførere, mens Senterpartiet fikk 105. Jeg må si at de to partiene lokalt således har meget gode muligheter til å vise hvor viktig de synes dette er.

Arbeiderpartiet etterlyser også helseministeren når det gjelder ansvaret for at samhandlingsreformens intensjoner ikke blir fulgt opp. Også det blir for enkelt fra et parti som med sine 203 ordførere og flertallskonstellasjoner i veldig mange av landets kommuner åpenbart lett glemmer det de har drevet valgkamp på.

En samlet komité er opptatt av at systemene for å avdekke og lære av uønskede hendelser og feil må bli bedre – både på sykehus og i kommunehelsetjenesten. Dette er samtidig avhengig av en generell åpenhetskultur i helse- og omsorgstjenesten. Komiteen presiserer at ansatte i helse- og omsorgssektoren selvsagt har ytringsfrihet, og ser det som ønskelig med offentlig debatt om helse- og omsorgstilbudet, en debatt der også helsearbeidere deltar. At det skjer feil i sektoren, som det i tillegg dekkes over, har ført til at regjeringen ønsker en undersøkelseskomisjon for helsevesenet. At ting dekkes til, kan føre til tap av liv. Det er uholdbart. Vi må ikke glemme at bak hver og en av disse hendelsene er det i tillegg til den involverte pasienten kanskje foreldre, søsken, barn, venner og kolleger. Det er mange som blir involvert.

Jeg mener det er essensielt at vi tar dette på alvor. Og skal vi bli bedre, må det være nulltoleranse for å skjule feil som skjer. At man spiller med åpne kort og følger boken, er viktig for troverdigheten i det offentlige helsevesenet. Da er det også viktig å anerkjenne den involverte pasienten.

Meldingen påpeker at det skjer mange uønskede hendelser rundt bruk av legemidler. Det gjelder både legemiddelbehandling og legemiddelhåndtering. Uønskede hendelser knyttet til legemidler kan selvsagt også skje i spesialisthelsetjenesten. Risikoen for alvorlige legemiddelfeil er særlig stor i overgangene mellom hjemmetjenesten og institusjoner og mellom ulike institusjoner. Det er nylig avgitt en legemiddelmelding. Også her var feil bruk av legemidler et viktig element. Derfor ønsker regjeringen en videreutvikling og utvidelse av dagens reseptregister, slik at det ivaretar fremtidige behov.

Avslutningsvis: Veldig mye er veldig bra i norsk helsevesen. Det må likevel ikke føre til at vi slutter å ta kvalitet og pasientsikkerhet på alvor. Det er det heller ingen fare for – denne regjeringen er genuint interessert i og opptatt av å skape pasientens helsetjeneste. I det inngår selvsagt både høy kvalitet og maksimal pasientsikkerhet.

Olaug V. Bollestad (KrF) [10:23:27]: Dette er en viktig melding, som nå kommer hvert år, og som gjør at vi stadig kan bli bedre selv om tjenesten er god. Kristelig Folkeparti er veldig glad for at vi er en så samlet komité om en så viktig sak.

Kvalitet og pasientsikkerhet handler om at vi stadig kan bli bedre. Vi må aldri slå oss til ro med at det er godt nok, fordi dette handler om livet til folk. Vi må strebe etter å bli bedre, med en åpenhetskultur som sier noe om kvalitet, og som sier noe om avvik. Vi må tørre å ha en åpenhetskultur som sier noe om pasientsikkerhet. Vi må tørre å ha en åpenhetskultur som gjør at de som jobber i dette, på gulvet, tør å varsle uansett hvor de jobber – at det er en åpenhetskultur hvor pasienter og brukere kan si ifra når ting er bra, men også når ting ikke fungerer. At det blir en åpenhetskultur for befolkningen, betyr at da kan befolkningen ha tillit til den helsetjenesten som i parametere er veldig, veldig god.

En åpenhetskultur også om behandlingsvalg er en kvalitet – behandlingsvalg som man har rett på, men også behandlingsvalg man ikke bør få. Det er ikke en kvalitet at vi opererer f.eks. skuldre ulikt i Norge, og at det er ulike parametere på om vi bruker kikkhullskirurgi i kneet på en privat klinikk eller på en offentlig klinikk. Det er ikke god kvalitet. Derfor har vi mulighet for å bli bedre.

Dette skaper trygghet for dem som jobber innenfor helse. Dette skaper trygghet for dem som skal motta tjenesten. Dette skaper trygghet for pårørende. Og dette skaper også trygghet for oss som politikere, slik at vi faktisk evner å prioritere å bevilge ressurser til kvalitet der en ikke har god nok sikkerhet. Derfor er dette en viktig melding, for det handler om folks liv. Det handler om at vi må få en kultur som gjør at ansatte faktisk kan si ifra. Kvaliteten blir ikke god nok hvis arbeidsmiljøet er slik at det er utrygt å si ifra. Det utfordrer arbeidsevnen til den enkelte, som igjen gjør noe med kvaliteten, som igjen gjør noe med sikkerheten for de pasientene som skal legges inn på våre sykehjem eller i våre sykehus.

Varsling og åpenhet handler om godt lederskap – at pasientene kan få lov til å være den de er, uten å falle inn under det at de er vanskelige eller umulige som pasienter fordi de stiller spørsmål ved den behandlingen de får. Dette handler om god personalpolitikk, som sikrer kompetanse, at vi til enhver tid vet at vi har nok sykepleiere, at vi har leger med den spesialutdanningen de trenger, og at vi har de hjelpearbeiderne som til enhver tid trengs. Det handler om kvalitet og sikkerhet.

Det handler også om kvalitet og sikkerhet å ha gode IKT-systemer. Det er ikke godt nok at over 500 brev om pasientopplysninger sendes digitalt og forsvinner, og at det går ti måneder før helseforetaket oppdager at de har forsvunnet. Det er ikke god nok kvalitet.

Derfor er Kristelig Folkeparti utrolig takknemlig for den rapporten som kommer. Det er nesten som i et ekte-skap: Når man har vært gift lenge og blir sendt på ekte-skapskurs, kan det være at den ene parten ikke forstår hvorfor en skal det. Men det er jo nettopp for stadig å bli bedre.

Blålysmedisin, som handler om hjerteinfarkt og hjerne-

slag, har blitt bedre nettopp fordi politikere, pasienter, fagfolk, pårørende og samfunnet har fokusert på det. Antallet overlevende har økt, og antall feil har gått ned. Det samme må vi tørre å prioritere når det gjelder rus og psykisk helse, som kanskje er de områdene der en står nederst når det gjelder å kunne varsle, å kunne si ifra og melde behovet.

Derfor er Kristelig Folkeparti ekstremt glad for akkurat denne meldingen, fordi vi må fokusere på å bli bedre i den helsetjenesten som allerede er god.

Ketil Kjenseth (V) [10:28:45]: Jeg vil få starte med å gratulere oss selv med dagen, det er jo Verdens helsedag i dag, 7. april. Temaet i år er diabetes.

Jeg vil først stoppe litt opp ved verden. Sett i lys av at Norge ofte omtales som verdens rikeste land, kan man forvente at vi skal ha verdens beste helsevesen. Vi har nok ett av de bedre, men ingen rangerer Norge helt på topp. Derfor er det god grunn til at Stortinget årlig bruker tid og ressurser på en statusrapport, som denne meldingen er. Det er alltid, som tidligere talere har påpekt, noe vi kan bli bedre på.

Departementet har særlig pekt på to viktige områder i meldingen: kommunikasjon og involvering av pasientene og kompetanse, læring og ledelse. I tillegg sier komiteen at samhandling mellom de ulike nivåene og bemannings- og ressursituasjonen er faktorer som i høy grad påvirker kvalitet og pasientsikkerhet. Venstre er særlig opptatt av pasientens rolle og reelle brukermedvirkning. Dagens helsetjeneste, med et såpass avgrenset skille mellom primærhelsetjenesten i kommunal regi og spesialiserte helsetjenester i statlig regi, skaper noen særlige utfordringer for pasienten. Dette er for den norske helsetjenesten kanskje et av særtrekkene sammenlignet med i en god del andre land – at vi har dette tydelige skillet mellom to eiere. Det fører i for mange tilfeller til at det blir opp til pasienten og brukeren å holde systemet sammen. Det er et stort ansvar å legge på den enkelte pasient. Den som er frisk i hodet og erfaren, kan godt dele noe av det ansvaret, men for dem som ramler inn i systemet, og kanskje nettopp hodet er det som er blitt skadet, er det krevende å skulle holde systemet sammen. Derfor må vi strekke oss etter mer sømløse pasientforløp, uavhengig av hvem som er aktøren.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi kan bidra til å skape bedre forløp. Vi ser at utviklingen nå går betydelig i utakt i henholdsvis kommunal og statlig sektor. Pasientjournaler kan brukes som et eksempel på dette. Det er nå langt på vei utviklet en nasjonal plattform for sykehusene, mens det tilsvarende er langt fram til en felles journal som tar med seg opplysninger fra fastlege og primærhelsetjeneste.

Jeg har flere ganger fra denne talerstolen brukt «drømme-caset» i Valdres, Valdres lokalmedisinske senter, som eksempel på samlokalisering av folkehelse tilbud, pleie- og omsorgstjenester og polikliniske spesialisthelsetjenester. Siden de har seks kommunale eiere, forholder de seg til ulike kommuners systemer. De har fire ulike journalsystemer: Kommunene har sitt, sykehus og spesialisthelsetjenesten har sitt, legevakt har et system, og ambulansetjenesten har ett. Det siste de ønsker seg, er ett til. Derfor er det

en krevende samhandling vi står overfor, det gjelder både standardisering og samordning. I dag er det ganske fragmentert, det går i utakt og til dels tregt – og det er særlig da at 428 kommuner i dagens digitale samfunn utmerker seg som for mange. Særlig kommer dette til syne i legevaktsamarbeidet, i dag har vi 191 legevaktsamarbeid, og vi ser betydelige forskjeller mellom disse legevaktene. 112 av dem er organisert som interkommunale legevaktsamarbeid. Det er her det virkelig blir krevende å være lokal eier. Jeg frykter at for mange ikke tar det eierskapet som folkevalgt på alvor, og at det er krevende å få både innsikt i og oversikt over det viktige arbeidet som skjer.

Jeg kan også bruke diabetesregisteret på Verdens helse-dag som et eksempel, når diabetes er tema. Barnediabetesregisteret i Norge er svært bra i internasjonal målestokk, men når man blir 18 år, blir man nesten utmeldt, eller ikke lenger fulgt opp. 90 pst. av diabetikerne er ikke registrert i voksendiabetesregisteret. Vi har en lang vei å gå for å styrke kvaliteten og jobbe mer systematisk i norsk helsesektor. Som flere har vært inne på, tar det tid, og den tiden må vi bruke godt.

Statsråd Bent Høie [10:33:55]: Også jeg vil gratulere alle med dagen, med Verdens helsedag. Det er jo veldig kjekt at vi behandler akkurat denne saken i dag. Jeg er veldig glad for den brede tilslutningen meldingen har fått i komiteen, og de gode drøftingene som er i innstillingen.

Regjeringen vil skape pasientens helsetjeneste, dvs. trygge og gode tjenester for å unngå unødig skade. De årlige meldingene om kvalitet og pasientsikkerhet er viktig i dette arbeidet.

Norsk helsetjeneste oppnår gode resultater på mange områder. Vi ligger høyt på overlevelse for sykdommer som kreft, hjertesvikt og hjerneslag, og de aller fleste gir uttrykk for at de er fornøyd med de tjenestene de får.

Variasjon i forbruk av helsetjenester er et problem i hele helse- og omsorgstjenesten. Helseatlas, som sammenligner forbruk av helsetjenester i alle deler av landet, viser at vi må arbeide systematisk med å redusere uberettiget variasjon. Derfor har jeg varslet at variasjon skal være et viktig tema i neste melding.

Meldingen som Stortinget behandler i dag, gir et bilde av status og utfordringer for 2014 og peker på områder der vi kan forbedre oss.

Pasient- og brukerombudene får mange henvendelser om pasientskade, informasjon, ventetid og systemsvikt. Stadig flere henvendelser gjelder den kommunale helse- og omsorgstjenesten, særlig fastlegens rolle, kvaliteten i sykehjemmene og den kommunale saksbehandlingen.

Statens helsetilsyn påpeker mangler ved kommunikasjon, kompetanse, læring og ledelse. Psykisk helsevern for barn og unge, akutt situasjoner, samhandling og legemidler er spesielle risikoområder.

Samhandlingen mellom nivåene er ikke bra nok, påpeker komiteen. Vi har iverksatt flere tiltak, men har fortsatt et stykke igjen å gå før vi har oppnådd gode, sammenhengende pasientforløp.

Kildene vi har brukt, gir oss et godt grunnlag for å forbedre tjenestene. Gjennom stortingsmeldingene om fol-

kehelse, primærhelsetjeneste og legemidler og i Nasjonal helse- og sykehusplan har regjeringen varslet en rekke tiltak som vil bidra til bedre kvalitet og pasientsikkerhet.

Tiltak i Nasjonal helse- og sykehusplan viser at arbeidet er godt i gang når det gjelder pasientens helsetjeneste. Pasienten skal få bedre grunnlag for å velge behandlingsalternativet som er mest i samsvar med pasientens egne preferanser. Pakkeforløp for kreft og tverrfaglige diagnostiske sentre er innført, og vi skal utvide pakkeforløpene til å gjelde flere områder.

Vi følger opp meldingen om primærhelsetjenesten og vil styrke kompetansen i kommunene, stimulere til bedre ledelse og etablere tverrfaglige team. Slik bedrer vi også fastlegetilbudet.

Vi skal få på plass riktig legemiddelbruk i sykehjem og i hjemmetjenesten. Pasienter og helsepersonell skal få bedre informasjon om legemidler, og vi har lagt fram en handlingsplan som skal bidra til å redusere antibiotikabruken i befolkningen.

Psykisk helsevern ble satt på dagsordenen i folkehelsemeldingen. Vi styrker ressursinnsatsen innen psykisk helsevern for barn og unge, vi har lagt fram en opptrappingsplan for rusfeltet, og vi har varslet en egen ungdomshelsestrategi.

Stortingsmeldingen viser at vi mangler kunnskap, men at det samtidig utvikles ny kunnskap, og vi etablerer nye kvalitetsindikatorer og helseregistre. Jeg er derfor glad for at vi nå jobber med å få på plass det kommunale pasient- og brukerregisteret, som er omtalt fra talerstolen av flere allerede.

Men vi må ikke la mangel på kunnskap stoppe oss i det løpende forbedringsarbeidet. Vi er også nødt til å bruke den kunnskapen vi allerede har, mer. Komiteen vil at kommunestyrene årlig debatterer meldinger om kvalitet i helse- og omsorgstjenesten. Det er jeg helt enig i.

Forskrift om styringssystem i helse- og omsorgstjenesten har nylig vært på høring. Ett av kravene er at alle virksomheter minst én gang i året skal forholde seg systematisk til informasjonen de har om kvalitet i den tjenesten som de leder – slik at de kan gjøre de endringene som er nødvendig.

Åpenhet er en forutsetning for god kvalitet og pasientsikkerhet. Jeg er opptatt av å stimulere til åpenhet og at ansatte og tillitsvalgte har fora hvor de trygt kan ta opp forbedringer i arbeidsmiljøet og melde om uønskede hendelser i pasientbehandlingen. Ledere er nødt til å gå foran og skape en kultur som stimulerer til læring og forbedring. Jeg har stilt krav til helseregionene om at de nå i mye større grad skal se pasientsikkerhet i sammenheng med helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, og følge opp tiltak der det er behov for det.

Prinsippet om åpenhet skal ligge til grunn for alt forbedringsarbeid i hele helsetjenesten, og nettopp med disse årlige debattene bidrar også Stortinget til åpenhet om disse viktige spørsmålene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ruth Grung (A) [10:39:24]: Jeg vil gjenta det som jeg egentlig snakket om i hovedinnlegget mitt, og det er de konkrete forslagene fra pasient- og brukerombudene som hele komiteen har sluttet seg til. Sett i forhold til andre saksområder som vi har jobbet med, mener jeg dette går rett inn i kjernen av å styrke pasientens mulighet til å mobilisere sine egne ressurser med oversikt over situasjonen sin. Det gjelder bl.a. at pasientene må tilbys kopi av henvisninger, epikriser og prøvesvar. Pasienter som bruker flere legemidler, skal alltid få med seg en oppdatert legemiddeliste etter konsultasjon hos fastlegen.

Så spørsmålet er: Hvordan vil helseministeren sørge for at dette blir fulgt opp?

Statsråd Bent Høie [10:40:04]: Dette er forhold som vi nå jobber godt med, ikke minst gjennom bedre IKT-løsninger, helseportalen og kjernejournal, som vil bidra til at pasientene får tilgang til mer oppdatert samtidsinformasjon om sin egen helse. Jeg er helt enig i at dette er en utfordring som vi har i tjenesten, at man ikke får god nok informasjon om sin egen situasjon.

Ruth Grung (A) [10:40:43]: Vi håper vi blir orientert nærmere, for dette går egentlig direkte på veiledning som fastlegene skal gi.

Så har jeg et annet spørsmål. Det som er bra i denne meldingen, er at vi også blir sett utenfra. OECD-rapporten for 2014 framhever to områder hvor vi scorer litt dårligere enn resten, og det er på pasientsikkerhet og vaksinasjon. Begge deler overrasker oss egentlig, for vi trodde vi lå i tetsjiktet på de områdene. Men når det gjelder spesielt vaksinasjon: Hva vil ministeren gjøre med tanke på den rapporten jeg antar vi får om to år, sånn at vi blir bedre på det området?

Statsråd Bent Høie [10:41:25]: Vi jobber nå med vaksinasjon på flere områder, bl.a. varslet vi i legemiddelmeldingen arbeidet med å vurdere en etablering av eget vaksinasjonsprogram for voksne. Vaksinasjon er også en sentral del av handlingsplanen knyttet til antibiotikaresistens. Så handler dette også i veldig stor grad om å gi foreldre muligheten for god informasjon på helsestasjonene. Derfor er det viktig å styrke helsestasjonenes arbeid. Det gjør vi gjennom den styrkingen av helsestasjonene som vi har lagt opp til i de tre siste budsjettene, med økningen i kommunenes midler til nettopp å bygge opp helsestasjonene. Jeg har stor tro på at når en gir god og saklig informasjon, vil flere velge å vaksinere barnet sitt.

Olaug V. Bollestad (KrF) [10:42:39]: Regjeringen, sammen med samarbeidspartiene, har vært opptatt av å prioritere psykisk helse, og det er jeg glad for. Vi har en statsråd som er ekstremt opptatt av psykisk helse. Men komiteen bemerker i denne innstillingen at halvparten av de 414 varslingene som har vært i spesialisthelsetjenesten, har vært knyttet til psykisk helsevern, og at det der er spesielle pasientsikkerhetsutfordringer.

Mitt spørsmål er: Hva vil statsråden gjøre for å øke pasientsikkerheten, spesielt innenfor psykisk helse, og kan-

skje aller mest spesielt innenfor barn og unges psykiske helse, når det er en utfordring, som det vises til her?

Statsråd Bent Høie [10:43:31]: Jeg er helt enig i at det er et av de områdene som vi har store utfordringer på, hvis vi ser på de meldingene som kommer fra den delen av tjenesten. Jeg må understreke at jeg er veldig glad for at det er en tjeneste som melder, for det er helt avgjørende for å gjøre et forbedringsarbeid.

Det er også sånn at vi på det området har satt i gang flere tiltak, bl.a. det arbeidet som vi nå har krevd, at en jobber etter den britiske modellen knyttet til det å evaluere når man har hatt selvmord blant pasienter som er inne i et behandlingsopplegg, for nettopp å få en mye mer systematisk oppfølging i de tilfellene der det går galt. Det er jo et av de temaene som går igjen, bl.a. i de varslingssakene som vi har.

Kjersti Toppe (Sp) [10:44:44]: Helseinstitusjonar i spesialisthelsetenesta har ei lovpålagd plikt til å senda melding til Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenester om betydeleg personskade på pasient som følgje av yting av helsetenester eller ved at ein pasient skadar ein annan. Føremålet er å betra pasientsikkerheita. Meldeordninga fekk i 2014 over 9 000 meldingar. Meldeordninga er evaluert, og det vart veldig gode resultat. Pasient- og brukaromboda har i fleire år spurt om ikkje denne ordninga kan overførast til å verta ei plikt for kommunane. Arianson-utvalet anbefalar det òg heilt samrøystes, mens eg oppfattar at det er ei vegring frå regjeringa og regjeringspartia til å gå inn på dette. Det kan eg ikkje forstå, for vi er jo så opptatt av å betra pasientsikkerheita i kommunane. Kva er årsaka til at statsråden eventuelt ikkje vil innføra dette i kommunane?

Statsråd Bent Høie [10:45:44]: Den vegringen har ikke jeg lagt noe som helst merke til. Tvert imot, det var jo regjeringspartiene og våre samarbeidspartier som i forrige stortingsperiode i et representantforslag fra undertegnede foreslo å innføre meldeordningen også for de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Det ble da nedstemt av Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV. Men vi synes det var viktig at vi, når Arianson-utvalget hadde fått dette som en del av sitt mandat å vurdere, fikk den vurderingen fra Arianson-utvalget. Det har vi nå fått, og jeg er veldig glad for at de anbefaler det. Nå er dette ute på høring, og vi vil da jobbe med å følge opp høringen. Men mitt utgangspunkt er det samme som jeg mente i opposisjon, at jeg mener at det er klokt.

Ketil Kjenseth (V) [10:46:42]: Siden det er Verdens helsedag, og diabetes er tema, og vi i Norge skal i gang med en diabetesplan, som regjeringspartiene og samarbeidspartiene er enige om, så lurer jeg litt på hvordan framdriften er – særlig når det gjelder diabetesregisteret, voksendiabetesregisteret, for det er et viktig register med tanke på kunnskap. Det har vært diskusjoner rundt om når det gjelder hvordan man skal meldes inn, hvem som skal gjøre det, og pasientens samtykke til det. Kan statsråden si noe om hvordan han sørger for at vi får tatt i bruk dia-

betesregisteret på en mer systematisk måte, til fordel for pasientene?

Statsråd Bent Høie [10:47:28]: Det er Verdens helse- dag i dag, og det er diabetes som er hovedtema. Jeg vil ikke minst anbefale at mange sprer muligheten om at folk kan gå inn på nettsiden diabetesrisiko.no, i regi av Diabetesforbundet, for det er faktisk sånn at ganske mange har diabetes uten å være klar over det, og mange er også i en risiko for å få diabetes og kan med ganske enkle endringer i livsstilen unngå dette.

Vi følger selvfølgelig opp Stortingets vedtak om å etablere en egen handlingsplan. Det arbeidet er det Helsedirektoratet som har ansvaret for.

Når det gjelder voksenregisteret, er det helt riktig, som representanten også var inne på i sitt innlegg, at der har vi utfordringer knyttet til for lav respons, og det er også noe det jobbes med i tjenesten. Men jeg er også opptatt av at den typen registre har en god forankring i helsetjenesten for at de skal bli brukt, og for at de skal bli tatt vare på videre.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [10:48:59]: Skal vi si noe om kvalitet, må vi faktisk kunne måle kvalitet. Jeg har derfor lyst til å si noe om det kanskje litt kjedelige begrepet «kvalitetsindikatorssystem», men det er viktig – jeg skal komme tilbake til det.

Vi er opptatt av at kvaliteten på helsetjenestene skal være god enten vi er pårørende eller vi er brukere av helse- tjenester, og i større grad spør man nå om de ulike syke- hus har god behandling. Har de de mest moderne opera- sjonsmetodene? Er det sikkert å bli operert? Blir man godt ivaretatt og fulgt opp når man kommer hjem fra sykehus? Ikke minst er det mange komplikasjoner, og vises dette på sykehusets nettsider? Jeg må si at det er gledelig å vite at sider hvor man forteller om uønskede hendelser, får større og større antall klikk.

Kvalitetsindikatorssystem høres veldig teknisk og by- råkratisk ut, men systemet er nettopp viktig for å kunne foreta forbedringer og for å få lik praksis og like standar- der for behandling. Jeg synes at stortingsmeldingen er ut- merket, og jeg vil påpeke at tabellene i kap. 7 gir veldig nyttig informasjon. Men det er et trist nei-fjes i tabellene, og det gjelder kompetanse i kommunalt rusarbeid. Der er det faktisk en nedgang. Dette viser nødvendigheten av å ha slike indikatorer, for de blir brukt til å lage ny politikk. Det er ikke uten grunn at regjeringen har kommet med en opptrappingsplan på rusfeltet, og at kompetanse i kommu- nalt rusarbeid er et satsingsområde i planen. Tabellen viser også at det går framover når det gjelder lik behandling av hjerneslag og tilbud om trombolysbehandling, men det er et stykke igjen.

Vi er alle opptatt av ventetid på sykehus, og ventetiden på det enkelte sykehus opptar mange, og her ser vi at den har gått ned. Tallene er fra 2014, og det er ulempen med

å behandle kvalitetsmeldinger i ettertid. Vi har data både fra 2015 og fra 2016 som viser at det nå ser enda bedre ut, og det er gledelig. Særlig gledelig er det at ventetiden går ned innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Det er noe regjeringen har jobbet systematisk med.

Vi har noe igjen i arbeidet med kvalitet, og skal vi lyk- kes med å få til pasientens helsetjeneste, må pårørende og pasientene i større grad tas med. Det behøver ikke å være så vanskelig, det behøver nettopp ikke å være byråkratisk. Jeg tillater meg å komme med et forslag. Man kan eksem- pelvis når man er på legevakten – der har vi hatt mange undersøkelser om at brukere og pasienter ikke er for- nøyd – gjøre som man gjør når man går gjennom kontrol- len på flyplasser, der man har et system med et smilefjes eller et rødt og grønt fjes, så ville pårørende veldig raskt kunne gi en tilbakemelding på om de var fornøyd.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:52:30]: At Stortin- get får en årlig melding om kvalitet og pasientsikkerhet i helse- og omsorgstjenestene, bidrar både til viktig konti- nuitet – og ikke minst – til at vi klarer å følge utviklingen på feltet over tid. Vi håper, alle i komiteen, at kommunesty- rene rundt omkring i Norge gjør det samme som Stortinget, nemlig ser på disse tingene minst en gang i året.

Høringsinstansene er fornøyd med at regjeringen vel- ger å legge frem en årlig melding. Dette er ikke et område helsetjenestene gjør seg ferdig med. Dette er et arbeid som krever oppmerksomhet og årvåkenhet fra ansatte og ledere hver eneste dag.

Vi synes at både pasient- og brukerombudene og Norsk Pasientskadeerstatning kom med viktige innspill i hørin- gen i komiteen. De var tydelige på at det er for dårlig kunnskap om pasientens rettigheter ute i tjenestene. Det innebærer en stor risiko for at pasienter ikke får den be- handling, oppfølging eller informasjon som de har krav på. Det ble også trukket frem at de mest alvorlige glippene skjer ofte i overgangen mellom spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten. For oss er det også viktig å lytte til innspillene om at det er for store variasjoner mellom helse- foretakene. Det er stor forskjell på hvilken kultur lederne skaper for læring av enkeltsaker og av statistisk materiale.

Skal man skape en kultur for kvalitet, handler det mye om å jobbe målrettet for å fjerne feil – helt fra de små til de store. Jeg har i det siste besøkt flere produksjonsbedrif- ter i mitt fylke, Akershus. Felles for dem alle er at ledere, ansatte og tillitsvalgte har et helt avklart og tydelig forhold til helse, miljø og sikkerhet. De jobber helt målrettet hver eneste dag med å minimere risiko, men de har også en kul- tur for å tenke innovasjon og endring i oppgavene som de gjør – alt for å fjerne risikoen for feil. Det er som lederen i den ene bedriften sa: Hvis du har bestemt deg for ikke å gjøre de små feilene i hverdagen, unngår du faktisk de store ulykkene også.

Vi er glad for at vår regjering derfor fremmer denne årlige saken om pasientsikkerhet for Stortinget, men vi er også glad for at regjeringen arbeider med å etablere en undersøkelseskommissjon for helsetjenesten. Spesielt pårø- rende grupper har etterlyst en kommissjon, bl.a. begrunnet i at vi har behov for å få mer kunnskap om de sammen-

satte årsakene til at folk blir skadet og dør som følge av feil i helsetjenestene. For Høyre veier det tungt at pasienter og pårørende mener det er et særskilt behov for en slik uavhengig undersøkelseskommisjon. De mener en slik kommisjon vil styrke de pårørendes rettssikkerhet.

Et poeng med undersøkelseskommisjonen er ikke bare at en får kartlagt hendelsesforløpet og hva som førte til den alvorlige hendelsen, men at resultatet av undersøkelsen brukes aktivt i kvalitets- og pasientsikkerhetsarbeidet i etterkant av hendelsen. I dag er det grunn til å tro at mange virksomheter ikke er flinke nok til å bruke tilsynsmyndighetenes vurderinger aktivt i sitt kvalitets- og pasientsikkerhetsarbeid.

Kjersti Toppe (Sp) [10:55:53]: Det er mange ting som ein kan snakka om som gir risiko for pasientskadar og dårleg kvalitet. Beleggsprosent er eit slikt område, antibiotikaresistens er eit anna, som er svært viktig å jobba med.

Men det som eg vil løfta i det andre innlegget mitt, er noko veldig enkelt, og det er ernæring. Underernæring og feilernæring er ei sikkerhetsutfordring på våre sjukehus, på sjukeheimar og i helse- og omsorgstenestene i kommunane. Ifølgje Helsedirektoratet står ein av tre innlagde i fare for å verta underernært. Dette er veldig alvorleg, for er ein underernært, har ein òg auka risiko for andre plager og dårleg kvalitet på behandlinga. Vi veit at det har vore dødsfall på norske sjukehus på grunn av underernæring, sikkert òg i kommunane. Vi har gode faglege retningslinjer – det er ikkje problemet. Problemet er at dei vert ikkje implementerte ute i tenestene, og det er det heilt enkle som gjerne sviktar. Ofte får ikkje pasientane hjelp til å få maten i seg. Noko så enkelt fører til ei alvorleg pasientsikkerhetsutfordring.

Eg er glad for at komiteen samla løftar opp akkurat dette feltet, at ernæring er viktig i pasientsikkerhetsarbeidet og må verta ein integrert del av den pleia vi gir til sjuke og omsorgstrengjande, og at helsepersonell har god kompetanse på akkurat dette. Eg vil be helseministeren om å fokusera på dette i det året som kjem.

Det andre eg vil nemne, er rapporten frå Norsk Pasientsikkerhetskampanje, I trygge hender, som viser at 44 pst. av einingane ved norske sjukehus rapporterer om eit klima som gir auka risiko for pasientskadar. Det er ganske alvorleg, og det er uholdbart. Eg ser at helseministeren har bedt helseføretaka om ein plan, og det er bra, men at vi har ein kultur på norske sjukehus der dei tilsette vegrar seg for å uttrykkja sine meiningar om forhold ved arbeidsplassen, er isolert sett ein pasientsikkerhetsrisiko.

Til slutt: Eg er glad for den avklaringa som kom om meldeordninga, frå statsråden. Grunnen til mi bekymring for at dette ikkje var noko som regjeringa hadde sans for, er at regjeringspartia ikkje har slutta seg til merknadene om dette i innstillinga. Da ventar vi på Arianson-utvalet, og der er det veldig mykje bra.

Ruth Grung (A) [10:59:08]: Jeg viser til innlegget fra representanten Morten Wold, og jeg er veldig glad for at

han løftet fram vårt gode resultat fra valgkampen, og at vi nå styrer over 200 kommuner.

Men så sier han også at han reagerer på at vi utfordrer helseministeren til å følge opp intensjonene i samhandlingsreformen. Da vil jeg bare minne om at samhandlingsreformen består av to parter, og en stor utfordring med samhandlingsreformen er styrkeforholdet mellom de to, at kommunene opplever seg som i utgangspunktet mye svakere enn spesialisthelsetjenesten. Et område som utpeker seg der det er veldig mange feil og uønskede hendelser og stor risiko for at kvaliteten ikke holder mål, det er når man har kommunikasjon på tvers av forvaltningsnivåene. Der er samhandlingsreformen helt avgjørende, at de intensjonene som lå til grunn – at man får helhetlige tjenester for pasienten med helhetlig behandlingsforløp – blir fulgt opp.

Så er det jo også denne regjeringen som har fjernet de økonomiske incentivene til kommunene. Når vi har reist rundt og besøkt kommunene, også Høyre-styrte kommuner, har vi sett at det var akkurat det at de fikk økonomiske incentiver, som gjorde at de klarte å komme nærmere med hensyn til å skape likeverd mellom de to. Så helseministeren har ansvar for hele helsevesenet, også det kommunale, og når det er en slik ulikevekt mellom to parter, mener Arbeiderpartiet at man har et ekstra ansvar for å sørge for at det blir god samhandling mellom kommunehelse og spesialisthelse.

Bård Hoksrud (FrP) [11:01:10]: Jeg tror med sikkerhet jeg kan slå fast at det verken var med hurrarop eller glede at representanten Wold viste til Arbeiderpartiets 203 ordførere i kommunene. Men det gir faktisk kommunepolitikere en mulighet til å gjøre noe av det vi har gjort i dag. Den debatten vi har her, er utrolig viktig. Jeg skulle veldig gjerne sett at flere kommuner fulgte opp på samme måte og hadde den samme debatten hvert eneste år, fordi dette er utrolig viktig for dem som trenger kommunale tjenester, og for at man sørger for å gi enda bedre kommunale tjenester i fremtiden.

Representanten Toppe var inne på dette med ernæring. Der har regjeringen nettopp gjort flere grep, bl.a. prosjektet Gylne måltidsøyeblikk. Komiteen var i Sandefjord og så på et av sykehjemmene hvor dette med mat og kvaliteten på mat er i kjempfokus, og hvor det faktisk brukes blant alle de ansatte, både dem som er på kjøkkenet og dem som er ute og gir maten til pasientene, for å sikre at man får både rett mat, god mat og den kvaliteten som det skal være på maten – nettopp fordi man er bekymret for utfordringen med at mange blir underernært og ikke får i seg nok næring når man er i institusjon.

Jeg synes det er veldig bra at vi får en sånn årlig melding. Så er det alltid sånn at det er noen utfordringer med det, for det viser at det er en del ting som man må gjøre noe med. Det er nettopp derfor man får dette, og derfor er det viktig at det blir varslet, at man får beskjed om utfordringene som er innenfor disse tjenestene. Det kan selvfølgelig brukes på en negativ måte mot dem som har mange avvik. Men dersom man retter opp og gjør noe med avvikene, har en kultur for at dette er noe man gjør noe med, da er det veldig positivt, for da lærer man av de feilene man gjør i orga-

nisasjonen. Man tar inn over seg de feilene som blir gjort, og sørger for å gjøre noe med det, for å bedre tjenestene til innbyggerne sine. Det er kjempebra.

Likevel har jeg lyst til å peke på en kommune og vise hvor viktig det er å gjøre noe med dette. Det viser seg at ti måneder tilbake i tid ble det ført manuell oversikt over alle avvik, og nå er det altså ikke mulig å få vite hvor mange avvik det var i denne kommunen for lengre tid siden enn ti måneder. Det er alvorlig, for det betyr at da har man ikke tatt dette på alvor og gjort noe med de avvikene som kommer. Det er det som er viktig, og det er derfor dette er så viktig, og det er derfor jeg også håper at kommunepolitikerne nå følger opp dette.

Som kommunestyrerepresentant skal jeg utfordre mine folk i min kommune, og der er det Arbeiderpartiet og Senterpartiet som styrer, så jeg gleder meg til å se at min kommune kommer til å få flertall for å gjennomføre dette, sånn at vi kan få satt dette på dagsordenen og gjort noe med det – lukke uønskede hendelser og sørge for at pasientene får et best mulig tjenestetilbud.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:04:20]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av offentlig folkehelsearbeid (Innst. 187 S (2015–2016), jf. Dokument 3:11 (2014–2015))

Michael Tetzschner (H) [11:04:44] (ordfører for saken): I den rapporten vi behandler nå, mener Riksrevisjonen å ha funnet særlig tre punkter som er interessante for oss å diskutere. Det er for det første at kommunene foreløpig ikke har etablert et systematisk folkehelsearbeid, for det andre at arbeid med folkehelse og folkehelse tiltak ikke er tilstrekkelig kunnskapsbasert, og for det tredje at folkehelsearbeidet ikke er godt nok forankret i sektorer utenfor helse.

Man kan jo smake litt på disse funnene. Noen veldig eksakte uttrykk er de ikke, og det er kanskje noe man kan stille spørsmål ved hva gjelder forvaltningsrevisjonene, når de munner ut i så skjønnsbaserte konklusjoner som dette. Derfor må vi nærme oss spørsmålet noe mer systematisk.

Helse påvirkes av flere forhold, som fysiske forutsetninger hos den enkelte, levevaner og bakenforliggende sosiale og miljømessige faktorer. Flere av de store folkesykdommene i Norge har sammenheng med livsstil og kan forebygges, eller i hvert fall utsettes. Folkehelsearbeidet er samfunnets samlede innsats rettet mot påvirkningsfaktorer som fremmer helse, utjevner sosiale helseforskjeller og forebygger sykdom, skade eller lidelse. Så er det verdt å merke seg at utenfor temaet faller en vurdering av behandling i helsetjenesten for øvrig.

Formålet med denne undersøkelsen har vært å vurdere i hvilken grad kommunenes og fylkeskommunenes folkehelsearbeid er systematisk og langsiktig, og i hvilken utstrekning de statlige virkemidlene understøtter dette

arbeidet, likeledes om det regionale og lokale folkehelsearbeidet drives systematisk og langsiktig, om kommuner og fylkeskommuner har nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen, og i hvilken grad de har oversikt over de positive og negative faktorene som kan påvirke helsetilstanden.

For de av oss som har fartstid fra kommunestyre eller bystyre, er det grunn til å minne om at folkehelsearbeid ikke er en spesialitet for kommunestyrene, og at man virkelig kan gå seg vill hvis man skal legge inn ideelle faglige mål på alt et kommunestyre skal gjøre innenfor alle feltene. Jeg synes også at dette bekreftes i den undersøkelsen som man bygger rapporten på, hvor det er en ganske stor forskjell mellom det rådighetsrommet som kommunene selv mener at de har, og de virkemidlene som Riksrevisjonen mener at de har. Her er det en forskjellighet i oppfattelsen av hverdagen, og jeg holder en knapp på den beskrivelsen som er gitt av våre folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner.

Jeg vil også si – og det er skrevet inn i merknaden – at det har vært stor enighet om den generelle tilnærmingen i komiteen. Dog har vi skilt lag på noen områder, idet et flertall som utgjøres av partier som har flertallet i denne saken, også har påpekt mer spesielle systematiske forhold og måten man fremstiller disse problemene på i rapporten. Vi har f.eks. etterlyst at fremstillingen av folkehelsearbeidet på noen punkter kunne vært tjent med en mer hverdagsnær språkbruk, en mer stringent begrepsbruk og klarere konklusjoner. For det er vel ikke noen hemmelighet at man alltid kan gjøre mer hvis man først er inne på et felt, at man alltid kan gjøre det mer systematisk. Dette er vel ikke et område vi noen gang vil identifisere som ferdig utviklet, og som perfekt på alle områder. Spørsmålet er om disse forvaltningsrevisjonene får den veiledende effekt de skal ha, hvis det ender med en generell beskjed om at jo da, det er mye bra, men det kan gjøres bedre – uten at man er mer konkret i å adressere problemene.

Vi synes også det mangler en overordnet refleksjon om hvordan Norge nå står i det internasjonale bildet. Det er vel slik at vi er oppvokst med at vi har den beste helsen i verden – med mindre man leser sykefraværstatistikken – men det som det er grunn til å reflektere nærmere over, er at Norges befolkning er gått fra å ha den høyeste forventede levealder i verden til at vi nå har falt til en femtendeplass for kvinner og en tiendeplass for menn. Særlig for Norge kan det være grunn til å tenke gjennom dette faktum, fordi det er vel ikke slik at økonomien har vært en begrensende faktor de siste 20 årene i vårt offentlige folkehelsearbeid. Forklaringen må altså søkes i en svakere organisering og kanskje mindre treffsikker virkemiddelbruk enn de land som nå ligger foran oss. Så kan det være at forklaringen ligger et helt annet sted, helt utenfor den politiske sfære, at folkehelsenivået i ethvert samfunn ikke bare er utslag av myndighetenes politikk, men at det også er summen av de valg vi som enkeltpersoner treffer hver eneste dag. De har selvfølgelig helseeffekter.

Derfor konstaterer vi at temaet for undersøkelsen naturlig nok vil begrense seg til offentlige myndigheters arbeid med folkehelsearbeid og selvfølgelig systematisk i mindre

grad ta for seg samspillet med befolkningens egne holdninger og myndighetenes muligheter for å påvirke disse.

En utgiftsside ved denne tilnærmingen, som jeg heller ikke kan se kan være særlig annerledes, er selvfølgelig at rapporten får en sterk betoning av den offentlige organisering og målsettinger som de viktigste drivere for folkehelsearbeidet. Ansvar – ikke minst det personlige ansvar – og roller beskrives ikke med den entydighet som man kanskje kunne forventet hvis dette skulle vært meget interessant å lese. På dette punktet har også partiene skilt litt lag. Noen har ment at det personlige ansvaret kanskje betones for meget av flertallet, og mindretallet vil sikkert redegjøre for sitt syn.

Når det gjelder omtalen av Helsedirektoratet, står det:

«De største utfordringene knyttet til folkehelse i plan er, slik Helsedirektoratet ser det, å operasjonalisere folkehelsearbeidet.»

Ja, det var vel kanskje det jeg var innom i begynnelsen av innlegget. De skriver videre:

«Planene beskriver ofte store perspektiver som i praksis følges opp med små tiltak.»

Tilsvarende når det gjelder KS:

«I intervju med KS går det fram at kommunene i høringsuttalelsene til folkehelseloven ga uttrykk for at loven var «grenseløs».»

Kommunenes innsats er avgjørende for å nå de nasjonale målene for folkehelsen, og det er likevel de som sier dette.

Helse- og omsorgsdepartementet må overfor kommunene foreta en avveining mellom de nasjonale hensynene som kan begrunne statlig styring, og de hensynene som begrunner lokal handlefrihet i folkehelsearbeidet, også på dette området. Et flertall i komiteen har også funnet det påfallende at partene oppfatter sin reelle situasjon som ganske forskjellig og dermed også handlingsrommet. Mens Helsedirektoratet mener kommunene har «et bredt virkemiddelsett for å ivareta den oppgaven de er gitt gjennom folkehelseloven», fremkommer det av rapporten at «det er et spørsmål om kommuner og fylkeskommuner opplever at de har tilstrekkelige rammebetingelser til å utføre de oppgavene loven skisserer.» Bredden i hvilke faktorer som påvirker helse, er problematisk å forholde seg til i praksis, og undersøkelsen har vist at kommunene strever med kompleksiteten i folkehelsearbeidet, jf. en av folkehelseovens fem prinsipper, «helse i alt vi gjør.» Det ligger ikke stor veiledning i et sånt mantra.

Vi har også tillatt oss å vise til at fylkesmannsembetene i intervjurunden har uttrykt at «alle» er positive til folkehelse, og at budskapet er lett å omfavne i lokal og sentral politikk. En kommune uttrykker at «folkehelsefeltet kan virke noe utydelig og diffust, og at dette kan gi det lavere prestisje.» En annen kommune erfarer at «bredden gjør det vanskelig å gripe helheten og få til en felles forståelse for hva folkehelsearbeid innebærer på tvers av sektorer.» Det beskrives som en generell utfordring at folkehelsefeltet er lite målbart, at årsak-virkning ofte er svakt dokumentert, og at effektene må ses over lang tid.

Jeg har problematisert visse sider ved rapporten, som nok kunne ført til besvarelse av enda flere interessante

spørsmål, men det ligger utenfor rammen av det temaet vi har i dag. Vi er takknemlige for det arbeidet som er gjort, samtidig som forvaltningsrapporten ikke gir veldig gode svar på de store spørsmålene, men det er heldigvis ikke den eneste saken som Stortinget behandler i sakens anledning.

For øvrig støtter komiteen og tar til orientering de tiltak som statsråden selv har varslet i sin korrespondanse med Riksrevisjonen under tilblivelsen av rapporten, senest brev av 9. juni 2015.

Martin Kolberg (A) [11:16:02] (komiteens leder): Som det framgår, har Riksrevisjonens undersøkelse vært å vurdere i hvilken grad kommunenes og fylkeskommunenes folkehelsearbeid er systematisk og langsiktig, og i hvilken utstrekning de statlige virkemidlene understøtter folkehelsearbeidet lokalt og regionalt. Det er et stort spørsmål.

Det jeg mener vi kan enes om, og som vi enes om i innstillinga, er at folkehelsearbeidet er samfunnets innsats for å fremme helse, utjevne sosiale helseforskjeller og forebygge sykdom, skade eller lidelse. Ny folkehelselov ble vedtatt i 2011 som en del av samhandlingsreformen, fordi Stortinget mente reformen i helsetjenesten måtte følges av en fornyet innsats rettet mot samfunnsforhold som påvirker helse. Og loven gir kommunene et klart ansvar for folkehelse. Det er det som er vedtatt av Stortinget. De statlige aktørene har viktige oppgaver med å understøtte kommuners og fylkeskommuners folkehelsearbeid. Riksrevisjonens undersøkelse handler om hvordan dette arbeidet følges opp i praksis – hvordan folkehelsearbeidet foregår i kommuner og fylkeskommuner, og i hvilken grad de statlige virkemidlene virker etter sin hensikt.

Jeg vil kommentere saksordføreren på ett punkt: De konklusjonene som Riksrevisjonen har kommet fram til, er i og for seg i denne sammenheng, og på den bakgrunn som jeg nå har referert, ganske nedslående. Jeg refererer ikke konklusjonene på nytt – det gjorde saksordføreren på en god måte. Men i motsetning til saksordføreren mener jeg disse konklusjonene er av konkret karakter og har et innhold som er slik at det er nødvendig at komiteen kommenterer det, og at det er nødvendig at Stortinget følger det opp på den måten vi gjør i innstillinga. Jeg regner med at statsråden senere i debatten her kan kommentere dette. Jeg mener at det er ganske konkrete ting, i motsetning til hva representanten Tetzschner sa. Det er ikke syning vi har i denne rapporten, det er ganske konkrete konklusjoner.

Utbredelsen av ikke-smittsomme sykdommer har økt siden 1950-tallet, og de sosiale helseforskjellene er blitt større. Et systematisk og langsiktig folkehelsearbeid skal bidra til å utjevne de sosiale helseforskjellene og gi bedre helse for hele befolkningen. Men undersøkelsen viser manglende samsvar mellom utfordringer og iverksatte tiltak i kommunene. Det er alvorlig. Eksempelvis har mange kommuner identifisert store utfordringer på områder som gjelder levekår og sosial ulikhet, samtidig som tiltakene kommunene har iverksatt, i begrenset grad er rettet mot akkurat disse utfordringene. For nesten halvparten av kommunene regner levekår og sosial ulikhet som de største folkehelseutfordringene, men bare 15 pst. oppgir å ha

iverksatt flest tiltak på disse viktige områdene. Her er det åpenbart, statsråd, mye å gå på i det fortsatte helsearbeidet i kommunene.

Jeg nevner dette som et eksempel og som et oppspill til det jeg mener er Arbeiderpartiets viktigste anliggende i denne saken: Den enkelte har et grunnleggende ansvar for egen helse – selvsagt – men samfunnets rolle er samtidig så avgjørende for å gi alle likeverdige muligheter og for å utjevne sosiale helseforskjeller at lovverk og sterk styring er nødvendig. Dette er ikke noe som bare kan overlates til den enkelte. Det er ikke en linje som samfunnet kan følge. I innstillinga går det viktigste skillet her, akkurat som representanten Tetzschner også sa. Sammen med SV vil Arbeiderpartiet derfor advare mot å underslå dette gjennom en overdreven individualisering.

Et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser også i innstillinga til at lov om folkehelsearbeid gjelder både kommuner, fylkeskommuner og statlige helsemyndigheter, og i tillegg privat og offentlig virksomhet når forhold ved disse direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helse. Folkehelselovens formål er å medvirke til en samfunnsutvikling som styrer folkehelse og utjevner sosiale forskjeller i helse og levevilkår. Folkehelseloven erstatter folkehelsebestemmelsene i kommunehelsetjenesteloven, inkludert målrettet helsevern og lov om fylkeskommunens oppgaver i folkehelsearbeidet.

Jeg er glad for at Riksrevisjonens undersøkelse viser at kommunene er positive til folkehelseloven, og at nær ni av ti kommuner mener den har ført til økt satsing på folkehelsearbeid lokalt.

Det samme flertallet viser også til folkehelsemeldingen, God helse – felles ansvar, og vil understreke at kommuner skal og må ha et bredt ansvar for folkehelsearbeidet, for å tilrettelegge lokalsamfunnet slik at det fremmer god helse og forebygger sykdom. Men også staten må bidra ved å legge de overordnede rammene for det nasjonale folkehelsearbeidet og bidra med befolkningsrettede tiltak, slik at de sunne valg blir enklere.

Det samme flertallet som jeg viste til her, vil påpeke at å fjerne ordningen med gratis frukt og grønt til ungdomsskoleelever ikke er et bidrag i riktig retning. Innføring av en times fysisk aktivitet i skolen hver dag er et annet folkehelseiltak som staten etter dette flertallets syn burde ha tatt ansvar for i et samarbeid med kommunene. Vi beklager at så ikke er tilfellet.

Det er alvorlig at de fleste kommuner foreløpig ikke har etablert systematisk folkehelsearbeid. Nær 60 pst. av kommunene har ikke drøftet folkehelseutfordringer og presentert mål og strategier for folkehelsearbeidet i kommuneplanen. Vi forventer, med bakgrunn i den undersøkelsen som vi drøfter her i Stortinget i dag, at regjeringa påser at folkehelselovens krav om at folkehelsearbeidet skal forankres i en plan, nå blir fulgt opp i dette arbeidet.

Videre er det slik at Riksrevisjonen påpeker at arbeidet med folkehelse og folkehelseiltak ikke er tilstrekkelig kunnskapsbasert, og at kommuner etterlyser mer kunnskap om helsefremmende faktorer, levevaner og sosial fordeling av helse. Det var en forutsetning for folkehelseloven at

statlige helsemyndigheter skulle bidra til gode nøkkeldata og kunnskapsbasert informasjon til kommuners og fylkeskommuners folkehelsearbeid, og vi mener at Riksrevisjonens rapport bør føre til en forbedring på dette punktet.

Riksrevisjonen påpeker også at folkehelsearbeidet ikke er godt nok forankret i sektorer utenfor helse. Det er vi enig i, og vil understreke at dette gjelder både for kommuner, fylkeskommuner og staten. Staten har et stort ansvar og burde stått fram som et eksempel til etterfølgelse. Det er ikke tilfellet. En bredere forankring av folkehelsearbeidet på tvers av sektorer hos statlige myndigheter ville klart bidratt til økt satsing på tvers av sektorer også på lokalt og regionalt nivå.

Medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti slutter seg fullt og helt til prinsippene i folkehelseloven, der kommunene ble gitt et bredt ansvar for folkehelse, og at ansvaret ble lagt til kommunen som sådan, og ikke bare kommunen ved sin helsetjeneste. Det er verdt å merke seg. Det var en tydelig diskusjon om det, og det er verdt å merke seg akkurat dette. Disse medlemmer mener det er behov for å sikre politisk forankring av de prinsipielle og overordnede sidene ved folkehelsearbeidet, og mener lovkravet om at kommunen i forbindelse med kommunal planstrategi skal ta stilling til folkehelseutfordringen i kommunene, var fornuftig og nødvendig.

Det er på sin plass enda en gang å presisere at det er ikke noen uenighet knyttet til at den enkelte har ansvar for sin egen helse – selvsagt ikke. Men alle har ansvar for folkehelse. Å redusere sosiale helseforskjeller handler i all hovedsak om riktig fordeling og om å skape et samfunn med små forskjeller, gode velferdsordninger, inkluderende arbeidsliv, helsefremmende skoler og barnehager, et sunt miljø, men også tiltak mot spesifikke risikofaktorer for sykdom. Særlige nasjonale tiltak kreves mot de fire store risikofaktorene: usunt kosthold, inaktivitet, rusmiddelmissbruk og usunn stråling. I tillegg vet vi at ensomhet og isolasjon også er sterke risikofaktorer for reduserte leveår og dårlig helse.

Riksrevisjonen har i sin gode rapport anbefalt å styrke oppfølgingen av det kommunale folkehelsearbeidet, og vi ser at kommuner i dag har få økonomiske insentiver som virkelig fremmer satsing på det brede folkehelsearbeidet. Den økonomiske og menneskelige gevinsten ligger gjerne mange år fram i tid. Det er selvsagt utfordrende for våre kommunepolitikere.

Vi mener de finansielle ordningene for kommunehelsetjenesten hele tida må vurderes, slik at forebyggende tiltak vil «lønne seg» for kommunene å iverksette, og vil påpeke at kommuners mulighet til å prioritere folkehelsearbeid må ses i sammenheng med Riksrevisjonens funn i Dokument 3:5 om ressursutnyttelse og kvalitet i helsetjenesten etter innføringen av samhandlingsreformen.

Til slutt vil jeg bare si at vi slutter oss til de påpekninger og anbefalinger som Riksrevisjonen fremmer i rapporten.

Helge Thorheim (FrP) [11:28:42]: Først vil jeg rette en takk til saksordføreren for hans arbeid med innstillingen i denne saken.

Folkehelse er samfunnets innsats rettet mot påvirkningsfaktorer som fremmer helse, utjevner sosiale helseforskjeller og forebygger sykdom, skade eller lidelse. I folkehelseoven, som ble vedtatt i 2011, er det lagt et klarere ansvar på kommunene for arbeid med folkehelse på tvers av sektorer, der en skal sørge for at folkehelsearbeidet blir kunnskapsbasert, systematisk og langsiktig, både i kommuner, i fylkeskommuner og i staten. De mer sentrale aktørene, som Helse- og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Statens helsetilsyn og fylkesmennene, er gitt viktige oppgaver med å understøtte kommuners og fylkeskommuners folkehelsearbeid.

Det er et viktig område Riksrevisjonen her har gått inn i for å undersøke det offentlige folkehelsearbeidet og finne ut tilstanden på dette. Det er noe nedslående at det viser seg at de fleste kommunene ennå ikke har etablert et systematisk folkehelsearbeid, og videre at arbeidet som foregår, ikke er tilstrekkelig kunnskapsbasert. I tillegg mangler det en del på forankring av arbeidet utenfor helse. Av denne grunn synes det å være et behov for å styrke oppfølgingen av folkehelsearbeidet. Helse- og omsorgsministeren opplyste til Riksrevisjonen i juni 2015 at regjeringen vil legge vekt på å styrke kunnskapsgrunnlaget, bistå til implementering av folkehelseoven i kommunene samt å styrke arbeidet med forankring av folkehelse på tvers av sektorer. Dette synes betryggende, og det støttes. Summen av de valg vi som enkeltpersoner treffer hver eneste dag, kan ha helseeffekter, og undersøkelsen burde nok også i tillegg tatt for seg samspillet med befolkningens egne holdninger og myndighetenes muligheter for å påvirke disse.

En må likevel kunne si at kommunenes innsats er avgjørende for å nå de nasjonale målene for folkehelsen. Helse- og omsorgsdepartementet må overfor kommunene foreta en avveining mellom de nasjonale hensynene som kan begrunne statlig styring, og de hensynene som begrunner lokal handlefrihet i folkehelsearbeidet.

Mange viktige folkehelseutfordringer er kjent, og tiltak for å redusere disse er allerede nedfelt i helsestrategier, slik som NCD-strategien – altså for hjerte- og karsykdommer, kreft, diabetes og kroniske sykdommer – og folkehelsemeldingen.

Det er nok udiskutabelt at det å legge til rette for økt fysisk aktivitet i alle deler av befolkningen vil være et svært viktig tiltak som vil fremme folkehelsen og redusere sykdom. Et annet eksempel er tiltak som bidrar til reduksjon av alkohol- og tobakksbruk.

Folkehelsearbeid er forebygging, og en må gjerne vente mange år før en ser den økonomiske og menneskelige gevinsten av arbeidet. Uansett har alle et ansvar for egen helse, samtidig som alle har et ansvar for folkehelsen.

M a r i t N y b a k k hadde her overtatt presidentplassen.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [11:32:15]: Folkehelsearbeid er langsiktig, og det favner bredt. Alle samfunnssektorer berøres, og virkemiddelapparatet er omfattende. Det kan dreie seg om alt fra fysiske tiltak, som at kommu-

nene bygger ut gode og effektive gang- og sykkelveier, til å støtte opp om et rikt kulturliv og andre immaterielle verdier. Folkehelse er et vidt begrep. Det er også noe av utfordringen. Det kan være krevende å måle effekter av tiltak på kort sikt. Samtidig er det godt dokumentert at satsing på folkehelse lønner seg på lang sikt. Det er bra for den enkelte innbygger, det er bra for samfunnet, og det er bra for fellesskapet.

Temaet for Riksrevisjonens rapport er offentlige myndigheters arbeid med folkehelse. Rapporten spisser seg derfor inn mot den offentlige organisering og målsettinger som de viktigste drivere for folkehelsearbeidet. Det må samtidig sies at folkehelsearbeidet kan ses på også fra andre vinkler, hvor eksempelvis enkeltpersoners individuelle ansvar betones i sterkere grad. Men gitt rapportens utgangspunkt har Riksrevisjonen levert et grundig stykke arbeid, hvor det er særlig grunn til å merke seg at det fortsatt er store mangler i kommunene når det gjelder å etablere et systematisk arbeid for å styrke folkehelsen.

Det aller viktigste helsearbeidet er arbeidet for å hindre at folk blir syke. Forebygging må derfor få et enda sterkere fokus enn det har i dag. Folkehelsearbeid og forebygging av sykdommer er viktig for økt livskvalitet for den enkelte og for å redusere utgifter til behandling som kunne vært unngått. Forebyggende og helsefremmende tiltak må rette seg mot personer i alle aldersgrupper med ulike behov og forutsetninger. Det forebyggende arbeidet må fokusere på både psykisk og fysisk helse. Tidlig innsats er viktig, både for barn og blant eldre.

Kristelig Folkeparti ønsker en samfunnsutvikling som styrker folkehelsen og utjevner sosiale helseforskjeller. Folkehelseoven forplikter og må følges av en økonomisk satsing som tilrettelegger for at folkehelsearbeidet kan følges opp i den enkelte kommune. I Riksrevisjonens undersøkelse vises det til at kommunene har fått styrket økonomi i forbindelse med folkehelsearbeidet, men at det samtidig er få økonomiske incentiver som fremmer satsing på det brede folkehelsearbeidet. Det er også begrensede sanksjoner knyttet til manglende gjennomføring. Det er viktig å få synliggjort dette, slik det nå gjøres i rapporten.

Etter Kristelig Folkepartis syn har det over lang vært for lave bevilgninger til det systematiske folkehelsearbeidet. Vi er ikke på et nivå som er i tråd med de forventningene vi som nasjonale myndigheter har til kommunenes folkehelsearbeid. Jeg skal ikke her og nå gå inn i en budsjettdebatt om dette. Jeg bare konstaterer at Riksrevisjonen peker på noe sentralt her. Det er få økonomiske incentiver som fremmer satsing på det brede folkehelsearbeidet. Samtidig er det også begrensede sanksjonsmuligheter knyttet til manglende gjennomføring av dette, ifølge rapporten.

Det helsefremmende arbeidet i nærmiljøet bør skje i samarbeid mellom kommunen, frivillige organisasjoner og brukerorganisasjoner. På kort sikt kan det være krevende å dokumentere helsemessige og økonomiske gevinster ved folkehelseiltak. Ofte ser vi at andre områder prioriteres som følge av mer konkrete og akutte behov. KS påpeker at kommunene oppfatter at det gir mer helse for pengene å iverksette folkehelseiltak, men at gevinsten av å iverksette slike tiltak ligger fram i tid. KS etterlyser mer forsk-

ning på folkehelseiltak ut fra effektivvurderinger. De påpeker også utfordringer ved tematiske utlysninger fra stat og fylkeskommune, og at dette har resultert i utstrakt bruk av prosjektfinansiering av folkehelseiltak i kommunene, og i for liten grad langsiktig og sammenhengende satsinger.

Det er behov for systematisk forskning på effekten av folkehelseiltak, for å gi et grunnlag for gode prioriteringer i kommunene. Kommunene har ifølge folkehelseloven også en plikt til å iverksette nødvendige tiltak for å bedre folkehelsen.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at nær 60 pst. av kommunene ikke har drøftet folkehelseutfordringer og presentert mål og strategier for folkehelsearbeidet i kommuneplanen. Stortinget har særlig pekt på det ansvaret som ligger i å utjevne helseforskjeller som følger av sosiale forhold. I riksrevisjonsrapporten vises det til at mange kommuner har identifisert store utfordringer på områder som gjelder levekår og sosial ulikhet, samtidig som tiltakene kommunen har iverksatt, i begrenset grad er rettet mot nettopp disse utfordringene. Nesten halvparten av kommunene regner levekår og sosial ulikhet som en av de største folkehelseutfordringene. Bare 15 pst. oppgir å ha iverksatt flest tiltak på nettopp disse områdene.

I folkehelsemeldingen, Meld. St. 19 for 2014–2015, varslers det mer bruk av systematisk utvikling og bruk av forskningsbasert kunnskap. Folkehelseinstituttet og Helseinspektoratet skal videreutvikle folkehelseprofilene og veiviserne i lokalt folkehelsearbeid. Det skal bl.a. gjennomføres kartlegginger av kommunenes implementering hvert fjerde år. Det er en stor utfordring at folkehelseperspektivet i størst grad omtales og inkluderes i de politiske prioriteringene på helse- og omsorgsområdet. Det er jo nettopp tiltakene som implementeres utenfor disse arenaene, som vil resultere i mindre press på helse- og omsorgstjenestene.

Som jeg sa innledningsvis: Folkehelsearbeid er langsiktig, og det favner bredt. Det finnes relevante tiltak for å styrke folkehelsen innenfor de fleste sektorer i samfunnet. Derfor er vi i Kristelig Folkeparti glade for at Riksrevisjonen har som en av sine anbefalinger nettopp å styrke arbeidet med å forankre folkehelse på tvers av sektorer, bl.a. gjennom å synliggjøre helsekonsekvensene og legge til rette for at sektormyndighetene utenfor helse i større grad deltar i folkehelsearbeidet.

Jeg viser ellers til saksordførers gjennomgang.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:39:55]: Først må jeg si noe jeg ikke har sagt før, og det er at jeg vil beklage saksordførers presentasjon av saken. Den var etter min vurdering både lite informativ med tanke på hva som er kjernen i saken, og også lite dekkende for det som er behandlet i komiteen. Så langt jeg vet, stemte Høyre for folkehelseloven, en lov som ble vedtatt i 2011, og det vi nå skal behandle, er altså Riksrevisjonens rapport fra perioden 2012 til og med januar 2015. Nå er vi i starten, og det er utrolig viktig at denne viktige rapporten og denne innstillinga medvirker til at dette arbeidet kommer på rett kjørl. Det er utrolig viktig at det kommer på rett kjørl, for det er krevende, det er altomfattende, og derfor er det en grunn-

dig innstilling som vi i Senterpartiet er med på i våre merknader.

Senterpartiet har sett behovet for å skrive en egen fagligpolitisk merknad som oppsummerer helheten, for at folk kan få overhøyde over temaet og dermed lettere kan sette seg inn i hva stortingspartiene mener om innholdet i folkehelsearbeidet. Vi har derfor gått ut av merknader for å tydeliggjøre hva som er våre standpunkter. Som sagt er det en krevende sak; det å realisere folkehelsearbeidet i kommunene er et krevende tema.

Folkehelseloven ble som nevnt vedtatt i 2011 og gjelder både kommuner, fylkeskommuner og statlige helsemyndigheter, i tillegg til privat og offentlig virksomhet når forhold ved disse direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen. Og hele formålet med folkehelseloven er at det skal medvirke til en samfunnsutvikling – jeg understreker medvirke til en samfunnsutvikling – som styrker folkehelsen og utjamner sosiale forskjeller i helse og levevilkår. Dette er en overordentlig viktig sak for Senterpartiet, for det er å medvirke til å utjamne forskjeller i helse og levevilkår.

Hovedtrekkene i loven var at ansvaret for folkehelsearbeidet ble lagt til kommunen, framfor slik det var tidligere: til kommunens helsetjeneste. Det er et bærende prinsipp i hele arbeidet. Det var – og er – kommunens ansvar å ha oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorer, og det var statlige helsemyndigheter og fylkeskommunens ansvar å gjøre opplysninger om helsetilstand og påvirkningsfaktorer tilgjengelige og gi støtte til kommunene. Denne oversikten over folkehelseutfordringene i kommunene skal inngå som grunnlag for arbeidet med planstrategier, med det arbeidet som er i plan- og bygningsloven. Vi snakker her om et overgripende tema som skal materialisere seg også i plan- og bygningsloven. Det er vesentlig at smårollingene gis en trygg skolevei – det er ett av de praktiske eksemplene, bare for å ta det banale – og kommunen skal iverksette nødvendige tiltak for å møte lokale utfordringer.

Derfor er det veldig gledelig å erfare at Riksrevisjonens undersøkelse viser at kommunene er positive til folkehelseloven. Det er viktig å påpeke at for å få dreis på dette folkehelsearbeidet må en samspille med de frivillige organisasjoner. Det er på få områder en har mer å hente ved å samarbeide med den frivillige sektoren enn i folkehelsearbeidet.

Folkehelsekompetansen i kommunene i loven ble sikret gjennom en videreføring av kravet til kommunelege. Kommunelegen står sjølsagt sentralt, og Fylkesmannen står også sentralt, ved at en ble tillagt ansvaret for et tilsyn med dette arbeidet.

Norge har sluttet seg til målet til Verdens helseforsamling om å redusere for tidlig død som følge av hjerte- og karsykdommer, kreft, diabetes og kroniske lungesykdommer med 25 pst. innen 2025. Og når vi får dette samspillet mellom kommunene og staten, som legger de overordnede rammene, skal det bli lettere for befolkninga å ta de sunne valgene om sin folkehelse.

Som representanten Kolberg var inne på, har vi hatt eksempler på at en har tatt vekk frukt-og-grønt-ordninga for ungdomsskoleelevene, og vi har ikke fått oppslutning om en times fysisk aktivitet i skolen hver dag. Dette er etter

vår vurdering tiltak en burde satt i verk for å medvirke til en slik opplagt utvikling.

Det er alvorlig at de fleste kommunene foreløpig ikke har etablert systematisk folkehelsearbeid. Etter Senterpartiets vurdering henger det antakelig sammen med at dette ikke er forenklet godt nok, en har ikke sagt det på en tydelig nok måte slik at kommunene kan gå inn i det. Vi forventer at regjeringa påser at folkehelseovens krav følges opp ved å forankres i plan, men det er vesentlig at kommunene får en enkel manual for hva dette går ut på. Forutsetningene for folkehelseoven var jo at statlige helsemyndigheter skulle bidra til gode nøkkeldata og kunnskapsbasert informasjon til kommuner og fylkeskommuner, og Riksrevisjonen påpeker at vi bør få forbedringer på dette punktet. Men det er slik i denne saken som i alle saker – vi har mye kunnskap, og vi må kunne handle ut fra den kunnskapen vi har.

Udiskutabelt er sjølsagt det å legge til rette for mer fysisk aktivitet, det å legge til rette for redusert alkohol- og tobakksbruk. Tenk om alle offentlige møter hvor det er snakk om å spise, kunne starte med at det blir tilbudt alkoholfrie drikkevarer først, og så fikk de som ønsker alkohol, be om det, i motsetning til sånn det i stor grad er i dag. Dette er små tiltak, som også vil være billigere for det offentlige. Det er opplagt at vi også kan bidra til å forebygge og oppdage psykisk sjukdom og rus uten noe særlig mer kunnskap.

Jeg er enig i Riksrevisjonens påpekning av at folkehelsearbeidet ikke er godt nok forankret i sektorer utenfor helse, og det gjelder både kommuner, fylkeskommuner og staten. Dette har – som representanten Kolberg var inne på – staten et stort ansvar for og burde stått fram som et eksempel til etterfølgelse. Det er ikke tilfellet.

Senterpartiet slutter seg altså fullt og helt til prinsippene i folkehelseoven, og vi slutter oss fullt og helt til at dette var en fornuftig og nødvendig lov. Men jeg vil understreke: Alle har et ansvar for egen helse. Mange tar ikke det ansvaret så sterkt før en er over 40 år, da kommer det gjerne, og når en er over 50, kommer det enda mer. Det er lurt å ta det noe tidligere.

Men det vi snakker om nå, i tillegg til ansvaret for egen helse, er å ta ansvar for folkehelsen. Det er alles ansvar, for det å redusere de sosiale helseforskjellene handler, som flere har vært inne på, om riktig fordeling, om å skape et samfunn med små forskjeller, gode velferdsordninger, inkluderende arbeidsliv, helsefremmende skoler, sunt miljø og sjølsagt om spesifikke tiltak mot risikofaktorer for sjukdom. Det handler sjølsagt om kosthold, inaktivitet, rusmisbruk og usunn stråling – jeg understreker usunn stråling. Det kommer til å bli et tema framover i langt større grad enn det vi har erfart i dag. For en som er opptatt av jord og planter, vet hvordan sprøytemidler tidligere ble sett på som kurant, men som i dag ikke er kurant. En tilsvarende problematikk har vi rundt stråling.

Jeg vil bare avslutte med å si at det er en viktig riksrevisjonsrapport som vi nå behandler. Jeg vil gi Riksrevisjonen honnør for sitt arbeid – om praktiseringa, hittil, av en lov som ble vedtatt i 2011. Det er viktig å komme på rett spor. Det er viktig å få overhøyde i saken, kraftsamle på det

som er de viktigste områdene hvor folkehelsen må forbedres. Som enkeltmennesker må vi ta ansvar for egen helse, men folkehelse er politikk, folkehelse er et spørsmål om politiske prioriteringer.

Presidenten: Neste taler er representanten Ketil Kjenseth. Presidenten kan ikke se at representanten Kjenseth er i salen, og ordet går da videre til statsråd Bent Høie.

Statsråd Bent Høie [11:49:33]: Anbefalingen fra Riksrevisjonen er i samsvar med de utfordringene som regjeringen også har beskrevet i Folkehelsemeldingen: Mestring og muligheter, som Stortinget behandlet før sommeren 2015. Vi legger stor vekt på å styrke kunnskapsgrunnlaget, bistå til implementeringen av folkehelseoven i kommunene og styrke arbeidet med å forankre folkehelse på tvers av sektorer.

Komiteen har interessante refleksjoner rundt forholdet mellom bruk av regelverk og mer avtalebaserte virkemidler. Jeg mener regelverk på dette området er viktig for å plassere ansvar, samtidig kan mer avtalebaserte virkemidler være hensiktsmessige i utviklingen av innholdet i arbeidet. Implementering av folkehelseoven er i tillegg til Riksrevisjonens undersøkelser også grundig evaluert i sammenheng med evalueringen av samhandlingsreformen og Helsetilsynets tilsyn. Samlet sett gir dette oss et godt grunnlag for å videreutvikle arbeidet.

Jeg er enig i at man i folkehelsearbeidet har vært for lite opptatt av virkemidlene som ligger utenfor offentlig sektor, f.eks. betydningen av samarbeidet med frivillig sektor og næringslivet. Derfor har det vært en viktig del av regjeringens satsing på folkehelse nettopp å legge til grunn at vi også etablerer samarbeid med andre, sånn som vi har gjort med næringslivet når det gjelder sunn mat. Vi jobber også aktivt med frivillig sektor, f.eks. i arbeidet mot ensomhet.

Jeg vil understreke at folkehelseoven gir kommunene et klart ansvar for å ivareta befolkningens helse og gi kommunene et verktøy for å ivareta dette ansvaret. Samtidig er det viktig å understreke at ansvaret er avgrenset til de virkemidlene kommunene rår over.

Regjeringen presenterte sin folkehelsepolitikk i Folkehelsemeldingen: Mestring og muligheter. Den fikk bred tilslutning. Et av de nye grepene i den folkehelsemeldingen var jo å løfte opp psykisk helse til å bli en folkehelseutfordring som er likestilt med den fysiske helsen, fordi vi alle sammen har en psykisk helse. Et annet moment var betydningen av en aktiv alderdom og ikke minst å legge til rette for å gjøre de sunne valgene enklere.

En del av innleggene har etterlyst arbeidet med å bidra til å hjelpe kommunene med å få oversikt over egen situasjon. Ikke minst representanten Lundteigen brukte mye tid på dette temaet. Folkehelseinstituttet publiserer nå folkehelseprofiler for alle landets 428 kommuner, og i de store byene blir det også publisert folkehelseprofiler for den enkelte bydel. Den 9. februar i år ble folkehelseprofilene for 2015 presentert. I år er det også kommet inn nye indikatorer, om alkoholbruk, om fysisk inaktivitet, om ensomhet, om deltagelse i fritidsaktiviteter bl.a. – og sosial ulikhet var hovedtema i årets folkehelseprofiler. Dette er nyttig i

kommunene og kommunestyrenes arbeid med å utvikle en folkehelsepolitikk i samsvar med loven.

Jeg mener at i diskusjonen rundt samfunnsinnsatsen i vår folkehelsepolitikk – og når en ser på de økonomiske virkemidlene – går en veldig ofte vekk fra det som jeg opplever det er tverrpolitisk enighet om, nemlig at folkehelsepolitikken er i all politikk. Den viktigste folkehelsepolitikken foregår utenfor helsesektoren, den foregår på de andre samfunnsområdene. Men med én gang en skal begynne å regne på den økonomiske innsatsen i folkehelsepolitikken, har en etter min oppfatning et for snevert utgangspunkt, for det er jo egentlig sånn at alt kommunen driver på med, er folkehelsepolitikk. Den viktigste folkehelsepolitikken som kommunen driver på med, skjer sannsynligvis i skolepolitikken, i arealplanleggingen, i innsatsen for trygge og gode skoler og barnehager, i kulturpolitikken. Og det er på disse områdene vi ser at samfunnet bruker de største ressursene både nasjonalt og lokalt. De ressursene som vi bruker i helsetjenesten, er i veldig stor grad prisen som man må betale fordi vi ikke har lyktes på andre samfunnsområder. De fire store områdene som representerer de største sykdomsgruppene, er alle områder som er knyttet til ikke-smittsomme sykdommer. Der er det store muligheter til å påvirke helsetilstanden gjennom folkehelsepolitikken.

Den amerikanske presidenten har lansert at han skal knekke kreftgåten. Svaret er at det finnes mange kreftgater, men en tredjedel av kreftgaten er løst allerede, den ligger i folkehelsepolitikken. Der ville USA hatt mye å lære av en del av de tiltakene Norge har satt i gang for å hindre at mennesker blir syke.

Presidenten: Da vil presidenten gi ordet til representanten Ketil Kjenseth, som nå har kommet inn i salen.

Ketil Kjenseth (V) [11:55:55]: Jeg beklager at jeg ikke var til stede da jeg hadde tegnet meg første gang. Jeg skal ikke bruke 30 minutter, som jeg har fått som taletid.

I og med at vi diskuterer den systematiske innsats for folkehelsearbeidet og vi har en lov som tross alt ikke har eksistert så lenge, er det viktig at vi fortsetter å diskutere systemene.

Det er slik at det fortsatt ikke er alle kommuner som har folkehelsekoordinator, og hvordan de er organisert – i rådmannens stab eller hvordan det nå er – er forskjellig. I tillegg er det om lag bare halvparten av kommunene som har en kommunepsykolog. Når en god del av innsatsen skal handle om å forebygge utvikling av psykisk sykdom, sier det noe om at vi har en betydelig vei å gå for å organisere systemer som ivaretar denne ressursinnsatsen og den systematiske innsatsen for å forebygge.

Livsstillutfordringene våre er også en stor del av den utfordringen. På Verdens helsedag, når vi diskuterer diabetes – det kommer tusen nye diabetespasienter til per måned i Norge – sier det noe om at vi har en betydelig utfordring i å mobilisere og koordinere også ideelle aktører, som Diabetesforbundet, som gjør en formidabel innsats, særlig overfor sin pasientgruppe, men som også bidrar til å forebygge. Særlig gjelder det overfor dem med innvandrerbakgrunn, som de er gode til å nå fram til, og som vi som sam-

funn er nødt til å bli flinkere til å mobilisere og bruke i enda større grad. Det sier noe om den systemutfordringen vi står overfor.

Den tidlige innsatsen for å skape en god barndom som varer livet ut, er også viktig. Det er i dag litt av en karusell som organiserer innsatsen rundt sårbare barn, og ikke minst sårbare mødre, som gjør at de må bruke store ressurser på å nå fram til hjelpeapparatet. Her må vi bli flinkere til å organisere innsatsen rundt den enkelte.

Så har vi – vil jeg hevde – en skolehelsetjeneste fra 1970-tallet. Da hadde vi akkurat vært igjennom en kommunereform, vi begynte å bygge ungdomsskoler i Norge. Det er fortsatt litt sånn den er organisert – i deltidsstillinger og fragmentert – og det er på noen skoler vanskelig å få øye på den døra, som kanskje til og med er lukket. Vi må bli flinkere til å få disse ressursene fram til ungdommene der de er – de oppholder seg på skolen store deler av dagen. Der har vi en stor jobb å gjøre og også å få fram nye faggrupper til å jobbe med barn og unge.

Sett i lys av dette blir debattene om gratis frukt og grønt og én time fysisk aktivitet hver dag litt små debatter. Vi er nødt til å tenke på de store tiltakene her og hvordan vi organiserer ressursene, i første rekke på det stadiet vi nå er med folkehelsearbeidet. Så skal vi heller ikke glemme hvordan vi har fokusering på kostholdet og den fysiske aktiviteten. Men det er også verdt å minne om at mange kommuner og skoler allerede i dag organiserer opp til én time fysisk aktivitet hver dag, innenfor de rammene de har i dag. Denne systeminnsatsen er svært viktig.

Så er debatten om den enkeltes ansvar og samfunnets ansvar også en viktig debatt. Vi ser ny teknologi som utvikles, og hvordan det kan mobilisere hver og en av oss til både å få mer kunnskap om vår daglige fysiske aktivitet og kostholdet vårt, og gjøre en liten innsats for den store helheten.

Også her ligger det mye god innsats som vi fra Stortingets side og statens side kan bidra med, særlig på informasjonssida, når den teknologiske utviklingen raser framover, for å åpne opp, men også sette inn de understøttende tiltakene, som er viktig for at hver og en av oss kan komme i dialog med dem som sitter på kompetanse.

Fastlegene er her et eksempel på dem som skal gi oss råd i hverdagen. Det kan ikke være sånn at de i for stor grad blir sittende bak en skranke – de er nødt til å være en del av samfunnets utvikling og ta del i den teknologiske utviklingen. Også her har vi en jobb å gjøre.

Michael Tetzschner (H) [12:01:21]: Jeg vet ikke om jeg trenger ti minutter til å berolige representanten Lundteigen, men det jeg hadde lyst til å si – bare så det ikke hersker noen tvil om det – er at jeg erklærer fullt troskap til målsettingene i folkehelseloven. Det jeg prøvde å problematisere, er at hvis vi først er verdensmestere i målsettinger, må vi også se om vi i det minste er kretsmestere i gjennomføring. Det er derfor jeg valgte å ta dette ulike perspektivet som har kommet frem nettopp gjennom forvaltningsrapporten. Med all respekt for rapporten, jeg mener at revisjonen sier det helt åpent, at den er basert på en metodikk som har en kvantitativ del, hvor man sendte ut et

spørsmålsskjema med en vanlig, rimelig svarprosent, og en kvalitativ del, som i denne sammenheng har begrenset seg til to fylkeskommuner og fem kommuner. Da er det klart at utsagnskraften og tolkningen skal man være forsiktig med, enten man liker funnene eller ikke.

Hensikten med noe av det jeg sa i sted var også at vi må passe på ikke å diskutere dette over hodene på dem vi har fremhevet som krumtappene i dette systemet, når de selv ikke kjenner seg igjen i beskrivelsen av de store virkemidlene som de angivelig skal ha. Jeg tror vi fikk en ganske sterk illustrasjon av dette i forbindelse med den vesentlige komponenten i samhandlingsreformen, nemlig at kommunene nærmest skulle se på budsjettene sine, en belønning, gjennom det forebyggende arbeidet. Jeg er ikke imot forebyggende arbeid, jeg tror det er veldig viktig at det drives, og at det er oppmerksomhet på det, men allikevel, det er vanskelig å konkretisere hva det egentlig består i, og hvilke effekter vi får ut når det kommer til dette.

Jeg synes debatten har nettopp illustrert dette, at når det kommer til virkemiddelbruken, til det konkrete, koker det ned til at noen vil trekke frem en diskusjon fra skolehverdagen, om man skal bruke pengene på undervisning og elers forutsette at man får matpakke hjemmefra, eller på grønt og frukt. Hvis dette er den store forskjellen i folkehelsearbeidet, så illustrerer dette – i hvert fall når det gjelder det konkrete – at da kan forskjellene i syn ikke være veldig store. Så har man sett den andre enden av denne meget vidtspennende debatten, hvor noen også har trukket inn ensomhet og kulturopplevelser. Da må vi passe på at vi ikke bruker folkehelsebegrepet fullstendig etter egen assosiasjon. Vi må i hvert fall forsøke å konkretisere hva det betyr. Det er slik at en sikker vei til å tømme begrep for innhold, er å la det omfatte alt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:04:56]: Debatten førte da til noe: Representanten Tetzschner erklærer full troskap til folkehelseloven. Det var bra.

Det er ikke noen grunn til å være verdensmester i målsettinger og kretsmester i gjennomføring. Det var derfor jeg sa det at dette arbeidet er så viktig å få inn på rett spor, for loven er ny. Temaet er altomfattende, og det er da det er vesentlig at storting, regjering og underliggende organer medvirker til at de som skal arbeide med dette i kommunene, og som ikke kan drive med dette på heltid, som folkevalgte eller andre, får mulighet til å få en overhøyde over situasjonen og en påpekning av de områdene som er viktigst å gjøre noe med. Det var det jeg prøvde å belyse i innlegget mitt. Dermed får vi den konkretiseringa av hva som er viktigst, og hva som er mulig å få til. Vi får inn en kultur og en bevissthet om hva dette er.

Nå som jeg har vært så streng mot saksordføreren, skal jeg gjøre et nytt unntak, og det er å skryte av statsråden. For det innlegget statsråden hadde, er helt i tråd med den virkelighetsforståelse som jeg prøvde å gi inntrykk av. Statsråden sa at folkehelsepolitikk er all politikk, og det er viktigst i de områdene som ikke er helserelaterte. Statsråden sa det så presist og bra, at ressursene i helsetjenesten er prisen vi må betale for at folkehelsepolitikken ikke er god nok. Glitrende! Statsråden sa videre at en tredjedel av kreftgåten lig-

ger i folkehelsepolitikken. Glitrende! Jeg kjenner ikke til at det er en tredjedel eller hva det er, men jeg har skjønt at hvordan en lever, har betydning for hvordan helsa blir.

Rein luft og jord og reint vann er ganske vesentlig for en som er knyttet til biologien. Vi veit hvordan små mengder av svineri over tid påvirker hvordan kroppen funksjonerer. Det skulle være rart om ikke disse miljøpåvirkningene medvirker til å sette i gang en celledeling som er eksponentiell, og det er det som er definisjonen av kreft. Eksponentiell celledeling er de praktiske ordene for kreft.

Så jeg takker for at vi har kommet et lite skritt videre. Jeg takker for at statsråden er på samme spor som det som var intensjonen i folkehelsemeldinga. Jeg håper dette blir klargjort på en enklere måte overfor kommunene, sånn at store og små kommuner kan gjøre sin del. Små kommuner har noen fordeler, store kommuner har andre fordeler. I begge tilfeller er det viktig å få overhøyde og kraftsamling på det viktigste. All honnør til Riksrevisjonen!

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:08:16]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2014 (Innst. 186 S (2015–2016), jf. Dokument 3:2 (2015–2016))

Erik Skutle (H) [12:08:46] (ordfører for saken): Jeg vil innlede med å takke Riksrevisjonen for et godt og grundig arbeid også denne gangen.

Jeg skal ikke holde en veldig lang innledning, for komiteen er nesten helt enstemmig i saken, og det er ikke noe behov for å markere noen vesentlige uenigheter her fra denne talerstolen. Jeg skal nøye meg med å trekke fram det som er særlig interessant med Riksrevisjonens funn. Så er det også selvfølgelig noen uenigheter som finnes i komiteen, som jeg har lyst til å adressere.

Først vil jeg si at som hovedregel er forvaltningen av det statlige eierskapet i Norge bra – veldig bra. Det var bra før, og det er bra nå. Men jeg har lyst til å framheve at det er positivt at når Riksrevisjonen og etter hvert også kontrollkomiteen de siste årene har påpekt avvik, så er det veldig sjelden at det avviket ikke er lukket året etter. Der vil jeg også si at det har vært en positiv utvikling de tre årene jeg har hatt saksordførerskapet i disse sakene, og det synes jeg næringsministeren skal ha ros for.

Jeg vil også rette opp en inkurie. Vi har kommet i skade for å skrive i innstillingen at Riksrevisjonen har avsluttet saken som omhandler helseforetakenes registrering av ventetider. Det er ikke riktig. Det er en feil fra vår side, ikke en bestilling om at Riksrevisjonen skal avslutte den saken. Det må selvfølgelig følges opp, og jeg tillater meg å snakke på vegne av hele komiteen når jeg sier det.

Riksrevisjonen finner at det er til dels store avvik mellom balanseførte og reelle pensjonsforpliktelser i en rekke selskaper. Det er svært uheldig av mange åpenbare årsaker som vi ikke trenger å gå i detalj på her og nå. Men det vik-

tigste på kort sikt er at hvis en har feil informasjon, er det lett å ta feil strategiske beslutninger. Det er avgjørende for dem som skal ta beslutninger i selskaper, enten de er statlige eller private, å ha riktig informasjon. Har man god informasjon, har man muligheter for å ta god styring. Komiteen støtter Riksrevisjonens anbefalinger på dette punktet for å bringe det i orden.

Riksrevisjonen finner også at tilgangen til avtalespesialister ikke bidrar til geografisk likeverdig tilbud av polikliniske spesialisthelsetjenester. Et flertall i komiteen mener at Riksrevisjonens funn er interessante, men at funnene i seg selv ikke gir dekning for å si at vi ikke har et geografisk likeverdig tilbud. Det er ikke sånn at den som bor fysisk nærmest et offentlig tilbud, har bedre tilgang enn oss andre. Da ville det vært sånn at f.eks. representanten Christensen, som er min nabo i Bergen, har halvparten så bra helsetilgang som meg selv, som bor dobbelt så nær Haukeland sykehus – eller at statsråd Mæland, som også bor lenger nede i veien i Bergen, har dobbelt så god tilgang til Bergen Nasjonale Opera som det jeg selv har.

Slik er det selvfølgelig ikke. Det er ikke slik vi måler tilgang og kvalitet i Norge. Vi måler det i om folk får et relevant tilbud av høy kvalitet når de har behov for det.

Jeg kan selvfølgelig legge til at Riksrevisjonen godt kan ha rett. Det er godt mulig at konklusjonen deres er riktig. Men funnene de har gjort, dokumenterer ikke i seg selv konklusjonens gyldighet.

Så skal jeg gå kort innom informasjonssikkerhet og datasikkerhet i helseforetakene. Det er omtalt i innstillingen – jeg skal ikke gå i detalj på det; den som er interessert, kan lese den. Men jeg legger til grunn at statsråden tar det på største alvor, og det er det min oppfatning at statsråden er veldig opptatt av. Jeg legger også til grunn at funnene blir sett nærmere på i departementet.

Jeg skal heller ikke bruke lang tid på spørsmålet om aktivitetsutvikling innen dag- og døgnkirurgi, for det er en enighet mellom statsråden og Riksrevisjonen om at årsakene til utviklingen der kan være mange og sammensatte. Men en samlet komité legger i innstillingen også til grunn at statsråden jevnlig vurderer om finansieringen og incentivstrukturen er skrudd sammen på en hensiktsmessig måte – det skulle bare mangle.

Når det gjelder scenekunstselskapene, finner Riksrevisjonen at de ikke har gjort nok for å legge til rette for en kostnadseffektiv drift. Det kan ikke være sånn at man, dersom man driver med kunst – og selvfølgelig har en kunstnerisk frihet som følger med det – ikke blir stilt forventninger og krav til om at den driften man gjør, med offentlige – skattebetalernes – penger, gjøres på en så kostnadseffektiv måte som mulig. Spesielt må det gjelde stabs- og støttefunksjoner i disse scenekunstselskapene. En samlet komité har en forventning om at det blir tatt på alvor, og vi håper at statsråden merker seg det. Man må også legge til at det å gå i budsjettmessig balanse ikke nødvendigvis er det samme som å drive kostnadseffektivt.

Det er mye annet jeg kunne trukket fram fra den 30 sider lange innstillingen. Spesielt effektiviteten i NSBs alternative transporttilbud ved driftsavbrudd er noe som er viktig for veldig mange mennesker, og som fortjener en

grundig oppfølging fra statsråden. Det at man har tomme studentboliger i Bergen store deler av året, er ikke bra. Det er noe statsråden i samarbeid med Studentsamskipnaden i Bergen må ta tak i. Men jeg legger til grunn at de statsrådene leser den delen av innstillingen som er relevant for deres ansvarsområde. Det er også sånn at Riksrevisjonen følger disse sakene tett, så hvis oppfølgingen ikke skjer på en adekvat måte, får vi disse sakene igjen.

Men jeg legger til grunn at den positive utviklingen vi har sett på dette punktet, fortsetter, og jeg håper at vi slipper større avvik og slipper å diskutere de samme tingene på nytt neste år.

Gunvor Eldegard (A) [12:15:18]: Eg syner til saksordføraren sitt innlegg, for dersom ein les innstillinga, ser ein at me stort sett er einige om det meste av det som står her.

Me i Arbeidarpartiet merkar oss hovudfunna til Riksrevisjonen på alle område: på pensjonsforpliktingar og pensjonskostnader, på forvaltninga av ordninga med avtalespesialistar, på informasjonssikkerheit i medisinsk-teknisk utstyr, på aktivitetsutvikling innan dag- og døgnkirurgisk pasientbehandling, på kostnadmessig drift av scenekunstselskapa, på Landbruks- og matdepartementet si eigarskapsutøving og på NSB Persontog si handtering av alternativ transport.

Eg skal berre kommentera eit par av desse, for dersom ein les innstillinga, ser ein at me er einige med Riksrevisjonen på alle punkt. Punktet me er litt ueinige om i komiteen, går på dette med tilgang til avtalespesialistar, der Riksrevisjonen seier:

«Tilgangen til avtalespesialister bidrar ikke gjennomgående til et geografisk likeverdig tilbud av polikliniske spesialisthelsetjenester.»

Eit så alvorleg funn frå Riksrevisjonen synest eg faktisk det er viktig at me merkar oss. Det er viktig at departementet tek tak i det og sørgjer for at ein får likeverdige tilbud, i staden for å problematisera med at «det kan være andre årsaker», som fleirtalet skriv i merknaden sin. Det er eg veldig klar på, og eg synest kanskje heller ikkje Bergen by er det beste eksemplet på eit område som har eit geografisk dårleg tilbod med omsyn til helsetenester her i landet.

Så har eg òg lyst til å seia noko rundt dei litt alvorlege kommentarane om Landbruks- og matdepartementet si eigarskapsutøving. Riksrevisjonen skriv – på ein litt snill måte – at «Landbruks- og matdepartementet har et potensial for å utvikle sin eierskapsutøvelse». Eg tenkjer at i desse dagar er det svært mye diskusjon rundt statleg eigarskap – det er i media og kanskje ikkje på ein positiv måte – og det departementet som får ein slik merknad på seg, må verkeleg ta seg saman og sørgja for at alle følgjer opp årets dokument når det gjeld statlege selskap, på ein skikkeleg måte.

Til slutt må eg kommentera det som står om NSB. Det står frå Riksrevisjonen si side:

«NSBs alternative transporttilbud er ikke tilstrekkelig effektivt for passasjerene, og kostnadseffektiviteten kan bedres. Samferdselsdepartementet har be-

grenset informasjon om effektiviteten i det alternative transporttilbudet. Ved planlagte avvik fra ordinær togtrafikk er det svak koordinering mellom NSB og andre samferdselsaktører.»

Det er bra at Riksrevisjonen peikar på dette og dokumenterer det. Eg trur at alle pendlarane veit dette. Dei merkar det kvar einaste dag, og spesielt her i Oslo-regionen. Det er ikkje så vanskeleg når det er planlagde stopp, men når det plutsleg kjem ein kald dag, eller plutsleg er ein signalfeil – eller andre årsaker som brått dukkar opp – har faktisk både NSB og Samferdselsdepartementet ein stor jobb å gjera. Det er faktisk slik at når toget ikkje går, er det kanskje 70 000 menneske som kjem for seint på arbeid, eller ganske mange som ikkje får henta barna sine i barnehagen innan det stengjer, så å sørgja for at dette vert eit skikkeleg tilbod, er utruleg viktig. Derfor er eg glad for at Riksrevisjonen no dokumenterer det alle pendlarar har følt på lenge.

Tom E.B. Holthe (FrP) [12:19:44]: Det er, som saksordføreren var inne på, forholdsvis stor enighet i saken, så jeg tenkte jeg bare skulle gjøre en visitt innom et par av merknadene fra Senterpartiet og SV.

Men la meg begynne med at regjeringen vil skape pasientens helsetjeneste. Pasienten settes i sentrum, ventetider skal ned, og kvaliteten skal heves. Det norske samfunnet vil gjennomgå store endringer fram mot 2030. Utvikling i folketall, alderssammensetning i befolkningen, endringer i sykdomsbildet og folks forventninger til kvalitet og standard vil få stor betydning for planlegging av framtidens helsetjenester.

Å etablere, omstille og utvikle spesialhelsetjenester tar tid. Dette vet representantene fra Senterpartiet og SV godt, da de – i regjering – allerede i Meld. St. 16 for 2010–2011, Nasjonal helse- og omsorgsplan 2011–2015 skisserer variasjonene mellom helseregionene i bruk av avtalespesialister.

Riksrevisjonen kommer i sin kontrollrapport med anbefalinger til Helse- og omsorgsdepartementet vedrørende de regionale helseforetaks bruk av avtalespesialister. Dette har regjeringen allerede tatt tak i. Vi må utnytte psykologer og legespesialisters kapasitet mer, også de private som har avtaler med det offentlige. Målet er å redusere ventetider og gi god behandling til pasienten. Vi holder det vi lover i regjeringserklæringen, og legger nå til rette for at det skal bli flere avtalespesialister, og at avtalespesialistene skal brukes mer. Dette sa helse- og omsorgsminister Bent Høie da han ble forelagt Riksrevisjonens rapport.

I regjeringens politiske plattform står det bl.a. at regjeringen vil utvide antallet hjemler for avtalespesialister og benytte avtalespesialister mer. På denne bakgrunn ble det i 2014 gjennomført en dialogprosess om avtalespesialistordningen mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Den norske legeförening, Norsk psykologforening og de regionale helseforetakene. I dialogen ble bl.a. avtaleverk, rapportering og finansiering satt på dagsordenen, bl.a. endringer i gjeldende inntektssystem. De rammeavtaler som er inngått mellom de regionale helseforetakene og

de to foreningene, ble reforhandlet høsten 2015 og trådte i kraft i januar i år.

Arbeidet med et forsøksprosjekt der avtalespesialistene skal vurdere og tildele pasientrettigheter har startet. Det tas sikte på å starte opp forsøksprosjektet i 2017. Så Senterpartiet og SVs forventninger er allerede innfridd.

Avtalespesialistene er privatpraktiserende leger eller psykologer som får driftstilskudd fra staten. Avtalespesialister vurderer og behandler tilstander som ikke krever innleggelse tilsvarende sykehusenes poliklinikker. Avtalespesialisten kan tilby vurdering og behandling ved henvisning fra fastlege. Uten henvisning gjelder ikke spesialistens driftsavtale, og man må selv dekke behandling.

Helse Sør-Øst har i dag 1 100 avtalespesialister fordelt på 2,8 millioner innbyggere, dvs. 2 550 innbyggere per avtalespesialist. Helse Vest har 300 avtalespesialister fordelt på 1,1 million innbyggere, dvs. 3 667 innbyggere per avtalespesialist. Helse Midt-Norge har 145 avtalespesialister fordelt på 710 000 innbyggere, dvs. 4 897 per avtalespesialist. Helse Nord har 85 avtalespesialister fordelt på 481 000 innbyggere, dvs. 6 559 per avtalespesialist.

Mange vil si at vi har verdens beste ambulansetjeneste: biler, båter, helikoptre og fly – hjelpen kommer. De som trenger det, kommer til et sykehus som kan hjelpe.

Den medisinske utviklingen i dag er meget avansert, og det trengs ulike spesialister. For å gi den beste behandlingen samler vi fagfolkene i høykompetente miljøer og nettverk slik at pasienten får den beste behandlingen. Vi løser geografi med teknologi. Vi er langt framme på teknologi. Røntgenbilder tatt ett sted sendes til en spesialist et annet sted, som kan tolke dem. Vi tenker langsiktig og helhetlig, og vi har satt oss mål. Snart er vi der. Når helgelendingen blir syk i Finnmark, vil finnmarksykehuset kunne slå opp i hans eller hennes journal. Helse Nord er først ute med å ta i bruk denne teknologien.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [12:25:31]: De statlige selskapene forvalter store verdier, og det er svært viktig at disse verdiene forvaltes på en god måte. Staten har et stort ansvar for å sikre at en unngår feil og regelbrudd. Uansvarlig forvaltning kan få stor betydning både for selskapet selv og for staten som eier. Selskapene forvalter verdier ikke bare på vegne av seg selv, men på vegne av fellesskapet. Slurvete styring kan i ytterste konsekvens gå ut over fellesskapet og vår velferd.

Stortinget behandler jevnlig Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper, og det overordnede inntrykket har vært, og er, at forvaltningen av de statlige selskapene i all hovedsak er god. Samtidig kan det være fristende å bemerke at de siste dagers hendelser, hvor Aftenposten og internasjonale medier har avslørt påståtte krittikkverdige forhold som kan se ut til å være langt utenfor det etisk forsvarlige, bidrar til å tegne et bilde som vi liker svært dårlig.

I den saken vi nå har til behandling, handler det om selskapskontrollen for 2014, og jeg forholder meg til det som nå ligger på bordet, det som framkommer i Riksrevisjonens grundige rapport. Riksrevisjonen har som vanlig gjort et godt stykke arbeid. Riksrevisjonens kontroll

for 2014 har omfattet 42 heleide aksjeselskaper, 34 del-eide aksjeselskaper, 7 allmennaksjeselskaper, 4 regionale helseforetak, 8 statsforetak, 6 selskaper som er organisert ved særskilt lov, 22 studentsamskipnader og 1 ansvarlig selskap med delt ansvar. For 2014 har Riksrevisjonen funnet grunnlag for merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser under Helse- og omsorgsdepartementet, Kulturdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Samferdselsdepartementet.

Det har også framkommet merknader til gjennomføringen av regjeringens eierpolitikk når det gjelder å synliggjøre og følge opp selskapenes reelle pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader, og til dette siste er det grunn til bekymring. Det dokumenteres nemlig store forskjeller mellom balanseførte og reelle pensjonsforpliktelser i mange selskaper, og for mange selskaper svekkes årsresultatet og egenkapitalen vesentlig når det tas hensyn til de reelle pensjonsforpliktelsene. Det viser seg at eiere i ulik grad har oversikt over hvordan pensjonsforpliktelsene og pensjonskostnadene påvirker selskapenes økonomiske stilling. Dette er bekymringsfullt. Over tid kan dette utvikle seg ytterligere i negativ retning dersom det ikke tas grep. Jeg støtter derfor Riksrevisjonens anbefaling her. Departementene bør vurdere hvordan de reelle pensjonsforpliktelsene og pensjonskostnadene påvirker selskapenes økonomiske stilling, og selskapene bør oppfordres aktivt til å synliggjøre dette i sine regnskaper.

Som saksordføreren har gjort rede for, står komiteen i hovedsak samlet i sine merknader i denne innstillingen. Det gjelder innenfor de fleste sektorer som tas opp her. Det gjelder også for merknaden knyttet til Kulturdepartementets område, men jeg vil likevel utdype litt akkurat på dette området, og det gjelder scenekunstselskapene.

Riksrevisjonen påpeker at scenekunstselskapene ikke har lagt godt nok til rette for kostnadseffektiv drift, og at Kulturdepartementet har en lite helhetlig oppfølging av scenekunstselskapenes kostnadseffektivitet. Riksrevisjonen finner videre at Kulturdepartementet ikke utnytter de styringsmuligheter som departementet har som eier i oppfølgingen av disse scenekunstselskapene. Kulturdepartementet skal som eier sette resultatmål for scenekunstselskapene og følge opp at målene nås på en effektiv måte. Departementet har valgt å utvise forsiktighet i sin eierstyring, og det har jeg en viss forståelse for. Det er derfor jeg velger å knytte noen kommentarer til nettopp dette.

Forvaltningen av eierskapet i scenekunstsektoren kan hevdes å være i en særstilling. Kunst og scenekunst er ikke alltid like målbart, og vi har dessuten med prinsippet om armlengdes avstand å gjøre. Staten skal ikke direkte gripe inn i de kunstneriske prioriteringene, men samtidig skal eierskapet selvsagt sikre bærekraftig økonomisk utvikling for institusjonen. Dette er et dilemma. Kunsten skal være fri, men staten har likevel et ansvar for at rammene holdes, at bruken av offentlige midler er i tråd med regler, formål og forutsetninger. Riksrevisjonen er innom denne problemstillingen, og jeg nevner det nå her særskilt. Jeg mener denne sektoren skiller seg noe fra de øvrige. Riksrevisjonen peker på at eierskapsutøvelsen og målstyringen i all hovedsak utføres som en del av tilskuddsforvaltningen,

mens eventuelle eierkrav og mål for kostnadseffektivitet gis i de årlige tilskuddsbrevene.

Riksrevisjonen mener at prinsippet om armlengdes avstand kan ivaretas gjennom både tilskuddsforvaltning og eierstyring. Når det gjelder akkurat det siste, merker jeg meg at departementet vil foreta en gjennomgang av retningslinjene for eierstyring av selskaper. Det tror jeg kan være nyttig, slik at oppfølging og kontroll av tilskudd til scenekunstselskapene kan integreres bedre i eierstyringen av selskapene. Samtidig ser vi i rapporten at det understrekes fra departementets side at dialogen mellom departementet og selskapene må skje innenfor rammene av prinsippet om armlengdes avstand og tilpasses det enkelte selskaps særpreg og administrative ressurser. Det er jeg enig i. Det mener jeg er et riktig og godt formulert prinsipp.

Økonomien legger rammer for det kunstneriske virke, og institusjonene må ha god økonomistyring. De risikoen som ligger i de kunstneriske valgene som tas, må være innenfor en bærekraftig ramme. Det kan være krevende – kunstneriske ambisjoner og kompromissløshet på den ene siden og økonomisk forsvarlighet på den andre. Dette er institusjonenes ansvar å holde orden på og å sørge for å få mest mulig ut av hver offentlig krone. Staten skal legge rammene. Prinsippet om armlengdes avstand legger begrensninger på mulighetene til å foreta en isolert vurdering av kostnadseffektiviteten i scenekunstselskapene, og departementets styring kan ikke gripe for langt inn i institusjonenes kunstneriske frihet. Jeg merker meg at statsråden i rapporten er på dette sporet, og jeg har forståelse for dette perspektivet.

Når det gjelder øvrige funn i rapporten, viser jeg til innstillingens grundige merknader knyttet til helseforetakene, som også saksordføreren har vært inne på, og jeg har merket meg rapportens funn hva gjelder NSB Personotogs håndtering av alternativ transport ved innstillinger og større forsinkelser. I likhet med resten av komiteen slutter jeg meg her til Riksrevisjonens anbefalinger.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:33:32]: Først vil jeg takke saksordføreren for en grei oversikt over saken. Jeg vil også støtte representanten Grøvan, som påpekte behovet for å synliggjøre pensjonsforpliktelsene. Det er en enstemmig komité som påpeker det. Det er en svært stor forskjell mellom de balanseførte og de reelle pensjonsforpliktelsene, det er titalls milliarder. Det må fram, i de tidene vi nå kommer inn i, slik at vi får en bedre oversikt over de forpliktelsene som offentlig sektor har. Det er en samlet komité som står bak det, og jeg er veldig glad for det.

For øvrig tok jeg ordet for å gå inn på de regionale helseforetakenes bruk av avtalespesialistene. Senterpartiet viser til spesialisthelsetjenestelovens formål, som er å fremme folkehelsen og motvirke sykdom, skade, lidelse og funksjonshemning, bidra til å sikre tjenestetilbudets kvalitet, bidra til et likeverdig tjenestetilbud, bidra til at ressursene utnyttes best mulig, bidra til at tjenestetilbudet blir tilpasset pasientenes behov, og bidra til at tjenestetil-

budet blir tilgjengelig for pasientene. Dette er på en veldig god måte beskrevet i helseforetaksloven § 1, hvor det heter at formålet er å oppfylle spesialisthelsetjenesteloven og

«yte gode og likeverdige spesialisthelsetjenester til alle som trenger det når de trenger det, uavhengig av alder, kjønn, bosted, økonomi og etnisk bakgrunn».

Det som Riksrevisjonen har kommet fram til, og som er deres anbefalinger, er at Helse- og omsorgsdepartementet forsikrer seg om at de regionale helseforetakenes bruk av avtalespesialister bidrar til å gi befolkninga en geografisk likeverdig tilgang til polikliniske spesialisthelsetjenester, og videre at de regionale helseforetakene sørger for at avtalespesialistenes hjemler bidrar til et mer – og jeg understreker det – mer geografisk likeverdig tilbud av polikliniske spesialisthelsetjenester.

Vi vet jo at det vi her snakker om, er sentralt, og Senterpartiet stiller seg fullt og helt bak de funn, påpekninger og anbefalinger Riksrevisjonen har gjort i denne undersøkelsen. Avtalespesialistene bidrar til en betydelig andel av det polikliniske behandlingstilbudet: 28 pst. av det somatiske og 23 pst. innenfor psykisk helsevern for voksne i 2014. For Senterpartiet er det bekymringsfullt at det har vært liten vekst i antall årsverk for avtalespesialistene etter 2002, til tross for at en må legge til grunn at behovet er økende.

Avtalespesialistene er konsentrert i de sentrale områdene i landet, bl.a. i hovedstadsområdet, og bidrar ifølge Riksrevisjonen ikke godt nok til geografisk utjamning. Senterpartiet mener at dette faktumet truer det overordnede målet for spesialisthelsetjenesten og helseforetakene om å sørge for et likeverdig tjenestetilbud til alle som trenger det, når de trenger det. Det må være et klart mål og styringssignal til de regionale helseforetakene å sørge for en rettferdig geografisk fordeling av avtalespesialistene, både innenfor somatikk og innenfor psykisk helsevern.

Vi ser alvorlig på Riksrevisjonens påpekning av at geografisk fordeling av avtalespesialisthjemlene, innen spesielt øyefaget og psykisk helsevern, i enkelte regioner faktisk bidrar til å øke de geografiske forskjellene, ikke å redusere dem. Vi legger til grunn, som Riksrevisjonen, at det ikke er systematiske forskjeller i behovet for polikliniske spesialisthelsetjenester mellom sentrale strøk og mindre sentrale strøk når – og jeg understreker det – demografiske forskjeller er hensyntatt. Det er også de som bor utenfor de sentrale stedene, som gjerne har lengst reiseavstand til annet poliklinisk spesialisthelsetilbud, og dette fører jo til et helsetilbud som bidrar til å forsterke ulikhetene i helse. Et geografisk likeverdig tilbud av avtalespesialistene må være et overordnet mål, som de regionale helseforetakene sjølsagt må sørge for. Derfor kan det være behov for at de regionale helseforetakene i større grad omdisponerer ledige hjemler til annet fagfelt ved behov, og ikke minst at det opprettes nye hjemler. Vi i Senterpartiet mener at det er viktigere å bruke penger på nye avtalespesialisthjemler enn å prioritere midler til ordninga med fritt behandlingsvalg.

Vi ser det klart som vanskelig å endre fagområdet på det som heter ikke-ledige avtalehjemler, men vi vil bemerke at bruken av ordet «produksjon», som er brukt i denne

sammenhengen – det heter bl.a. at hjemler skal videreføres når det har vært tilfredsstillende produksjon – er et ordvalg som er lite forenlig med det som avtalespesialistene faktisk arbeider med, nemlig pasienter, mennesker med sjukdom som trenger behandling og oppfølging.

Senterpartiet viser til praksisen med at ledige hjemler som regel videreføres når det har vært tilstrekkelig aktivitet, og støtter Riksrevisjonens påpekning av at dette kan føre til at spesialister ikke prioriteres til pasientgrupper med størst behov. Vi mener at helseforetakene må pålegges å følge opp avtalespesialistene på en bedre måte, ha oversikt over tilbud og praksis og sørge for et godt faglig samarbeid med offentlige sjukehus og poliklinikker. Det er også viktig for å sikre rett prioritering av pasienter, slik at pasienter med størst behov prioriteres først, ikke de som lønner seg mest.

Vi viser også til Riksrevisjonens anbefaling om å følge opp avtalespesialister med særlig høy aktivitet for å kunne vurdere hvorvidt tjenestetilbudet er forsvarlig. Men det er slik at dyktige folk gjerne får gjort mye godt arbeid, så en bør ikke bare følge opp dem med høy aktivitet; en bør også kanskje i større grad følge opp dem med lav aktivitet. Vi forventer at departementet umiddelbart følger opp påpekninga fra Riksrevisjonen om kvalitet og aktivitet til dem som beklrer hjemlene, slik at brukerne av tjenestene opplever likeverdige tjenester i hele landet.

Til slutt vil jeg si at de tallene som representanten Holthe refererte til – nemlig at antall innbyggere per avtalespesialist var svært forskjellig, og at det var en klar korrelasjon med hensyn til at det var flere innbyggere bak hver avtalespesialist dess lenger vekk en kom fra Oslo – bekrefte til de grader den virkelighetsforståelsen som jeg her har gitt, og jeg takker for støtten på det. Jeg håper at det kan bli en samling om en felles sak. Jeg vil også be om at statsråden kommenterer dette i salen i dag, slik at vi kan få statsrådens vurdering av fordeling av avtalespesialistene, som også representanten Holthe la stor vekt på.

Michael Tetzschner (H) [12:41:38]: Representanten Lundteigen var akkurat inne på et punkt som jeg er hjertens enig med ham i, nemlig at hvis man leser en beskjed til helseministeren om å følge opp avtalespesialister med høy aktivitet nærmest som om det i seg selv skulle utløse mistanke, er jo det på dette området, som er avhengig av produktivitet for å ha velstand – akkurat som vi er på alle andre områder i samfunnet – en gal tilnærming. Så jeg er glad for at Lundteigen tok det poenget.

Det andre poenget, som flere har kommentert, er bruken av avtalespesialistene. I den forbindelse må jeg si at noen av innleggene baserer seg på det jeg oppfatter som ganske selvmotsigende, nemlig at man underforstått kan kommandere avtalespesialistene til å være der man ønsker å inngå avtaler. Dette vil da være et bedre utbud i områder hvor avtalespesialistene befinner seg, ettersom man av naturlige grunner ikke kan tenke seg en beordringslogikk i dette.

Noe som det også har vært henvist til, står på side 6 i spalte 2 i innstillingen, og dette er sitat fra Riksrevisjonens omtale av dette:

«Også innen psykisk helse er forbruket av polikliniske helsetjenester i hovedsak lavest i de minst sentrale kommunene.

Riksrevisjonen legger til grunn at det ikke er systematiske forskjeller i behovet for polikliniske spesialisthelsetjenester mellom mindre og mer sentrale kommuner, eller mellom helseforetak, når forbruket er justert for demografiske forskjeller mellom kommunene.»

Jeg har i en sak tidligere i dag registrert at Riksrevisjonen ønsker å være kunnskapsbasert, men her har man altså glemt det som man i fagkretser erkjenner som en systematisk forskjell. Man kan ikke gjøre den forutsetningen som er gjort av Riksrevisjonen i innstillingen, altså si at bare man korrigerer for det demografiske underlaget, så er det det samme behovet i store og små kommuner.

I denne sektoren er det vel kjent at det er noe som heter en byfaktor, for ikke å si en storbyfaktor. Med det mener man at det er et større sykdomsbilde knyttet til det å bo i byer og storbyer. Det er mange grunner til det. For det første er det lettere å falle utenfor, både sosialt og arbeidsmessig. Det har også sammenheng med at man finner andre levekårsulemper i byene, ikke minst den mangelen det ofte er på den familiestrukturen og det nærmiljøet som gjør at man blir bedre tatt vare på hvis man er i denne gråsonen.

Uansett hva disse komponentene fører til av sluttresultat, er det i hvert fall anerkjent i psykiatrien at det er noe som heter en storbyfaktor. Det har man også sett virkningen av når man under tidligere helseministre har redusert antallet sengeplasser i storbyene ut fra en gjennomsnittsbetraktning. Det har presset behovet for polikliniske tjenester opp i disse områdene. Da tror jeg det fører veldig galt av sted hvis man ikke er fullt ut kjent med hva som kan være bakgrunnen for at man på den ene siden har nedbygget antallet sengeplasser og har presset tilbudet over til polikliniske tjenester, som selvfølgelig da i større monn må eksistere i de større kommunene.

Dette punktet ville jeg ikke la stå helt uimotsagt og gå forbi, slik debatten utviklet seg og man dvelte særlig ved dette punktet. Jeg vil oppfordre helseministeren til nettopp å se på storbyfaktoren i den videre planleggingen av tilbudene innenfor dette feltet, for det har sammenheng ikke bare med avtalespesialistene, det polikliniske tilbudet, distriktpsykiatriske sentre osv., men det har også sammenheng med hvilke alternativer pasientene har når de ikke benytter dette tilbudet.

Statsråd Bent Høie [12:46:46]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet i denne saken, men siden jeg ble utfordret direkte til å si noe om avtalespesialistene, skal jeg gjøre det.

Når det gjelder det arbeidet som jeg fra regjeringens side har satt i gang for å utvide bruken av avtalespesialister og forbedre ordningen og ikke minst samarbeidet mellom helseregionene og avtalespesialistene, vil jeg vise til innlegget til representanten fra Fremskrittspartiet, som redegjorde godt for det.

Det jeg ble utfordret på, var den geografiske fordelingen av avtalespesialistene. Det er selvfølgelig viktig å ha

en god geografisk fordeling av avtalespesialistene når vi ser landet som helhet, men det man ikke må gjøre, er å regne tilgjengelighet til avtalespesialister i avstand i antall kilometer, for veldig mange av avtalespesialistene jobber innenfor områder der pasienten en sjelden gang har behov for f.eks. et enkelt dagkirurgisk inngrep. De er avhengige av å ha et ganske stort pasientgrunnlag for å ha en bred og effektiv aktivitet, og da er tilgjengeligheten for en hel region avhengig av at avtalespesialisten har sin virksomhet på det stedet som har best kommunikasjonsmessig tilgjengelighet i hele regionen, og det er ofte i byen. Hvis vi hadde lagt føringer for at avtalespesialisten skulle hatt sin aktivitet et annet sted, ville det gjort tjenesten mindre tilgjengelig for hele pasientgrunnlaget. Så man må tenke på at det er en logisk grunn til at avtalespesialistene ofte befinner seg på samme sted som det offentlige har bestemt seg for at de offentlige helsetjenestene skal være, nemlig på det stedet som er lettest tilgjengelig for flest mennesker, i de tilfellene de har behov for helsehjelp.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:48:41]: I innlegget mitt sa jeg ingenting som var i motsetning til det som statsråden nå sier. Det er helt opplagt at for mange vil avstanden til avtalespesialist bli mye lenger når man bor grisgrendt, enn motsatt. Jeg følger fullt ut resonneret til statsråden på det. Men jeg la også merke til at statsråden sluttet seg til representanten Holthes innlegg, hvor poenget var det samme som mitt, nemlig at det er veldig stor forskjell på antallet innbyggere bak hver avtalespesialist i ulike deler av landet. Jeg forsto statsråden sånn at han ønsket å gjøre noe med det, og det blir jo mulig i forbindelse med ledige hjemler og nye hjemler. Det er det som er hele kjernen i dette, for vi snakker om avtalespesialister – det er en avtale mellom fagfolk og det offentlige.

Representanten Tetzschner sier at en ikke kan kommandere avtalespesialisten, en kan ikke ha beordring. Nei, en kan ikke det, men det er et tilbud som blir gitt gjennom en økonomisk godtgjørelse og faglige krav fra det offentlige, og dermed kan en sjølsagt påvirke hvor avtalespesialistene skal være lokalisert. Det offentlige må jo sikre at formålet blir realisert med bruken av de pengene en har.

Ellers er jeg enig med representanten Tetzschner i at det er en byfaktor og en storbyfaktor i dette. Jeg synes det var en grei presisering, det som representanten Tetzschner kom med. Jeg regner med at den observasjonen som han her kom med, er så opplagt at det er noe som Riksrevisjonen har tatt tilbørlig hensyn til. Men det er en faktor som man også skal ta hensyn til, og det er underforbruk kontra overforbruk av spesialisthelsetjenester, i dette tilfellet avtalespesialisttjenester. Det er en allmenn erkjennelse at når avstanden er stor og tilgjengeligheten er liten, er terskelen for å bruke et tilbud mye høyere enn når avstanden er kort og tilgjengeligheten god. Det er vel heller ikke noen dårlig hypotese å si at det er et overforbruk av slike tjenester i store byer. Hva som der blir sett på som behov for å kurere, er noe annet enn det som en ser på som nødvendig å kurere når en har en større avstand til tjenesten.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:51:58]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 168 S (2015–2016), jf. Dokument 3:1 (2015–2016))

Martin Kolberg (A) [12:52:28] (komiteens leder og ordfører for saken): Som alle vet, er det slik at Riksrevisjonen normalt følger opp forvaltningsrevisjoner tre år etter at sakene er behandlet her i Stortinget. Dersom det ikke er gjort nødvendige endringer etter tre år, blir saken fulgt opp igjen året etter. Det er mønsteret i disse spørsmålene.

Dokumentet vi behandler i dag, altså Dokument 3:1 for 2015–2016, omtaler oppfølginga av ni forvaltningsrevisjoner. Syv av sakene er avsluttet, mens Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringa av skatteetaten og Riksrevisjonens undersøkelse av politiets arbeid med vinningskriminalitet følges videre. Man kan altså si at syv saker blir lagt til side, mens to saker følges opp videre.

Når det gjelder Riksrevisjonens undersøkelse av Integrerings- og mangfoldsdirektoratets måloppnåelse og virkemiddelbruk, legger Riksrevisjonen til grunn at departementet vil følge opp at de iverksatte tiltakene fører til nødvendige forbedringer og økt måloppnåelse. Komiteen er enig i dette og forstår og slutter seg til at den saken kan avsluttes.

Når det gjelder undersøkelsen om eiendomsforvaltninga i helseforetakene, der målet med undersøkelsen var å vurdere om spesialisthelsetjenestens eiendomsmasse blir forvaltet og utviklet på en god og effektiv måte og i samsvar med overordnede føringer, har komiteen merket seg at det nå legges opp til å prioritere vedlikehold i de økonomiske langtidsplanene i de regionale helseforetakene – og forstår på den bakgrunn at denne saken også kan avsluttes.

Derneft kommer undersøkelsen av ordninga med fritt sykehusvalg, som hadde som formål å vurdere i hvilken grad myndighetene når målet med ordninga. Riksrevisjonen viser til flere tiltak som er iverksatt av Helse- og omsorgsdepartementet, herunder tiltak som sikrer at alle ledd i helsetjenesten informerer pasientene om retten til fritt sykehusvalg. Komiteen ser positivt på dette.

Når det gjelder undersøkelsen om håndtering av farlig avfall, framgår det at Klima- og miljødepartementet har satt i gang flere tiltak med sikte på å styrke kontrollen med håndteringa av farlig avfall, og at det bl.a. har kommet endringer av forurensningsloven og straffeprosessloven som gir økte strafferammer og bedre grunnlag for myndighetene til å drive innsyn som kan avdekke ulovlig eksport av avfall. Riksrevisjonen konstaterer at de iverksatte tiltakene på området kan gi positiv effekt, men understreker betydninga av at departementet følger opp denne effekten. Komiteen slutter seg også til dette.

Det er videre i etterkant av Riksrevisjonens undersøkelse av Mattilsynet satt i verk en rekke tiltak, bl.a. ved å sikre en mer enhetlig saksbehandling i tilsyns-, godkjenning- og klagesaker. Komiteen merker seg at Riksrevisjonen understreker betydninga av at Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med de øvrige berørte de-

partementene fortsatt følger opp Mattilsynets arbeid på området, og er tilfreds også med dette.

Undersøkelsen om effektiv ressursutnyttelse i Nav hadde bl.a. som formål å vurdere om det var etablert en effektiv ressursutnyttelse i ytelsesforvaltninga i fylkeslinja. Det framgår at Arbeids- og sosialdepartementet har iverksatt flere tiltak, herunder opprettelsen av Nav Forvaltning. Saksbehandlingstida er nå gått ned, men sykefraværet er fortsatt høyt. Riksrevisjonen forutsetter derfor at Arbeids- og sosialdepartementet viderefører fokuseringa på å få ned sykefraværet. På det grunnlaget sier også komiteen seg enig i at denne saken kan avsluttes.

Når det gjelder Riksrevisjonens undersøkelse om rehabilitering innen helsetjenesten, er det innen 2010 satt i gang flere tiltak, men Riksrevisjonen viser til at siden mange av tiltakene er i startfasen, er det ikke grunnlag for å vurdere effektene. Riksrevisjonen registrerer at arbeidet med å utarbeide resultatindikatorer for rehabiliteringstjenestene først ble satt i gang høsten 2015, og ikke forventes å være ferdig før i 2017. Komiteen er tilfreds med at Riksrevisjonen i forbindelse med de årlige risikovurderingene vil vurdere om det er behov for en ny forvaltningsrevisjon på dette området.

Komiteen slutter seg for øvrig til Riksrevisjonens vurdering av at det for disse syv sakene, som er avsluttet, er gjort nødvendige endringer etter tre år, slik at sakene ikke følges opp igjen neste år.

Så er det, som jeg sa, to saker som skal følges videre, og som jeg på komiteens vegne og som sakens ordfører vil omtale litt nærmere. Det handler først og fremst om Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringa av skatteetaten, som ble behandlet i Stortinget 26. mars 2012. Formålet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere om resultatene av reorganiseringa i skatteetaten i perioden 2008–2009 var i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger. Riksrevisjonen ba i brev 26. mars 2015 Finansdepartementet om å gjøre rede for status og hvilke tiltak som er iverksatt for å følge opp rapportens hovedkonklusjoner og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. 182 S for 2011–2012. Departementet svarte i brev 26. mars 2015. Departementet ga et utfyllende svar, som Riksrevisjonen har vurdert på følgende måte:

«Riksrevisjonen registrerer at det er gjennomført en rekke tiltak på områder hvor det ble påpekt svakheter i Dokument 3:4 (2011–2012)» – som jeg allerede har vist til – «og at Finansdepartementet mener at skatteetaten jevnt over oppnår bedre resultater enn før omorganiseringen i 2008.

Riksrevisjonen merker seg at Finansdepartementet har gått bort fra å styre på antall kontroller, og at skatteetatens kontrollvirksomhet i større grad skal baseres på risiko- og vesentlighetsvurderinger. Dette har gitt mer treffsikre kontroller, men samtidig har kontrollomfanget blitt betydelig redusert etter innføringen av nye styringsparametere. Riksrevisjonen understreker derfor viktigheten av at Finansdepartementet fortsatt følger opp utviklingen i både omfang og sammensetning av kontrollene som gjennomføres og totalt avdekket beløp.

Riksrevisjonen registrerer at skatteetaten har iverksatt flere tiltak for å bedre kvaliteten i Skatteopplysningsveiledning. Til tross for disse tiltakene viser målinger gjennomført av eksterne byråer at kvaliteten i svarene fra Skatteopplysningen ikke er bedret – ikke er bedret – «fra 2011 til 2013. En forutsetning for å kunne etterleve regelverket er at skattyterne får korrekt og fullstendig informasjon når de henvender seg til skatteetaten. Det vises i tillegg til at kontroll- og konstitusjonskomiteen i sin innstilling understreket viktigheten av at befolkningen får korrekte opplysninger når de henvender seg til Skatteopplysningen.»

Riksrevisjonen vil altså følge denne saken videre, og under henvisning til Riksrevisjonens oppfølging er en samlet komité av den oppfatning at det kan slås fast at reorganiseringa i all hovedsak har vært vellykket, og at vi er tilfreds med dette. Vi har også merket oss at Finansdepartementet har igangsatt en rekke tiltak for å bedre kvaliteten på arbeidet i skatteetaten som følge av den gjennomførte reorganiseringa. Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens anbefaling om viktigheten av at Finansdepartementet følger opp utviklinga i omfanget og sammensetninga av kontrollene, og vil særlig legge vekt på Riksrevisjonens understrekning av at svarene skatteetaten gir når skattyterne henvender seg, må være korrekte og fullstendige. Komiteen er på dette grunnlag tilfreds med at Riksrevisjonen fortsatt følger denne saken, men på dette grunnlaget.

Det var fint at finansministeren kom og hørte dette. Jeg tror hun er enig i det som er sagt her.

Det andre punktet som følges videre, er Riksrevisjonens undersøkelse av politiets arbeid med vinningskriminaliteten, som ble sendt til Stortinget 31. januar 2012 og behandlet i Stortinget 24. mai 2012. Formålet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere i hvilken grad politiets arbeid med vinningskriminalitet er i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger om å forebygge bedre, reagere raskere og oppklare mer. Departementet opplyser som en generell merknad at vinningskriminalitetens mål i antall anmeldelser er betydelig redusert i løpet av de siste fire årene. Jeg hadde nesten lyst til å gjenta denne setninga, for jeg legger merke til at i den store offentlige debatten forsvinner dette litt. Men det er faktisk slik at det er en betydelig reduksjon i antall anmeldelser i løpet av de siste fire årene når det gjelder vinningskriminalitet. Etter departementets vurdering skyldes dette et målrettet og bevisst arbeid i mange politidistrikt, ikke minst som følge av et godt samarbeid på tvers av politidistriktene. Departementet vil særlig trekke fram betydninga av at personer som oppholder seg ulovlig i Norge, raskt sendes ut av landet – i samarbeid med politiet i andre land. Departementet peker på at nærpolitireformen vil kunne få stor betydning for oppgaveløsninga og resultatene i politiet også når det gjelder bekjempelsen av vinningskriminalitet – den samlede oppklaringsprosenten.

Den samlede oppklaringsprosenten i vinningssaker på landsbasis har imidlertid bare sunket med 0,7 prosentpoeng siden 2011. Variasjonene i oppklaringsprosent mellom politidistriktene, fra 31,6 pst. til 11,3 pst., er etter komiteens oppfatning for stor. Komiteen er tilfreds med at

departementet vil følge dette opp overfor Politidirektoratet. Riksrevisjonen må også følge dette nøye.

Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens påpekning av at bruken av DNA-bevis er en viktig faktor for oppklaring av vinningsforbrytelser. Komiteen vil understreke betydninga av at alle som utfører operativ tjeneste, har god kompetanse til å kunne sikre DNA-spor. Selv om antallet anmeldelser har gått ned, er det fortsatt store mørketall.

Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens oppfatning av at det fortsatt er store utfordringer i politiets arbeid med vinningskriminalitet. Det er derfor, til tross for at antallet anmeldelser har gått ned, også viktig og nødvendig at Riksrevisjonen følger denne saken videre.

Utover dette har komiteen ingen øvrige merknader.

Tom E.B. Holthe (FrP) [13:05:37]: Jeg skal bare knytte noen få kommentarer til Riksrevisjonens undersøkelse om Integrerings- og mangfoldsdirektoratets måloppnåelse og virkemiddelbruk i arbeidet med bosetting og kvalifisering av flyktninger, som ble sendt Stortinget 11. november 2010. Formålet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere om måloppnåelsen på viktige områder innen integrering var i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger, og hvordan Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, IMDi, bidro til måloppnåelsen. Det var også et mål å vurdere departementets styring og oppfølging av IMDi.

Riksrevisjonen ba i brev av 26. mars 2015 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gjøre rede for status og hvilke tiltak som er iverksatt for å følge opp rapportens hovedkonklusjoner og kontroll- og konstitusjonskomiteen merknader i saken. Departementet svarte Riksrevisjonen i brev av 18. mai 2015 og i et supplerende brev 11. august 2015.

Derfor er det hyggelig å merke seg at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i tildelingsbrev for 2015 har tydeliggjort IMDis ansvar for å sikre erfaringsoverføring mellom kommuner og formidling av god praksis til kommuner med svak måloppnåelse. Videre er det positivt at det er innført som styringsparameter for direktoratet at kommunenes planlegging og gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap og introduksjonsprogrammet skal styrkes, og at god praksis skal dokumenteres og, ikke minst, formidles.

Det er også verdt å merke seg at flere av tiltakene legger vekt på opplæring og erfarings- og kompetanseoverføring fra kommuner med god resultatoppnåelse til kommuner med svake resultater og liten erfaring med kvalifiseringsarbeid.

Jeg deler Riksrevisjonens vurdering, at det er positivt at kommuner med svake resultater blir oppfordret til å delta i mange av tiltakene. Jeg forventer derfor at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil følge opp at de iverksatte tiltakene fører til nødvendige forbedringer og økt måloppnåelse.

Når Riksrevisjonen nå har avsluttet saken, forventer jeg også at saken blir fulgt opp på en god måte også i framtiden.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:08:25]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2015 (Innst. 142 S (2015–2016))

Martin Kolberg (A) [13:08:54] (komiteens leder): På vegne av komiteen vil jeg si at vi har gjennomgått statsrådets protokoller for første halvår 2015. Dette er en grunnlovfestet oppgave i henhold til Grunnloven § 75f, og etter Stortingets forretningsorden § 14-9 første ledd er det kontroll- og konstitusjonskomiteen som skal gjennomgå protokollene og avgi innstillinga til Stortinget.

Jeg vil bare kort knytte noen kommentarer til den enstemmige innstillinga:

- Komiteen har merket seg at vi ikke har noen dissenser i regjeringa i denne perioden.
- Komiteen har ikke merknader til behandling av benådningssakene i perioden.
- Komiteen har heller ikke merknader til forskriftene som er fastsatt, endret eller opphevet i første halvår 2015, eller til utnevning av embetsmenn i perioden.

Kort oppsummert har komiteen ingenting å bemerke, og gjennomgangen av statsrådets protokoller for perioden 1. januar til 30. juni 2015 er dermed framlagt og foreslås for Stortinget godkjent.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [13:10:17]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2014 (Innst. 169 S (2015–2016), jf. Dokument 1 (2015–2016))

Martin Kolberg (A) [13:10:47] (komiteens leder): Det er nå slik at vi skal behandle Dokument 1 for 2015–2016, som er et av de viktigste dokumentene som kontroll- og konstitusjonskomiteen arbeider med i løpet av et år, og det dokumentet, som alle her kjenner til, gjelder gjennomgangen av norsk forvaltning. Det er tillagt Stortinget å foreta denne kontrollen med den utøvende makt, bl.a. gjennom denne årlige revisjonen av forvaltninga, men også av statens regnskaper.

Årets revisjon viser at det er gjennomgående svært god kvalitet på statens avlagte regnskaper og den gjennomførte budsjett disponeringa. Av til sammen 227 statlige virksomheter som har fått revisjonsberetning, er det 30 virksomheter som har fått vesentlige merknader, altså 30 av 227. 21 virksomheter har fått vesentlige merknader til budsjettgjennomføringa. Kun 9 virksomheter har fått revisjonsberetning med forbehold, altså det som kalles modifisert beretning, grunnet feil i regnskapene eller at revisor ikke er i stand til å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig re-

visjonsbevis til å kunne konkludere med at regnskapene totalt sett ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dette må kunne karakteriseres som et meget tilfredsstillende resultat av revisjonen, vil jeg si. Det er en enstemmig komité som stiller seg bak en slik uttalelse fra min side. Dette viser på et generelt grunnlag at det er en tilfredsstillende styring med statens økonomiske midler.

Men det vi i kontroll- og konstitusjonskomiteen imidlertid er mer bekymret for, er at Riksrevisjonen fortsatt rapporterer om alvorlige svakheter og mangler på flere samfunnskritiske områder, og ikke minst mener vi at det er særlig alvorlig at mangler blir påpekt gjentatte ganger uten at de blir rettet opp.

Her vil jeg ta et lite stopp. Nå har jeg vært i kontroll- og konstitusjonskomiteen i seks år, og jeg sier dette hver gang, men det hjelper altså ikke helt. Jeg vet at jeg sa dette sist også. Dette er et felles problem for både regjering og storting, og det har ingen ting med regjeringsfargen å gjøre. Her har vi med et overordnet problem å gjøre. Det er noen områder, og jeg kommer til å bruke mye tid på det om et øyeblikk, hvor vi altså åpenbart ikke klarer å rette opp de feilene som Riksrevisjonen påpeker, og som vi er enige om i Stortinget at må rettes opp. Jeg sier dette på denne måten, for det er et uttrykk for noe som en stortingsrepresentant fra en talerstol ikke skulle si, men jeg sier det allikevel: Dette er et uttrykk for en frustrasjon, for det er gjennomgående. Riksrevisjonen sier sitt, komiteen sier sitt, Stortinget sier sitt, og så hjelper det ikke noe. Det er et betydelig problem og et skår i gleden ved framleggelsen av innstillinga knyttet til Dokument 1 i år.

De siste årene er det gjort endringer for å oppnå mer åpenhet om økonomistyringa i staten. I 2014 ble det innført en ny, felles kontoplan og standarder for oppstilling av årsregnskap for statlige virksomheter og fond på bakgrunn av tall som blir rapportert til statsregnskapet. De nye kravene til årsregnskap er innført bl.a. for å gi allmennheten bedre innsyn i offentlig pengebruk. Det kommer fram i Riksrevisjonenes gjennomgang at det har vært krevende for mange virksomheter å få på plass et årsregnskap med noter innen de fastsatte frister. Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens anbefaling om at veiledningsmaterialet oppdateres på bakgrunn av årets erfaringer.

Så til det jeg i denne sammenhengen vil kalle spesielt alvorlig, og det mener jeg faktisk er spesielt alvorlig. Det er viktig at både helseminister og finansminister hører nøye på dette, fordi det er veldig spesielt at vi får presentert i Dokument 1 at det er et regnskap som ikke kan godkjennes.

Årets revisjon har avdekket at Helse- og omsorgsdepartementet ikke har fulgt opp regnskapsrapporteringen for underliggende virksomhet godt nok i 2014. Komiteen har merket seg at Riksrevisjonen betegner dette som sterkt kritikkverdig – sterkt kritikkverdig; alle i denne salen vet hva et slikt uttrykk betyr i Stortinget – og viser til at mangelen på pålitelig regnskapsinformasjon medfører at Riksrevisjonen ikke kan utføre sine lovpålagte oppgaver som Stortingets kontrollorgan på en tilfredsstillende måte på dette punktet. Komiteen slutter seg derfor til Riksrevisjo-

nens kritikk, som altså lyder «sterkt kritikkverdige» på dette feltet.

Komiteen mener derfor at dette bør få en nøye oppfølging fra departementets side for å sikre at underliggende virksomheter gjennomfører aktiviteter i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger. Da har jeg sagt dette, og komiteen slutter seg til det. Jeg forventer at særlig helseministeren i løpet av denne debatten redegjør for akkurat dette punktet, fordi det er selvfølgelig en veldig alvorlig kritikk mot et så stort regnskap som det Helse- og omsorgsdepartementet har ansvaret for.

Det neste er at Riksrevisjonen viser at det er alvorlige svakheter med informasjonssikkerheten i en rekke statlige virksomheter. Dette er, som jeg sa, en av gjengangerne. Flere virksomheter har også tidligere fått merknader om mangler ved informasjonssikkerheten uten at forbedringstiltak som er gjennomført, har gitt nødvendige resultater. I likhet med Riksrevisjonen ser komiteen alvorlig på de manglene som her er avdekket.

Revisjonen for 2014 viser at det er vesentlige svakheter også med arbeids- og velferdsetatens økonomisystem og den infrastruktur som der er bygget opp. Komiteen har merket seg at arbeids- og velferdsetaten, ifølge revisjonen, dessuten ikke har et tilfredsstillende system for å forebygge og avdekke svindel med sykepenger. Komiteen ser alvorlig på dette og ber om at Riksrevisjonen følger opp dette i kommende revisjoner. Det ville være bra om også Finansdepartementet hadde et øye på akkurat dette.

Videre er det en sak som vi her nevner spesielt. Riksrevisjonen har avdekket vesentlige mangler i prosessen for saksbehandling og utsendelse av biometriske pass. Komiteen har merket seg at det er gjennomført tilsvarende revisjoner i Belgia, Latvia, Litauen, Portugal og Sveits, og at Norge, sammenlignet med disse landene, kommer svært dårlig ut. Komiteen ser det som svært alvorlig at det ikke er etablert en tilfredsstillende sikkerhet og kontroll med prosessen for behandling og utsendelse av denne typen pass. Komiteen ber derfor om at Riksrevisjonen følger opp dette i den kommende revisjonen.

Statens havarikomisjon for transport undersøker hendelsesforløp og årsaksfaktorer for ulykker og alvorlige hendelser i transportsektoren. Årets revisjon viser at oppfølginga av sikkerhetstilrådingene for vegsektoren er for dårlige. Komiteen har merket seg at Samferdselsdepartementet ikke har etablert et godt nok system for å følge opp at sikkerhetstiltakene blir gjennomført. Komiteen mener at departementet bør følge opp dette, slik at nødvendige tiltak blir gjennomført og iverksatte tiltak med bakgrunn i sikkerhetstilrådingene blir evaluert.

Det er også – og nå skal jeg ikke bruke det ordet for mye – en veldig spesiell sak, fordi komiteen i forbindelse med Dokument 1 denne gangen har mottatt en hemmelig, en fortrolig rapport som ikke kan omtales i sin bredde her i stortingssalen. Men det som komiteen har bestemt seg for å si, er at årets revisjon har avdekket en alvorlig mangel i Heimevernet som er rapportert i denne særskilte, graderte rapporten. Jeg sier her, slik at forsvarsministeren hører dette, at komiteen slutter seg til Riksrevisjonens anbefalinger i den graderte rapporten og vil uttrykke at regjeringa

straks må legge en plan for hvordan de aktuelle manglene i Heimevernet operativt kan bedres.

Etter at departementenes tilskuddsforvaltning ble utførlig gjennomgått etter avsløringene om til dels store mislighold, ble forvaltninga av tilskudd betraktelig bedre. Komiteen er derfor tilfreds med at Riksrevisjonen rapporterer at det gjennom årets revisjon synes å være gjennomgående bedre etterlevelse av regelverket for tilskuddsforvaltning. Komiteen har merket seg at bl.a. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har iverksatt en rekke rutiner og tiltak for å etterleve økonomireglementets krav til departementets tilskuddsforvaltning og forvaltningslovens krav til habilitet. Komiteen viser imidlertid til at det igjen er behov for forbedringer og ber om at Riksrevisjonen følger opp dette overfor de departementene det gjelder.

Så til en annen spesiell sak. Det er svært alvorlig at Riksrevisjonen i 2014 har avdekket at kravene om permanente sikkerhetstiltak rundt departementsbygningene ennå ikke er oppfylt i samsvar med kravene i forskrift om objektsikkerhet. Komiteen har merket seg at også andre sikkerhetsoppgraderinger er sterkt forsinket eller er satt på vent. Etter komiteens oppfatning er det svært alvorlig at kravene i objektsikkerhetsforskriften til permanent grunn sikring ennå ikke er oppfylt, og at andre sikkerhetsoppgraderinger er sterkt forsinket eller satt på vent. Dette viser, etter komiteens syn, at oppfølginga av dette området, til tross for 22. juli-rapportens konklusjoner om bl.a. manglende bevissthet om gjennomføring av sikkerhetstiltak, ikke tas tilstrekkelig alvorlig. Komiteen mener at dette er kritikkverdige og ber regjeringa umiddelbart forsterke oppfølginga av permanente sikkerhetstiltak. Vi husker diskusjonen etter 22. juli, om Grubbegata og alle de andre tingene. Vi er nesten der vi var, og det må vi gjøre noe med. Det er det som påpekes tungt i denne rapporten, og komiteen slutter seg til de påpekningene som er framført fra Riksrevisjonen på dette punktet. Dette er et ansvar som regjeringa har direkte, og som det er viktig at påpekes på den måten som jeg gjør her nå.

Så er det slik, som det alltid er, at jeg overlater til de andre komiteene som er ansvarlige for de forskjellige feltene, å kommentere sine områder. Jeg skal kommentere litt mer spesielt det som jeg personlig har ansvar for, før jeg slutter dette innlegget. Det er først Finansdepartementet.

Når det gjelder Finansdepartementet, har komiteen merket seg at forvaltninga av særavgifter og innførselsmerverdiavgift 1. januar 2016 ble overført fra toll- og avgiftsetaten til skatteetaten, samtidig som toll- og avgiftsetatens grensekontroll ble styrket, at Statens innkrevingssentral ble innlemmet i skatteetaten fra 2015, og likeledes at overføring av skatteoppkrevingssfunksjonen fra kommunene til staten ble stilt i bero i påvente av at regjeringa skulle belyse spørsmålet ytterligere.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen har gjennomgått informasjonssikkerheten i hele statsforvaltninga med sikte på å avdekke svakheter på dette viktige området. I den forbindelse har Riksrevisjonen flere ganger tatt opp hvilke utfordringer Finansdepartementet har ansvar for. I 2014 gjennomførte Riksrevisjonen IKT-revisjoner på ulike deler av Finansdepartementets ansvarsområde og avdekket at

SSB og Direktoratet for økonomistyring ikke vurderes å være i samsvar med anbefalte standarder – SSB, det er så, men at Direktoratet for økonomistyring ikke er i samsvar med anbefalte standarder!

Komiteen slutter seg derfor til Riksrevisjonens merknader til Finansdepartementet for 2014. Komiteen tilrår at departementet følger opp Riksrevisjonens tiltak og påser at SSB og DFØ viderefører arbeidet med informasjonssikkerhet og kontroller, slik at tiltakene gis den tiltenkte effekten.

Til slutt til Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Som jeg allerede har sagt, dreier det seg om mangel-full objektsikring av departementenes lokaler, mangler på informasjonssikkerhet i Husbankens lånesystem og Statens kartverks regnskaper. Vi ser svært alvorlig på at revisjonen i 2014 har avdekket at departementet som sitter med et konkret ansvar for dette, ikke har greid å følge opp sikkerhetstiltakene slik det er forutsatt i forskrift.

Komiteen er enig i Riksrevisjonens anbefalinger til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og forventer at departementet følger opp disse. I særlig grad gjelder dette objektsikringen, men også at Statens kartverk faktisk etablerer tilfredsstillende rutiner, slik at virksomheten blir i stand til å legge fram et regnskap som gir et dekkende bilde. Komiteen vil understreke at den ser alvorlig på at Husbanken nok en gang har vesentlige merknader, og mener det er viktig at departementet nøye følger opp at Husbanken etterlever kravene til informasjonssikkerhet ved behandling av lån og tilskudd.

Komiteen er fornøyd med Riksrevisjonens revidering av internkontrollen av departementets beregning av rammetilskudd. Rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner utgjør 80 pst. av Kommunal- og moderniseringsdepartementets regnskap, og ikke minst er dette betydelige inntekter for kommuner og fylkeskommuner og grunnlaget for innbyggernes velferd. Det er derfor særs viktig at tilskuddene beregnes korrekt, og at utbetaling og regnskapsføring gjøres på en korrekt måte. Komiteen er svært tilfreds med at revisjonen her ikke har vist feil på noen områder – det er bra.

Komiteen er derimot ikke tilfreds med at det fortsatt hersker usikkerhet med hensyn til hvorvidt departementet og Direktoratet for forvaltning og IKT har sørget for at informasjonssikkerheten i statsforvaltninga er tilfredsstillende på alle felter. Komiteen registrerer at en handlingsplan ble varslet før sommeren 2015 og ber om at Riksrevisjonen undersøker hvorvidt handlingsplanen blir fulgt opp videre i praksis.

Jeg forutsetter nå at mine kolleger i komiteen går inn på sine respektive områder. Dette var den generelle gjennomgangen fra komiteens side.

Helge Thorheim (FrP) [13:28:59]: Jeg tar ordet som saksordfører for kapitlene 6 og 17 i innstillingen som gjelder henholdsvis Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet.

Først til Forsvarsdepartementet. Regnskapet for 2014 viser 46,7 mrd. kr i utgifter og 6,8 mrd. kr i inntekter, mens 2,4 mrd. kr er overført til neste år.

Departementet har ansvaret for fire virksomheter. Forsvaret har fått vesentlige merknader for 2014 og har også fått vesentlige merknader de siste fem årene.

Komiteen viser til at Forsvaret det siste året har hatt økt oppmerksomhet på beredskap og operativ evne som følge av den sikkerhetspolitiske utviklingen. Til tross for dette mener Riksrevisjonen at det er alvorlige mangler i Heimevernets operative evne når det gjelder bemanning, materiell og logistikk samt trening og øving. Resultatet fra revisjonen er gradert informasjon og ble rapportert særskilt til Stortinget, slik også komiteens leder orienterte om.

Komiteen finner det positivt at statsråden som svar på rapporten har satt i gang tiltak for å styrke rekruttering og bemanning i Heimevernet, avhjelpe materielletslepet, bedre Heimevernets logistikk og styrke treningen av mannskapene. Komiteen forventer at de manglene som er avdekket, blir vektlagt i arbeidet med den nye langtidsplanen som skal legges frem for Stortinget våren 2016.

Så over til Utenriksdepartementet. Regnskapet for 2014 viser 35,9 mrd. kr i utgifter og 265 mill. kr i inntekter, mens vel 1 mrd. kr er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter tre regnskaper. Ingen virksomheter har fått vesentlige merknader de siste fem årene, og dette synes komiteen er svært gledelig.

Komiteen er svært godt fornøyd med at verken Utenriksdepartementet eller noen av de underliggende virksomhetene har fått vesentlige merknader i forbindelse med regnskapsavleggingen de siste årene.

Komiteen viser for øvrig til at kontroll- og konstitusjonskomiteen har behandlet Dokument 3:9 for 2014–2015, Riksrevisjonens undersøkelse av bistand til godt styresett og anti-korrupsjon i utvalgte samarbeidsland, jf. Innst. 74 S for 2015–2016. Det vises til merknadene i denne innstillingen når det gjelder

Riksrevisjonens kritikk av tilskuddsforvaltningen på området.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [13:32:02]: Jeg tar ordet som saksordfører for det som gjelder Arbeids- og sosialdepartementet.

Det har vært vesentlige merknader knyttet til Navs virksomhet de siste fem årene. Når dette samtidig er en virksomhet som forvalter ca. en tredjedel av statsbudsjettet, og angår så mange mennesker i vårt land, bør det være et stort fokus på de sidene ved Nav som ikke fungerer etter sin hensikt. Et stort og omfattende moderniseringsarbeid av IKT-systemene ble i 2013 stoppet da prosjektet sånn som det opprinnelig var planlagt, rett og slett ikke var gjennomførbart. Ambisjonene var for høye og risikoen for stor. I tillegg foregikk arbeidet med en kompleks IKT-reform i en egen avdeling hvor prosjektet ikke i tilstrekkelig grad ble integrert i linjen, det vil si at de som arbeidet med det nye IKT-systemet, ikke ble tilstrekkelig involvert. Komiteen oppfattet Riksrevisjonens kritikk å være av en slik alvorlig karakter at det ble gjennomført to høringer i saken. Utdaterede IKT-systemer i Nav kunne stå i veien for iverksetting av politiske vedtak, som igjen kunne innebære en kvalitetsforringelse av helt nødvendige tjenester for en sårbar gruppe mennesker.

Modernisering av IKT-systemene i Nav er en vesentlig og nødvendig faktor for at Nav-reformen skal kunne realiseres i tråd med Stortingets forutsetninger. Komiteen har merket seg at dette er en sak Riksrevisjonen har gitt uttrykk for at skal følges videre opp.

Fra komiteens side er det viktig at Stortinget blir holdt løpende orientert om vesentlige forhold rundt det videre arbeidet med å modernisere IKT-systemene i Nav, og det er grunn til å minne om at en samlet komité i Innst. 272 S for 2014–2015 understreket at ledelse av Nav i denne sammenheng innbefatter statsrådets politiske styring av etaten, og at det er statsrådets konstitusjonelle ansvar å sørge for at det ikke kommer nye overskridelser og forsinkelser i IKT-moderniseringen i Nav.

Nav er viktig for samfunnet som helhet, så vel som for den enkelte bruker, og det er derfor av avgjørende betydning at innbyggerne får sine rettighetsfestede ytelser på korrekt måte til rett tid. Det er også grunn til å minne om Stortingets enstemmige vedtak av 2. juni 2015, hvor en ber regjeringen fremme egen sak om beslutningsgrunnlag for Prosjekt 2 som skal beskrive hva som skal leveres, framdrift og økonomiske forutsetninger, samt at regjeringen presenterer rammene for den videre strategien for modernisering av Navs IKT-systemer med hensyn til framdrift og økonomiske forutsetninger. Den saken har regjeringen nå levert til Stortinget denne våren.

Komiteen registrerer at til tross for at Nav har jobbet systematisk med forbedringer over flere år, er det fortsatt vesentlige svakheter på flere av etatens forvaltningsområder. Dette er ikke nye utfordringer, det er utfordringer som har vært påpekt og kjent i flere år, og har til dels store konsekvenser for den enkelte bruker.

Riksrevisjonen har pekt spesielt på tre områder hvor det er funnet vesentlige mangler eller svikt hos Nav. Det gjelder mangler i internkontroll og sikkerhet i Navs økonomisystem, svakheter i forvaltningen av enkelte virkemidler for å få flere i arbeid og svikt i arbeidet med å forebygge og avdekke svindel med sykepengene. Et av forholdene gjelder vesentlige mangler i internkontroll og sikkerhet i Navs økonomisystem. I et system med mange transaksjoner og store beløp er det viktig med god informasjonssikkerhet og internkontroll. Komiteen har merket seg Riksrevisjonens kritikk og forutsetter at statsråden følger opp sånn at svakhetene blir utbedret for å sikre at virksomheten har en godt dokumentert internkontroll.

Komiteen har også merket seg Riksrevisjonens påpeking av vesentlige svakheter i Navs bruk av virkemidler for å få flere i arbeid. Så vil jeg gjerne få understreke at Nav i dag også utfører en betydelig innsats for å få folk i arbeid, men vi er også gjort kjent med at mange ulike brukergrupper, med forskjellige behov, skaper utfordringer i valg av hensiktsmessige tiltak. Komiteen merker seg at statsråden selv erkjenner at Nav over tid har hatt utfordringer med oppfølging av brukere med sikte på overgang til arbeid. Manglende kvalitet i virkemiddelapparatet bidrar til å redusere tilliten til vår velferdsforvaltning og kan ramme mennesker i en vanskelig livssituasjon hardt. Komiteen registrerer at departementet har satt i gang et arbeid med en stortingsmelding

som bl.a. skal ta for seg virkemidler for å få flere i arbeid.

Komiteen merker seg også Riksrevisjonens påpeking av at etaten ikke har et målrettet arbeid for å forebygge og avdekke trygdesvindel i alle ledd i saksbehandlingen om sykepengene. Vi har merket oss Riksrevisjonens anbefaling om å benytte mulighetene for mer effektivt arbeid mot trygdesvindel, som endringene i folketrygdloven våren 2013 gir muligheter for, og behovet for å styrke det forebyggende arbeidet mot trygdesvindel.

La meg til slutt føye til, og det gjelder både statsråden, Navs ledelse og de ansatte på Nav-kontorene rundt omkring i hele landet: Det blir gjort en flott jobb hver eneste dag av ansatte i Nav, og det skal ikke festne seg et inntrykk av at det meste er galt i Nav. Tvert om er det mye som fungerer bra, ja svært bra, og mye har også utviklet seg positivt i de årene som Nav har fungert. Men et velfungerende Nav dreier seg om mennesker, og de fleste av disse tilhører sårbare grupper som er helt avhengige av de ytelsene de får fra staten til livets opphold. Det handler om at disse menneskene skal få sine rettmessige ytelser, riktig beløp til rett tid. Det handler om at de skal bli møtt med den respekt og verdighet vi ønsker å møte alle mennesker med i vårt samfunn. Derfor er det også viktig at denne etaten tar tak i de vesentlige mangler Riksrevisjonen har pekt på, og som komiteen har understreket.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:39:08]: Jeg vil takke saksordføreren for en grundig gjennomgang av alle kapitler og spesielt understreke det som saksordføreren sa når det gjelder Helse- og omsorgsdepartementet. Det er jo ganske spesielt, jeg må si det, at Helsedirektoratets regnskap på over 44 mrd. kr ble oversendt Riksrevisjonen 29. juli i 2015. Riksrevisjonens revisjon av regnskapene for 2014 avsluttes senest 30. april, og Riksrevisjonen ble derfor avskåret fra å uttale seg om det fullstendige årsregnskapet, som komitélederen sa. Riksrevisjonen finner dette «sterkt kritikkverdige». Det må jo bli en grundig forklaring fra statsråden på hvorfor en ikke kan få fram regnskapene til Riksrevisjonen innenfor frister. Det er en så stor kardinalfeil at hadde det gjeldt privatpersoner, hadde det blitt betydelige straffereaksjoner. Vi har bare Stortinget å påpeke det med.

Ellers er jeg saksordfører for det som gjelder Klima- og miljødepartementet. Klima- og miljødepartementets ansvarsområde omfatter åtte regnskaper, og Norsk Kulturminnefond og Riksantikvaren har fått vesentlige merknader for 2014. Riksantikvaren har fått vesentlige merknader de siste tre årene og Norsk Kulturminnefond de siste to årene. Det er også påpekt fra Riksrevisjonen at Klima- og miljødepartementet ikke har implementert risikostyring i samsvar med bestemmelsene om økonomistyringen i staten. Riksrevisjonen har merknader til Klima- og miljødepartementet for 2014 om at det er svakheter i departementets tilskuddsforvaltning, og anbefaler at departementet vurderer følgende tiltak:

- sikre at det blir etablert rutiner og retningslinjer for å følge opp tilskuddsforvaltningen, og at dette arbeidet blir dokumentert

- sikre at det blir etablert planer og rutiner for å evaluere tilskuddsordningene

Det er ganske oppsiktsvekkende at dette ikke er i orden, for det har vært framme flere ganger. Vi vet jo alle at tilskudd er et viktig virkemiddel for at departementet skal nå målene sine, og da må en ha systemer og en praksis som sikrer at en får en måloppfyllelse og får en tilstrekkelig tilitt. Når det ikke er til stede, er det alvorlig. Det er derfor nødvendig å ta Riksrevisjonens påpekning på det største alvor og innrette virksomheten i henhold til de påpekte anbefalinger. Det er en samlet komité som mener dette.

Som sagt, dette har vært en sak også tidligere, og det er ganske spesielt at ikke dette følges opp. Jeg forventer at det blir siste gang at vi får denne saken, for det har vært påpekt i andre sammenhenger også at det er manglende samsvar mellom målsettinger, tiltak og oppfølging. Det kan hende at departementet har en ambisjon om å bre seg ut på områder som er mer omfattende enn en greier å definere formålene til og dermed også greier å ha hensiktsmessige virkemidler og oppfølging til, men da må en ta konsekvensen av det.

Bare helt til slutt: Det er også en påpekning av at Riksantikvaren ikke har etablert gode rutiner for egen tilskuddsforvaltning. Funnene Riksrevisjonen har avdekket, viser store avvik i en stor andel av sakene, og en har i flere tilfeller ikke mottatt tilstrekkelig rapportering fra tilskuddsmottaker. Det går på hele troverdigheten med hensyn til viktige tiltak, Riksantikvaren gjør en viktig jobb og tar ansvar for en rekke bygg og andre innretninger som fellesskapet ønsker å sikre for framtida. Vi har også merket oss at Riksantikvaren ikke har gitt tilstrekkelige føringer til fylkeskommunene om hvordan statens økonomibestemmelser skal etterleves.

Derfor er det en samlet komité som mener at Riksrevisjonens anbefalinger bør legges til grunn for departementets videre arbeid.

Gunvor Eldegard (A) [13:44:13]: Eg vil først kommentera det som har å gjera med Nærings- og fiskeridepartementet, som eg er saksordførar for, og deretter gje nokre kommentarar knytte til justisområdet.

Når det gjeld Nærings- og fiskeridepartementet, er det 18 rekneskap som er omfatta av kontrollen, og det er tre verksemder under dette departementet som har fått vesentlege merknader for 2014. Det er Brønnøysundregistra, Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet. Fiskeridirektoratet og Brønnøysundregistra fekk òg vesentlege merknader for 2013. Det er ein samla komité som står bak alle merknadene i innstillinga.

Riksrevisjonen påpeikar store svakheiter ved informasjonssikkerheita i Brønnøysundregistra, i både registersystema og den underliggande infrastrukturen. Det er til og med påvist svakheiter ved informasjonssikkerheita i økonomisystemet. Riksrevisjonen anbefalar at Nærings- og fiskeridepartementet vurderer å sjå til at informasjonssikkerheita vert i samsvar med gjeldande regelverk, bl.a. økonomiregelverket, Digitaliseringsrundskrivet og eForvaltningsforskifta.

Departementet har sagt at dei jobbar med å få nye IKT-

system, og i mellomtida skal dei jobba med å forbetra sikkerheita i dei noverande systema. Eg ser fram til resultata av det.

I både 2012 og 2013 skreiv Riksrevisjonen brev til Fiskeridirektoratet og kommuniserte at direktoratet har manglande innkjøpsstrategiar, manglande skriftlege rutineskildringar og mangelfull dokumentasjon for gjennomførte innkjøp. For 2014 er det framleis feil og manglar ved halvparten av innkjøpa som har vorte sjekka – revisjon av f.eks. 15 tilfeldig valde innkjøp over 100 000 kr – bl.a. brot på konkurranseprinsippet. Fleire av dei svakheitene som har vorte påpeikte tidlegare år, er framleis ikkje utbetra. Det same ser me når det gjeld Havforskningsinstituttet.

Komiteen er einig med Riksrevisjonen i at det er kritikkverdige at to av departementets direktorat, som handla for over 800 mill. kr i 2014, har omfattande brot på innkjøpsregelverket, og at departementet ikkje har følgd opp i tilstrekkeleg grad.

Statsråden seier at han i den vidare styringsdialogen vil sjå til at Fiskeridirektoratet etterlever krava i lov og forskrift om offentlege innkjøp. Vidare har statsråden bedt Havforskningsinstituttet utarbeida ein plan for å sikra etterleving, og statsråden skal følgja opp denne planen. Men heile komiteen skriv i ein merknad at

«det er alvorleg at lov og forskrift om offentlege innkjøp ikkje vert etterlevd.»

Eg vil berre seia at eg var med på – i min første periode på Stortinget – å endra den loven og gjorde han til ein veldig streng lov om offentlege innkjøp. Me var veldig opptekne av at kommunane og fylkeskommunane skulle vera veldig nøgne, og viss dei ikkje var det, vart det sanksjonar. Då synest eg det vert endå meir alvorleg når våre eigne direktorat ikkje følgjer dei lovane me pålegg andre å følgja.

Som eg sa i innleiinga, vil eg òg knyta nokre merknader til Riksrevisjonens gjennomgang av Justis- og beredskapsdepartementets område, som representanten Jette F. Christensen er saksordførar for. Det omfatar 20 rekneskap, og to verksemder under departementet har fått vesentlege merknader for 2014: Politidirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet. Politidirektoratet har fått vesentlege merknader dei siste fem åra, og Riksrevisjonen hadde følgjande merknader for 2014:

«– Alvorlige svakheter i prosessen med å utstede biometriske pass.»

Det har komitéleiaren informert om i sitt første innlegg her. Men det er også snakk om

«– Vesentlige feil og svakheter i Kriminalomsorgsdirektoratets regnskap.»

Riksrevisjonen anbefalar at Justis- og beredskapsdepartementet vurderer følgjande tiltak:

«– påse at politi- og lensmannsetaten gjennomfører nødvendige tiltak for å etablere tilfredsstillende sikkerhet og kontroll med prosessen for saksbehandling, produksjon og utstedelse av biometriske pass

– følge opp at kvaliteten på Kriminalomsorgsdirektoratets regnskapsarbeid blir tilfredsstillende»

Komiteen har skrivt i ein merknad at den

«merker seg at det er vesentlige svakheter og feil i

regnskapet til Kriminalomsorgsdirektoratet (KID) og at Riksrevisjonen ikke kan uttale seg om regnskapet.

Komiteen registrerer at statsråden i sitt svar til Riksrevisjonens anbefalinger skriver at han vil påse «at politi- og lensmannsetaten gjennomfører nødvendige tiltak for å etablere en tilfredsstillende sikkerhet og kontroll med prosessen for saksbehandling, produksjon og utstedelse av biometriske pass.»»

Vidare står det innstillinga:

«Komiteen legger til grunn de tiltak for forbedring Riksrevisjonen foreslår blir tatt til følge.»

– Dette gjaldt altså Justis- og beredskapsdepartementet.

Tom E.B. Holthe (FrP) [13:50:20]: Jeg tar ordet som saksordfører for kap. 4 og 13 i innstillingen, som gjelder henholdsvis Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Det er hyggelig å kunne konstatere at Riksrevisjonen ikke har vesentlige merknader til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet for 2014. Men to underliggende etater har fått merknader. Bufetat har fått vesentlige merknader for brudd på bestemmelser om økonomistyring i staten ved kjøp av barnevernstjenester i Bufetat. IMDi har fått merknader for mangler vedrørende styring og oppfølging av utviklingen av nye IKT-tjenester.

Det er viktig å merke seg at Bufetat har vært en gjenganger blant etatene som har fått vesentlige merknader, men komiteen viser til at merknadene for 2014 gjelder et annet forhold enn tidligere år. Det viser at etaten har tatt tak i og iverksatt tiltak overfor de forhold som har vært påpekt av Riksrevisjonen. Komiteen forventer selvfølgelig at også de påpekte forhold for 2014 vil bli rettet opp.

Ellers viser jeg til at IMDi har fått merknader for mangler vedrørende styring og oppfølging av utvikling av nye IKT-systemer. Årets merknad gjelder et annet område enn i fjor, og komiteen forventer selvfølgelig at IMDi iverksetter tiltak også på dette området.

Når det gjelder kapitlet for Landbruks- og matdepartementet, ønsker jeg å trekke fram det litt spesielle at regnskapet for Veterinærinstituttet også for 2014 inneholder så vesentlige feil og mangler at Riksrevisjonen heller ikke for dette året kan uttale seg om instituttets regnskap. Eksempelvis kan jeg vise til at regnskapet for 2013 ble avlagt i to versjoner uten at styret har godkjent det endelige regnskapet. Forholdet ble omtalt av komiteen i fjor, og komiteen forventet at dette ble ordnet opp i.

Som det framkommer av komiteens merknader, er det sterkt kritikkverdig at instituttet for andre år på rad ikke kan avlegge et pålitelig regnskap, og komiteen ber om – og understreker – at Landbruks- og matdepartementet påser at instituttet etablerer rutiner og kontrolltiltak som sikrer at regnskapet kan bli godkjent av Riksrevisjonen.

Statsråd Bent Høie [13:53:18]: Jeg ser alvorlig på at manglende kommunikasjon og kontroll internt i Helse- og omsorgsdepartementet og Helfo førte til at Helse- og omsorgsdepartementet innen tidsfristen ikke avla et årsregnskap for 2014 som inkluderte Helfo. Helse- og omsorgsdepartementet fikk sterk kritikk av Riksrevisjonen fordi årsrapporten med årsregnskap for 2014

ikke inneholdt regnskapstallene for Helfo. Regnskapet til Helse- og omsorgsdepartementet og Riksrevisjonen, utarbeidet av Helse- og omsorgsdepartementet og Riksrevisjonen, utarbeidet Helse- og omsorgsdepartementet i løpet av juli måned en ny versjon av årsrapporten, der Helfo var konsolidert. Riksrevisjonen må forholde seg til den offisielle versjonen av årsrapporten, som ikke omfatter Helfo. Riksrevisjonen sier da at Helse- og omsorgsdepartementet ikke har avlagt årsregnskap, og at det derfor ikke var mulig å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for en konklusjon. Riksrevisjonen kan derfor ikke uttale seg om Helse- og omsorgsdepartementets årsregnskap.

Da Helse- og omsorgsdepartementet ble gjort oppmerksom på dette av Helse- og omsorgsdepartementet og Riksrevisjonen, utarbeidet Helse- og omsorgsdepartementet i løpet av juli måned en ny versjon av årsrapporten, der Helfo var konsolidert. Riksrevisjonen må forholde seg til den offisielle versjonen av årsrapporten, som ikke omfatter Helfo. Riksrevisjonen sier da at Helse- og omsorgsdepartementet ikke har avlagt årsregnskap, og at det derfor ikke var mulig å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for en konklusjon. Riksrevisjonen kan derfor ikke uttale seg om Helse- og omsorgsdepartementets årsregnskap.

For øvrig opplyser Helse- og omsorgsdepartementet at Riksrevisjonen har hatt tilgang til alle Helse- og omsorgsdepartementets og Helfos systemer og dokumenter. Direktoratet har opplyst at det er ingen merknader knyttet til disponeringen av bevilgningene, drift eller internkontroll på andre områder enn rapportering ved årsavslutningen.

Departementet har sluttet seg til Riksrevisjonens anbefaling om å sikre at Helse- og omsorgsdepartementet og Helfo gjennomfører nødvendige tiltak for å kunne rapportere fullstendige og pålitelige resultater og regnskapsinformasjon. For å rette opp svakhetene har departementet gjennomført følgende tiltak:

- Saken er tatt opp i etatsstyringsmøte med Helse- og omsorgsdepartementet i 2015. Etaten fikk pålegg om å bedre rutinene.
- I tildelingsbrevet for 2016 er det stilt krav om at Helse- og omsorgsdepartementet må avgi korrekt årsrapport for 2015.
- Departementet har i tillegg i 2016 avholdt et eget møte med direktoratet for å gjennomgå etatens regnskapsrutiner. Gjennomgangen må også knyttes til Helfo og det forhold at Statens strålevern fra 1. januar 2016 er etablert som etat i Helse- og omsorgsdepartementet.

Det er også noen merknader knyttet til Folkehelseinstituttet, der Riksrevisjonens funn viser at det ikke var tilfredsstillende kontrollspor mellom ulike kilder til regnskapsoppgjøret ved Folkehelseinstituttet, og at Riksrevisjonen ikke har vært i stand til «å innhente tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for en konklusjon». Dette tar også Helse- og omsorgsdepartementet svært alvorlig. Vi har fulgt dette opp med Folkehelseinstituttet, og bedt om at de må identifisere tiltak og gjennomføre bedre framstillinger av regnskapet.

I forbindelse med den store omorganiseringen av de ulike enhetene under Helse- og omsorgsdepartementet vil også økonomiforvaltningen nå bli overført til Direktoratet for økonomistyring, og en vil da få en helt annen type organisering av dette arbeidet for framtiden.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:57:00]: Forsvarssektoren skal ha god forvaltning. Ressursene skal forsvarlig forvaltes og samtidig utnyttet effektivt og i tråd med gjeldende regelverk og Stortingets vedtak og forutsetninger.

Jeg er tilfreds med at Riksrevisjonen ikke har merknader til den finansielle revisjonen av forsvarssektoren i 2014. God forvaltning og intern kontroll er grunnleggende

forutsetninger for en forsvarlig gjennomføring av virksomheten og gjenstand for kontinuerlig forbedring gjennom tiltak i sektoren. Regelverk skal etterleves, og det skal være gode rutiner og holdninger. Det vil vi fortsette arbeidet med.

Riksrevisjonen har gjennomført en etterlevelsesrevisjon av Heimevernets operative evne for regnskapsåret 2014, og Forsvaret har dermed fått merknad for alvorlige mangler i Heimevernet. Det er helt riktig, som både komitélederen og saksordføreren sa, at dette har kommet fram i en egen gradert rapport, men jeg vil likevel berøre noen av de tiltakene som er iverksatt, uten å gå nærmere inn på bakgrunnen og rapporten.

Rapporten fra Riksrevisjonen gir etter mitt syn et godt bilde på de utfordringene som Heimevernet og Forsvaret står overfor. Jeg har vært veldig tydelig på at HVs operative evne er for lav. Det pågår derfor et løpende arbeid for å videreutvikle HV og for å styrke Forsvaret ytterligere. Jeg ser på revisjonen som et veldig viktig bidrag i det arbeidet.

Riksrevisjonen har anbefalt Forsvarsdepartementet å vurdere tiltak for å styrke rekruttering og å sikre en tilfredsstillende bemanning av Heimevernet. Dette er et ganske komplekst og mangefasettert arbeid. Jeg tenkte bare jeg skulle bruke et par minutter på å beskrive både noe av det som er utfordringsbildet og de tingene vi gjør for å bedre på dette.

Det er, som Riksrevisjonen påpeker, utfordringer med tilgang på personell i Heimevernet, og videre er også bemanning av områdestrukturen en demografisk utfordring, spesielt er det sånn i noen distrikter. Dette er velkjente forhold fra langt tilbake i tid, og det jobber Forsvaret med. Det er på en måte ikke alt man kan gjøre med det siden det er demografien det handler om, men det er likevel noen viktige tiltak som er iverksatt. Forsvarsstaben har bl.a. igangsatt et arbeid for å gjøre flere vernepliktige tilgjengelige for Heimevernet etter avsluttet førstegangstjeneste. Det er også gjort enkelte innstramminger i fritaksordningen, og det vurderes ytterligere innstramminger for å opprettholde et høyere rekvireringsgrunnlag for Heimevernet. Videre jobbes det for å løse opp i demografiske utfordringer ved at personell også fra enkelte strøk kan gjøres tilgjengelig for Heimevernet i mindre sentrale strøk.

Forsvarsdepartementet satte våren 2014 i gang en helhetlig revisjon av heimevernsloven, vernepliktsloven og forsvarspersonelloven. Det ses her bl.a. på utfordringer i spennet mellom lokal tilknytning og større fleksibilitet i framtidig rekruttering, styrkeproduksjon og landsdekkende tilstedeværelse for å skape nødvendig grunnlag for en større fleksibilitet i framtidig rekruttering, styrkeproduksjon, innretning og anvendelse av Heimevernets struktur.

Personellutfordringene i Heimevernet er en kjent problemstilling for oss, og det har vært gjenstand for vurdering i forsvarssjefens fagmilitære råd og Vernepliktutvalgets innstilling. Dette er også en viktig del av det langtidsplanarbeidet vi nå holder på med.

Når det gjelder trenings- og øvingsmengde, har Forsvarets innsatsstyrker årlig 20 dagers trening og øving for befal og 15 dagers trening og øving for mannskaper. Dette er gjennomført siden 2010, noe som er helt i tråd med

Stortingets forutsetninger. For Heimevernets områdestruktur var øvingsnivået som var planlagt for 2016, på plass allerede i 2014.

Ved Stortingets behandling av budsjettet for 2014 hadde regjeringa lagt inn et forslag til en varig økning av budsjettet med 7 mill. kr for å heve treningsstandarden. Det brukes til fem utvalgte tropper i innsatsstyrkene, slik at de kan trene 30 dager årlig for å oppnå økt kvalitet og ytterligere forbedring av operativ evne.

Videre fikk Heimevernet i revidert nasjonalbudsjett for 2015 tilleggsbevilget 5,7 mill. kr for å gjennomføre en beredskapsøvelse sammen med Hæren i Troms og Finnmark, og de fikk også midler til øving av alle tolv HV-områdene i Finnmark HV-distrikt i løpet av året.

Også utfordringene på materiell- og logistikkområdet er kjente problemstillinger. Endrede operative behov har gitt økt materiellbehov og økte utgifter til materielldrift. Utfordringene er i stor grad knyttet til at tilførsel av materiell tar tid, inkludert at anskaffelser har vært utsatt som følge av ressursituasjonen.

I inneværende planperiode har Heimevernet årlig blitt styrket og tilført nytt materiell. Blant annet ble bevilgningen til Heimevernet økt med 45 mill. kr i revidert nasjonalbudsjett for 2014 utover den planlagte styrkingen. Videre har regjeringa fått tilslutning til et prosjekt for anskaffelse av feltvogner til Heimevernet. Investeringsprosjektet har en størrelse på ca. 520 mill. kr. Med nye kjøretøy vil HV få tilgang til en transportkapasitet som gir høyere driftssikkerhet, moderne sikkerhetsløsninger for personellet i kjøretøyet og tilfredsstillende hurtighet.

Logistisk understøttelse av Heimevernets virksomhet er en veldig omfattende og komplisert oppgave, dette tatt i betraktning beredskapsnivået, strukturens størrelse og geografiske spredning. Det logistikkonseptet som er utviklet for Heimevernet, bygger på en helhetlig og detaljert forståelse av HVs virksomhet. For å sikre fleksibilitet med hensyn til logistikkapasitet og kostnader legger konseptet opp til økt sivilt-militært samarbeid. Konseptet bygger på løsninger som er standardiserte, mobile og fleksible. I tillegg er det lagt vekt på å utnytte potensialet i bruk av IKT.

HV er et fundament i det norske forsvaret med sin lokale kjennskap og lokale tilstedeværelse. Men for å ha den best mulige operative evne for Forsvaret totalt sett må vi også se på helheten. Som jeg har redegjort for i min uttalelse til Dokument 1 for 2015–2016, er arbeidet med tiltak for å styrke den operative evnen en viktig del av styrkingen av Forsvaret. Dette er også tiltak som departementet er i gang med.

Det er viktig at når vi nå jobber oss gjennom langtidsplanarbeidet og skal legge fram ny langtidsplan for Stortinget, vil også det som omhandler Heimevernet, være en viktig del av arbeidet vi gjør.

Statsråd Anniken Hauglie [14:03:42]: Arbeids- og velferdsetatens arbeid berører de fleste av oss, og kvalitet på arbeidet er derfor viktig.

Innledningsvis vil jeg derfor si at jeg er glad for at det ikke er funnet vesentlige feil og mangler ved Arbeids-

og velferdsetatens regnskap. Så langt jeg kan bedømme, er det resultat av et godt og målrettet forbedringsarbeid i etaten. Samtidig har jeg også merket meg at det er andre merknader som må følges opp.

Departementet har god dialog med Arbeids- og velferdsetaten gjennom etatsstyringen og har stor oppmerksomhet på hvordan styringen kan forbedres. Etaten har i flere år arbeidet systematisk med å forbedre internkontrollen, i tråd med de langsiktige planer som er lagt, noe også Riksrevisjonen har anerkjent i rapporten. Jeg legger vekt på at dette må være et systematisk og kontinuerlig arbeid over tid. Det har vært vesentlige forbedringer, men samtidig ser jeg også at arbeidet tar tid.

På bakgrunn av de svakhetene Riksrevisjonen har avdekket, har Arbeids- og velferdsdirektoratet opplyst at det er iverksatt en rekke tiltak for å sikre at internkontrollen og sikkerheten i økonomisystemene blir ivaretatt i tråd med regelverk og etatens interne rutiner. Av direktoratets årsrapport for 2014 går det fram at direktoratet systematisk følger opp alle merknadene fra Riksrevisjonen.

Jeg sier meg enig i representanten Grøvans synspunkter i spørsmålet om IKT-systemet. Den pågående IKT-moderiseringen vil få stor betydning for å kunne få på plass en god internkontroll ved hjelp av en stor grad av automatiserte kontroller. Jeg vil i den sammenheng vise til Prop. 67 S framlagt 4. mars i år, som nå ligger til behandling i Stortinget.

Etatens oppfølging av brukere er sentral for at mottakerne av arbeidsavklaringspenger skal komme i eller tilbake til arbeid. Flere grep er tatt for å sikre at oppfølgingen av brukerne skjer på en best mulig måte, og det er gjennomført flere evalueringer som er fulgt opp. Departementet har også gjennomført flere evalueringer av ordningen Raskere tilbake og tjenesten som inngår i dette. Årsaken til mindreforbruket er bl.a. at etaten ikke fikk utnyttet midlene fullt ut ved oppstart fordi det tok tid å få rammene på plass. Jeg vil for øvrig også nevne at det pågår en dialog mellom berørte departementer og partene i arbeidslivet om innretningen på ordningen.

Så til merknaden om trygdesvindler, som flere har vært innom her i salen i dag: Det er viktig at velferdsordningene brukes etter intensjonen og ikke misbrukes. Sykepenge-regelverket er utformet slik at det i størst mulig grad skal hindre svindel med ordningen. I tillegg er kontrollregimet innrettet med tanke på å hindre at rettsstridige krav fremmes, og å sørge for at svindel kan avdekkes i saksbehandlingen og i etterkontroller. Gjennom NAV Kontroll har etaten et spesialisert fagmiljø i arbeidet med å forebygge og avdekke trygdesvindler. For å underbygge dette viktige arbeidet og sikre rette ytelser, herunder forebygge trygdesvindler, har etaten bl.a. etablert saksbehandlingsstandarder og nøkkelkontroller i saksbehandlingen. Jeg har merket meg de merknadene og anbefalingene som Riksrevisjonen har, og det som Stortinget har kommet med gjennom behandlingen av saken, og jeg vil følge dette opp videre.

Avslutningsvis vil jeg også si at jeg slutter meg helt og fullt ut til representanten Grøvans synspunkter om at det skjer mye godt arbeid i Nav, alt er slett ikke galt. Det har skjedd mye positivt de siste årene, og nå er det mitt

ansvar å bringe denne utviklingen videre nettopp i det sporet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [14:07:59]

Interpellasjon fra representanten Irene Johansen til finansministeren:

«Delingsøkonomien er et samlebegrep for ulike former for deling av ledige ressurser på digitale plattformer. Det er flere omsetningsmåter som leie, bytte, låne, gi bort eller selge. Enkelte aktører i delingsøkonomien deltar ut fra idealistiske hensikter for å bidra til et bærekraftig samfunn og utnytte eiendeler bedre. Andre deler eller bidrar til delingen mot betaling. Felles for dem er at de utgjør en samling av vidt forskjellige selskaper/modeller som kan gi nye muligheter for tilgang til varer og tjenester på digitale plattformer, og nye markedsmuligheter og forretningsmodeller. Samtidig kan delingsøkonomien utfordre vår måte å organisere samfunnet på, med hensyn til blant annet arbeidstakeres rettigheter, skatt og reguleringer, og gi ulike konkurransevilkår til tradisjonelle forretningsmodeller. Mange ser behov for å utrede mulighetene og konsekvensene av delingsøkonomien. Jeg er kjent med at regjeringen har nedsatt et utvalg som blant annet skal vurdere delingsøkonomiens muligheter og utfordringer, og konsekvenser for arbeidsliv og reguleringer. Utvalget skal levere sin innstilling innen 1. februar 2017. «Samtidig understrekes det i mandatet at det vil foregå «samtidige prosesser på feltet, og at utvalgets arbeid ikke skal begrense framgang i nødvendige reformer».

Hvilke tanker gjør statsråden seg om delingsøkonomien, og hvilke prosesser og reformer er det statsråden har igangsatt og ser for seg gjennom utvalgets innstilling og de andre prosessene?»

Irene Johansen (A) [14:09:44]: Delingsøkonomi er på dagsordenen overalt, både internasjonalt og her i landet. I tillegg debatteres delingsøkonomi flittig på debattmøter og i media, med ulikt utgangspunkt, og i dag altså også her på Stortinget.

Hvorfor er delingsøkonomi på alles agenda? Jeg skal være forsiktig med å tolke alles interesse for delingsøkonomi, men noe av interessen bunner i at delingsøkonomien gir både noen muligheter og noen utfordringer, og at vi alle vel «famler» litt, som NHO-direktøren uttrykte det i et intervju, når det gjelder hva delingsøkonomien er og ikke er, og hvilke konsekvenser disse nye forretningsmulighetene gir for samfunnsutviklingen vår.

LO har pekt på at de frykter et løsarbeidersamfunn med delingsøkonomien. Taxiforbundet mener Uber ikke er verken samkjøring eller delingsøkonomi, men pirattaxi. NHO er litt delt, men NHO Reiseliv peker på at Airbnb ikke er deling, men kommersiell formidler av rom, mens Abe-lia omfavner delingsøkonomiens forretningsmodeller. Finansministeren har pekt på at disse selskapene kommer til

å bli på utsiden av økonomien hvis vi ikke sørger for at de blir en del av økonomien.

Så hva er delingsøkonomi? Jeg skal ikke påta meg oppgaven å gi en presis definisjon av det, men peke på enkelte kjennetegn ved selskapene som defineres inn i delingsøkonomien. De siste årene har det vokst fram mange nye selskaper, nye forretningsmodeller, som baserer sin virksomhet på at hvem som helst kan dele, låne, leie, kjøpe og selge – jeg holdt på å si, hva som helst – ting, hus, bil, kunnskap, kompetanse, tid eller penger ved hjelp av digitale tjenester. I delingsøkonomien dekkes behov ved å ta i bruk overskuddsressurser i samfunnet. Logikken er at man ikke trenger å eie, så lenge man får tilgang til ting og tjenester på en enkel og rask måte. Kostnadene er lave, og derfor er også tjenestene gjerne billigere enn gjennom tradisjonelle selskaper. Selskapene har vidt forskjellige forretningsmodeller, fra store selskaper til små entreprenører og brukere av tjenester. Disse selskapene kan gi nye muligheter for tilgang til varer og tjenester på digitale plattformer og nye markedsmuligheter og innovative forretningsmodeller som skaper nye næringer, nye virksomheter og nye arbeidsplasser. Det er bra, det må vi omfavne.

Delingsøkonomi er i ordets rette forstand et positivt bidrag til en bærekraftig økonomi ved at vi deler tjenester eller ting vi eier, slik at ikke alle behøver å kjøpe og eie eller å kunne de samme tingene – så lenge vi kan få tilgang til tjenester enkelt og raskt.

Samtidig er det enkelte utfordringer knyttet til delingsøkonomien. Utgangspunktet for aktørene som deltar, er veldig ulikt. Enkelte deltar ut fra idealistiske hensikter og deler for å bidra til et bærekraftig samfunn og utnytte eiendelene bedre, mens andre deltar eller bidrar til delingen mot betaling. Uber og Airbnb, som jeg allerede har nevnt, er kanskje de mest kjente eksemplene på selskaper som defineres inn i delingsøkonomien. De er verdens største aktører i sine bransjer, uten at de selv eier noe fysisk. Gjennom privatpersoner, som bruker egen bil til å transportere andre, eller leier ut et gjesterom i eget hus, har de vokst forbi de tradisjonelle aktørene i taxi- og hotellbransjen på få år. Eksempler på norske aktører som har etablert seg i delingsøkonomien, er FINN, som vel mange av oss kjenner, Mojob, Nabobil, GoMore og mange flere.

Det er etter min oppfatning alle de ulike modellene som bidrar til forvirringen og til behovet for å klargjøre hva delingsøkonomi egentlig er, og sørge for at selskapene blir en del av vår økonomi og vårt velferdssamfunn, samtidig som vi ikke skal kvele det innovative i modellene. Delingsøkonomien utfordrer vår måte å organisere samfunnet på med hensyn til bl.a. arbeidstakeres rettigheter, lønns- og arbeidsvilkår, skatt og reguleringer. Delingsøkonomien utfordrer tradisjonelle bransjer med nye forretningsmodeller, som omfatter noen av verdens raskest voksende selskaper. Det reises spørsmål om disse selskapene automatisk kan inkluderes i eksisterende definisjoner og reguleringer av virksomheter når det gjelder skatt, krav til HMS, forsikringer, arbeidstakerrettigheter og reguleringer, eller om det kreves nye definisjoner og reguleringer som inkluderer dem i vår økonomi og våre felles rammer. I dag er en del av selskapene ikke automatisk inkludert i eksisterende

reguleringer. Det kan gi ulike konkurransevilkår i forhold til de tradisjonelle forretningsmodellene, slik Konkurransetilsynet også har påpekt, og det kan gjøre at de opererer på utsiden av vår økonomi, og ikke bidrar til fellesskapet.

Disse utfordringene krever sin løsning politisk. Flere saker som omhandler et enkeltstående selskap som definerer seg inn under delingsøkonomien, Uber, er til behandling i rettsapparatet flere steder i verden, også her i landet og i EU-domstolen. Bakgrunnen er bl.a. at taxinæringen mener Uber ikke konkurrerer på like vilkår med taxinæringen, fordi de slipper reguleringer og tradisjonelle ansettelsesforhold fordi de definerer seg som en digital tjeneste og ikke som et transportselskap. Både EU-kommisjonen og EU-domstolen ser nå på hvordan man skal definere Ubers og lignende selskapers virksomhet: som transporttjeneste eller som digital tjeneste.

Det har vært streiker og protester i flere land mot Uber. Definisjonen vil helt klart ha betydning for hvordan disse selskapene skal reguleres, og om det er behov for nye tilpassede reguleringer. For Uber vil definisjonsavgjørelsen ha betydning for hvilket ansvar selskapet har, for kjøretøy som brukes, for dem som utfører transporttjenesten, for passasjerene, for lønn, forsikringer osv., noe som igjen vil kunne føre til økte kostnader for tjenesten.

I Norge har rettsapparatet vurdert om sjåførene som kjører for Uber, har brutt loven og kjørt pirattaxi, og det ble de – i første omgang, i hvert fall – frikjent for i forhold til tiltalen. Men problemstillingene blir jo ikke borte av den grunn. Mange jobber nå med å få oversikt over hva delingsøkonomi er og ikke er, og hvordan dette skal defineres og følges opp, bl.a. med bakgrunn i ovennevnte.

I Arbeiderpartiet er vi opptatt av at delingsøkonomien kan gi nye muligheter for enkel og rimelig tilgang til varer og tjenester for forbruker og nye markedsmuligheter, innovative forretningsmodeller som skaper nye næringer, nye virksomheter, nye arbeidsplasser. Det ønsker vi velkommen. Samtidig er vi opptatt av utfordringene som de representerer – utfordringer opp mot vår måte å organisere samfunnet på med hensyn til bl.a. arbeidstakeres rettigheter, skatt og reguleringer. Vi mener derfor vi må få vurdert hvilke konsekvenser delingsøkonomien kan ha for forbrukere, velferdssamfunn og arbeidsliv, og hvilke politiske initiativ som trengs for å sikre rettigheter, reguleringer og skatt. Er det behov for nye reguleringer, eller har vi et rammeverk som omfatter det?

Arbeiderpartiet har invitert ulike aktører som utvikler og har faglig funderte synspunkter på delingsøkonomien, til å komme med innspill til hvilke muligheter og konsekvenser delingsøkonomien kan ha for Norge. De peker alle på at vi må oppmuntre og legge til rette for mulighetene delingsøkonomien kan gi. Delingstjenester kan supplere og utfordre tradisjonelle tjenester og utvide markedet, bidra til lavere arbeidsledighet og norske innovasjoner, mer bærekraft, økt produktivitet og store muligheter for offentlig sektor til bl.a. forenkling og digitalisering.

Samtidig peker de alle på utfordringene som må løses, og som jeg allerede har vært inne på, med hensyn til nettopp arbeidsforhold, skatt, markedsregulering og ansvar og sikkerhet i disse selskapene. De peker også på at det

kan være vanskelig å plassere delingsøkonomien innenfor etablerte strukturer og definisjoner, og at det kan være behov for å utvikle og tilpasse disse. Og gjør man ikke det raskt, kan det føre til markedsdominans for enkeltelskaper, og nye arbeidsformer kan føre til sosial dumping og svart arbeid, mer deltid, midlertidighet og et mer fragmentert arbeidsliv. Alt dette er gode innspill til det videre arbeidet.

Jeg er kjent med at regjeringen har nedsatt et utvalg som bl.a. skal vurdere delingsøkonomiens muligheter, utfordringer og konsekvenser for arbeidsliv og reguleringer. Utvalget skal levere sin innstilling innen 1. februar 2017. Samtidig understrekes det i mandatet at det vil foregå samtidige prosesser på feltet, og at utvalgets arbeid ikke skal begrense framgang i nødvendige reformer.

Så da spør jeg finansministeren: Hvilke tanker gjør statsråden seg om delingsøkonomien, og hvilke prosesser og reformer er det statsråden har igangsatt og ser for seg gjennom utvalgets innstilling og de andre prosessene som er pekt på?

Statsråd Siv Jensen [14:19:11]: Representanten Johansen tar opp et aktuelt tema. Regjeringen er opptatt av å legge til rette for at delingsøkonomien kan bidra til økt verdiskaping for det norske samfunnet. Vi har derfor, som representanten også viser til, satt ned et offentlig utvalg som skal se på hvordan delingsøkonomien kan gi mer effektiv ressursutnyttelse.

Norsk økonomi er inne i en krevende omstilling. Oljesektoren vil ikke lenger være den samme vekstmotoren i økonomien. Stilt overfor omstilling i økonomien er det aller viktigste vi kan gjøre, å stimulere til vekst i privat konkurranseutsatt næringsliv. Sentralt i budsjettet for 2016 er derfor langsiktige tiltak som kan bidra til vekst i norsk økonomi i flere år fremover.

Delingsøkonomien gir nye aktiviteter som kan løfte sysselsetting og verdiskaping. Delingsøkonomi er i utgangspunktet derfor også et positivt utviklingstrekk. Det er imidlertid viktig at både nye og gamle aktører i stor grad står overfor de samme rammebetingelsene, slik at konkurransen kan foregå i ordnede former.

Plattformbaserte løsninger av ulike slag har vi hatt lenge, eksempelvis for bruksalg. Det nye er at forbedret teknologi har åpnet for nye eller forbedrede forretningsmodeller på flere områder. Det kan gi tøff konkurranse for tradisjonelle formidlere og vil kunne kreve at slike aktører omstiller seg. Delingsøkonomien skaper nye markedsmuligheter. Bedre utnyttelse av eiendeler som hus og verktoy og nye former for kobling av tilbydere og kjøpere kan gjøre ressursbruken mer effektiv.

Den norske befolkning er allerede langt fremme i å ta i bruk digitale løsninger, og den digitale infrastrukturen er også ganske god i Norge. Mulighetene for økt verdiskaping basert på delingsøkonomi i Norge bør derfor være gode – det gjelder også for delingsplattformer etablert av norske aktører.

For å sikre sunn konkurranse i ordnede former mener jeg det er helt sentralt at offentlige reguleringer i stor grad er felles for alle aktører, både nye og gamle. Det er ikke bæ-

rekräftig om nye aktører baserer sin vekst på å være unnatt fra – eller lettere kan omgå – lover og reguleringer. Fremveksten av delingsøkonomien kan på den annen side avdekke at noen av de eksisterende reguleringene er for strenge, for byråkratiske eller ikke er tilpasset de nye aktørene. Dette er noe av det jeg har bedt utvalget, som ledes av professor Tommy Gabrielsen, om å se nærmere på.

Generelt bør, som sagt, aktører i et marked stå overfor de samme reglene, uavhengig av om de benytter ny eller gammel teknologi. Samtidig kan vi ikke utelukke at enkelte mindre aktører bør unntas. Etterlevelse av detaljerte reguleringer som er tilpasset store profesjonelle aktører, kan bli for ressurskrevende for små ikke-profesjonelle tilbydere, som f.eks. de som av og til leier ut et ledig soverom.

Som følge av delingsøkonomien kan flere gå fra å være ansatt hos en arbeidsgiver til å bli selvstendige oppdrags-takere. For mange kan det være attraktivt, bl.a. fordi det gir frihet og fleksibilitet. Mange som i dag står utenfor arbeidslivet, kan finne nye muligheter til sysselsetting gjennom delingsøkonomien. Likevel er det enkelte utfordringer vi må være oppmerksomme på, bl.a. knyttet til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet samt inntektstrygghet.

Delingsøkonomien gir forbrukerne mange fordeler. Forbrukerne kan få varer og tjenester lettere, raskere og billigere. Det åpner opp nye muligheter for å løse hverdagsutfordringer, det kan bidra til økt konkurranse om pris og kvalitet, og kan kanskje også gi miljøgevinster. Norge har et sterkt forbrukervern, og forbrukerrettighetene er godt innarbeidet i næringslivet og hos forbrukerne. I møte med nye tjenester på digitale plattformer kan det være behov for å gjøre nye vurderinger på dette området.

Fremveksten av delingsøkonomien kan også påvirke skattegrunnlagene, øke muligheten for skatteunndragelse og utfordre systemer for tredjepartsrapportering og skattekontroll.

Reguleringer av markedene, forbrukerrettigheter og vern av arbeidstakere er sentrale temaer som jeg har bedt utvalget vurdere. Jeg håper de vil gi nyttige innspill til hvordan disse problemstillingene kan løses. Problemstillingene som angår delingsøkonomien, har sammenheng med regjeringens arbeid på mange fronter, for både effektiv ressursbruk og høyere produktivitet i norsk økonomi, i offentlig og privat sektor. Slik sett blir arbeidet med delingsøkonomi en del av regjeringens reformagenda.

Denne regjeringen har ambisjoner om å gjøre økonomien mer effektiv. I tråd med regjeringsplattformen vil vi prioritere tiltak som fremmer verdiskaping og økt produktivitet i norsk økonomi, og bygge vår politikk på målet om en mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser. For å legge til rette for fornyet vekst oppnevnte vi Produktivitetskommissjonen. Kommisjonen leverte nylig sin andre rapport, med mange gode forslag til hvordan produktiviteten i næringslivet og ressursbruken i offentlig sektor kan bli bedre. Tjenestesektoren har vokst betydelig i Norge, og produktivitetsutviklingen i tjenestesektoren vil derfor være særlig viktig for fremtidig velstand. Jeg deler derfor Produktivitetskommissjonens syn på at myndighetene må tilse at den positive vekstmuligheten som delingsøkonomi-

en representerer, ikke hindres av for strenge eller utdaterte reguleringer.

OECD ga i sin landrapport om Norge god støtte til regjeringens reformagenda. Anbefalingene fra OECD og rapportene fra Produktivitetskommissjonen danner et godt faglig grunnlag for nødvendige reformer i offentlig og privat sektor. Slik kan vi skape nye arbeidsplasser og omstille oss for fremtiden.

Representanten Johansen etterspør hvilke prosesser og reformer jeg har igangsatt. Av prosesser som er relevante for delingsøkonomien, vil jeg særlig fremheve fire områder.

For å starte med mitt eget departement og Skattedirektoratet, så har jeg bedt dem om å vurdere om gjeldende regler og rutiner er egnet til å møte utfordringene i den fremvoksende delingsøkonomien. Dette gjelder både regler om skatteplikt, fradragsrett og innhenting av opplysninger. Det er avgjørende at det gjennomføres riktig innrapportering og skattlegging av inntekter i delingsøkonomien, slik at også disse aktivitetene bidrar med skatt i tråd med reglene. En viktig problemstilling er muligheten til å få opplysninger fra delings- eller formidlingsselskaper om betalinger til aktører i Norge. Slike tredjepartsopplysninger er viktige for å kunne skattlegge virksomheten og beregne riktig skatt.

På transportområdet har Samferdselsdepartementet satt i gang en intern utredningsprosess for å vurdere fremtidig regulering av drosjemarkedet, sett i lys av fremveksten av nye applikasjonsbaserte transporttjenester. De vil vurdere om, og eventuelt hvordan, reguleringer kan tilpasses nye aktører i drosjemarkedet. Departementet har også bedt om innspill fra bransjeorganisasjonene og andre aktører.

Regjeringen har myket opp arbeidsmiljøloven bl.a. når det gjelder midlertidige ansettelser og arbeidstid. Endringene vil gjøre det enklere for arbeidsgivere å benytte arbeidskraft på en fleksibel måte. Isolert sett kan det dermed bli noe mer attraktivt å ha ansatte fremfor å basere driften på selvstendig næringsdrivende og frilansere. Arbeidstidsutvalget, som avga sin rapport ved årsskiftet, anbefaler noen ytterligere oppmykninger. Forslagene er ute til høring, og vil bli vurdert nøye.

IKT brukes i økende grad til å organisere markeder og omsetning på nye måter, bl.a. ved bytte- eller deleordninger der forbrukerne forholder seg mer direkte til hverandre. Derfor har Barne- og likestillingsdepartementet satt ut et oppdrag om delingsøkonomi til SIFO ved Høgskolen i Oslo og Akershus. De vil gjennomføre en undersøkelse av et utvalg delingstjenester som opererer i Norge, og beskrive hvordan disse tjenestene forholder seg til det norske markedet, til lovverket og til forbrukerne.

Regjeringen bygger sin politikk på målet om mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Vi vil bidra til en enklere hverdag for folk flest. Vi vil prioritere tiltak som fremmer verdiskaping og økt produktivitet. Jeg mener at i dette perspektivet er fremveksten av delingsøkonomien positiv. Delingsøkonomien kan gi økt økonomisk vekst, og nye aktører kan bidra til å synliggjøre behov for reformer av reguleringer og byråkrati. For å sikre sunn og virksom konkurranse i ordnede former mener jeg det er helt sentralt

at offentlige reguleringer i stor grad er felles for alle aktører, både nye og gamle. Med det forbeholdet kan jeg forsikre representanten Johansen om at denne regjeringen ønsker aktører innen delingsøkonomien hjertelig velkommen.

Irene Johansen (A) [14:28:57]: Jeg takker finansministeren for svaret, og synes også det er veldig positivt at vi er enige om den positive delen av delingsøkonomien, og at det kan være et positivt bidrag til vårt samfunn og vår økonomi. Jeg synes også det er betryggende å høre at det er igangsatt en del prosesser som også gjør at nødvendige reguleringer kan komme på plass. Jeg vil følge litt mer opp i forhold til akkurat det.

Jeg mener det er behov for å ta initiativ til nødvendige reguleringer av delingsøkonomien raskt. Finansministeren nevnte Produktivitetskommissjonen, og jeg vil også gjerne vise til den og dens innstilling, hvor de, i tillegg til det finansministeren nevnte, peker på at for

«å unngå konkurransevridninger, bør de nye tjenestene møte samme vilkår som andre tjenester, men det kan være nødvendig å tilpasse vilkårene for å favne flere typer tjenester»,

som jeg var inne på. Det er ikke nødvendigvis sånn at de kommer innunder dagens reguleringer. De sier også:

«Lovverket er i liten grad tilpasset de applikasjonsbaserte tjenestene, og medfører at flere av dem» – ifølge Konkurransetilsynet – «er i strid med gjeldende lover».

De peker også på at noe av

«aktiviteten kan være direkte ulovlig, f.eks. kan Uber-sjåfører i noen tilfeller bryte yrkestransportloven», som vi var inne på. «I tillegg, dersom inntekten fra denne typen virksomhet blir stor nok, vil den være skattepliktig, og det vil dermed være et lovbrudd om den ikke rapporteres til skattemyndighetene.»

Her er det mange muligheter for lovbrudd. Jeg sier ikke at en bryter loven, men at en har muligheter for å gjøre det. Saker som Uber, som er under behandling i rettsapparatet, gjør at jeg tenker at for å bidra til at de selskapene som er inkludert i delingsøkonomien, skal ha alle muligheter for å drive lovlig og være innunder dagens reguleringer, eller at vi må tilpasse reguleringene, sånn at de har mulighet for det, er det viktig at et sånt arbeid kommer raskt i gang.

Jeg synes det er bra å høre at finansministeren har tatt initiativ overfor skattedirektøren, bl.a. Det jeg kunne tenke meg å høre mer om, er framdriften på dette, om det er noe som finansministeren ser for seg vil komme før NOU-en som kommer om ett år, og hvordan disse prosessene er tenkt.

Finansministeren nevnte også at regjeringen har myket opp arbeidsmiljøloven og gitt muligheter for mer midlertidighet osv. Det er vi sånn sett ikke helt enige om. Derfor vil jeg også høre, når Produktivitetskommissjonen også peker på verdien av trepartssamarbeidet, om finansministeren har noe å si i forhold til det i denne sammenheng.

M a r i t N y b a k k hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Siv Jensen [14:32:15]: Jeg grep ganske aktivt tak i disse spørsmålene før jul, rett og slett fordi det får økende oppmerksomhet fordi vi ser fremveksten av stadig flere plattformbaserte selskaper.

Som jeg sa i sted, gir det oss mange muligheter, men det representerer også noen potensielle utfordringer som vi er nødt til å finne gode svar på. Hvis man ser på utformingen av mandatet for det utvalget som nå jobber, har vi presisert veldig tydelig at det ikke skal være en sovepute – om du vil – for på en måte å skyve alle spørsmål knyttet til dette, foran seg. Jeg mener snarere tvert imot at det er viktig å kunne gjøre løpende endringer, enten det er i form av reguleringer, skatteregler eller andre ting. Jeg må jo si at jeg i hvert fall så langt har hatt veldig god og positiv dialog med mange av aktørene som etablerer seg i det norske markedet. De er på tilbudssiden når det gjelder å komme inn under ordnede former, de vil være gode skattebetalere, men opplever noe av byråkratiet som sterkt forhindrende for at de skal kunne drive på en god og skikkelig måte. Det at de kommer så proaktivt til myndighetene synes jeg er veldig bra, for det gjør at vi i dialog med dem raskere kan finne frem til hva det er som er problemet, enten det er knyttet til teknologi, applikasjoner eller andre ting, som vi kan finne raske, smidige løsninger på.

Så jeg har alle ambisjoner om å ha løpende fremdrift i dette uten å vente på utvalgets endelige konklusjoner. De har i og for seg fått ansvar for å utrede litt større og mer komplekse problemstillinger. Vi kommer inn i noen potensielt vanskelige avveininger som gjelder arbeidsmiljø, lovvern. I Norge er tradisjonelt sett de fleste arbeidstakere ansatt. Vi ser nå at stadig flere blir selvstendig næringsdrivende eller jobber på oppdrag. Det er det ingenting i veien for, men det kan gjøre noe med rettigheter, pensjon, utfordringer osv., som jeg mener det er helt naturlig blir diskutert. Og som jeg nevnte i innlegget mitt, forbrukerrettigheter er også et vesentlig spørsmål i dette, det faller kanskje ikke inn under de ordinære reguleringene. Det er helt riktig at det er muligheter for lovbrudd i dette hvis vi ikke tar det på alvor. Det er nettopp derfor det er viktig å gripe fatt i det tidlig, diskutere med aktørene, med næringsorganisasjonene, for å finne de gode svarene.

Når det er sagt, mener jeg at dette på ingen måte er i konflikt med trepartssamarbeidet. Vi er også i dialog med partene rundt disse spørsmålene, de har gitt dette betydelig oppmerksomhet allerede. Det er jo riktig som representanten sier, det er ulike meninger om det, men man kan velge å late som at disse bedriftene ikke vokser frem, eller man kan møte det aktivt. Jeg velger det siste.

Heidi Nordby Lunde (H) [14:35:39]: Som interpellanten selv er inne på, er «delingsøkonomi» et samlebegrep som brukes om ulike måter å ta i bruk ledige ressurser og ledig kapasitet på – egentlig helt uavhengig av digitale plattformer. Men det digitale plattformer har bidratt til, er en mer effektiv måte å koble nettopp ledig kapasitet og behov på, som regel med større trygghet for alle parter. Tradisjonell tommelfingerhaik forekommer fortsatt, men det er tryggere å avtale dette via f.eks. haiketjenesten BlaBlaCar, der begge må være registrerte brukere og rei-

sen blir logget. Det samme er det med privat overnatting, som fortsatt kan avtales uten Internett eller registreres via gratistjenesten Couchsurfing eller betalttjenesten Airbnb. Dette er bare eksempler.

Det meste av det som tilbys innen deleøkonomien, er ikke nytt. Vi har alltid leid ut, byttet, lånt bort eller solgt kapasitet, tjenester eller ting vi ikke trenger. Forskjellen er at digitale plattformer gjør hele koblingsprosessen mer effektiv, noe som da utfordrer kjente forretningsmodeller. Men hoteller oppsto jo i mangel av at vi hadde bekjente vi kunne overnatte hos når vi reiste. Taxier oppsto i mangel av eget transportmiddel eller noen å sitte på med. Disse har oppstått nesten i mangel av effektive delingstjenester. At disse har eksistert og er blitt regulert over en hundreårsperiode, betyr at de har fått lov til å vokse, med velsignelse av myndighetene, under gitte forutsetninger. Det ønsker også aktørene innen den digitale delingsøkonomien. Men teknologien har også endret forutsetningene for både nye og gamle aktører. Derfor må vi modernisere dagens reguleringer – for å gi begge like konkurransevilkår. Ingen nye næringer kommer ferdig regulert. Det er viktig ikke å kvele de nye initiativene.

Det som i dag framheves som utfordringer innen arbeidsforhold, skatt og bransjebestemte reguleringer, er alle politisk skapt og kan løses politisk. Et eksempel på en bransjebestemt regulering er taksameterplikt for taxinæringen, en nødvendig regulering for å hindre svart økonomi da den kom, men som nå kanskje hindrer innovasjon innen betalingsløsninger.

Når det gjelder skatt, er det en villet politikk at småjobber under 4 000 kr ikke skal betales skatt av – sunn fornuft for at nabojenten på 13 år ikke skal bli nødt til å registrere seg som enkeltpersonforetak for å sitte barnevakt. Men er det riktig regulering i dag – når både hun og alle andre mer effektivt kan skaffe seg mange småjobber fra ulike oppdragsgivere, uten at noen gang å bli skattepliktige?

Det er også en villet politikk at utleieinntekter fra egen bolig kan være skattefrie, noe som gir utleiere via Airbnb et prismessig fortrinn foran hoteller og andre overnattingssteder, som dessuten har strengere krav til sikkerhet. Er det fortsatt riktig skattepolitikk?

Det fine er at alt dette kan vi gjøre noe med. Teknologien kan også hjelpe myndighetene med å løse dette bedre og billigere enn tidligere. Barnevakten trenger kanskje ikke registrere seg som foretak dersom skatteetaten lager en mobil løsning som rapporterer innbetaling på personnummer – og vipps er saken løst. Men det gjenstår å se. Jeg er glad for at regjeringen, med finansministeren i spissen, var raskt på ballen og nå utreder ulike løsninger, og ser fram til at disse presenteres.

Jeg er enig med interpellanten i at det også finnes utfordringer rundt arbeidsforhold, rettigheter og pensjon. Ingen ønsker seg et uregulert arbeidsmarked eller et løsarbeidersamfunn, men jeg mener at frykten for dette er betydelig overdrevet. Erfaringen fra de fleste aktørene innen denne økonomien viser at deres brukere enten bruker muligheten til å få en fot innenfor arbeidsmarkedet – og går videre i fast jobb når dette er mulig – eller de bruker muligheten til å få en kjærkommen ekstraintekt av småjob-

ber eller av å leie ut bilen i påsken eller leiligheten når den står tom i helgen eller i ferien.

De utfordringene flere derimot har pekt på når det gjelder pensjon og rettigheter, er egentlig ikke knyttet til delingsøkonomien i seg selv. Allerede i dag har vi 350 000 registrerte enkeltpersonforetak i Norge – eller 350 000 løsarbeidere, om en vil – kunstnere, frilansere og andre selvstendig næringsdrivende som, fordi de ikke har en arbeidsgiver som betaler pensjon og arbeidsgiveravgift, har andre rettigheter knyttet til sykelønn og pensjon. På NHOs årskonferanse, som bl.a. omhandlet nettopp delingsøkonomi, ble det da også påpekt de store forskjellene mellom å være fast ansatt og selvstendig næringsdrivende, og ikke minst pensjonsforskjellene mellom å være ansatt i offentlig versus i privat sektor. Dette er store, viktige problemstillinger som jeg mener det er altfor lite debatt om, og som egentlig ikke hører inn under en debatt om delingsøkonomi som sådan, men der delingsøkonomien kanskje kan være en akselerator for nettopp disse debattene.

Også her er utfordringene langt på vei politisk skapt og kan derfor løses av oss, i fellesskap.

Roy Steffensen (FrP) [14:40:39]: Jeg vil starte med å si at jeg synes representanten Johansen har tatt opp en interessant interpellasjon. Dette er et veldig aktuelt tema, noe som ble bekreftet – som representanten Nordby Lunde sa – på NHOs årskonferanse tidligere i år, hvor delingsøkonomi var hovedtema.

Jeg vil også benytte anledningen til å gi ros til finansministeren, som har bidratt til å sette dette på dagsordenen, bl.a. ved å utfordre alle ungdomspartiene, men også ved å nedsette et utvalg som skal se på hvordan delingsøkonomien kan gi en mer effektiv ressursutnyttelse.

«Delingsøkonomi» er et ord i tiden. Det er kommet fordi folk mer og mer innser at de kan dele på de ressursene de har som ofte blir liggende brakk, og samtidig bli litt kompensert for det. Eksempler på dette kan være firma som Nimber, som baserer seg på å frakte gjenstander for folk, når de uansett skal kjøre samme vei og de har ledig plass i bilen.

Tre av fire nordmenn har smarttelefon i dag. Det er et antall som stadig vokser, og med framveksten av smarttelefoner vokser også markedspotensialet for bedrifter som satser på delingsøkonomi.

Teknologi vil være en stor del av framtidens arbeidsmarked. Arbeidsplasser blir erstattet av programvare og robotteknologi. Da er det vår jobb å tilrettelegge for vekst i arbeidsplasser, både i utviklingen av og innen teknologien.

Framtidens arbeidsplasser er ikke skapt ennå. Hvem hadde gjettet for hundre år siden at det var olje og fiskeoppdrett som skulle være de viktigste eksportnæringene i Norge? Ingen vet hva vi lever av om 20 eller 50 år, men én ting er helt sikkert, og det er at teknologi kommer til å være en stor del av det. Vi lever allerede i en verden omgitt av digital teknologi, og det er anslått at innen 2020 vil om lag 90 pst. av alle jobber i Europa kreve digitale ferdigheter.

Vi må legge til rette for at norske gründere og investorer kan skape morgendagens arbeidsplasser. Den nye teknologien kommer – enten en vil eller ikke. Da må vi velge

om vi skal ta imot framtiden med åpne armer, eller om vi skal forsøke å stenge det ute og håpe at det går over.

Fremskrittspartiet er og har alltid vært et framtidsoptimistisk parti. Dagens reguleringer kan vise seg å være tilpasset gårsdagens virkelighet. Her må norske politikere tørre å se framover. Norge bør være et foregangsland når det gjelder å bruke ny teknologi. Fremskrittspartiet er klar til å gjennomføre omfattende reformer og omstille norsk økonomi til en ny normalsituasjon, med gode rammebetingelser og flere arbeidsplasser. Fremskrittspartiet har alltid vært på de selvstendig næringsdrivendes side.

Nye næringer og mer effektive måter å organisere seg på vil nødvendigvis gjøre enkelte stillinger overflødige, men nye stillinger vil oppstå. Dette skaper et helt nytt marked for å selge tjenester til forbrukerne. Digitale nyvinninger gir oss få utfordringer sånn sett, men gir oss et hav av muligheter. Vi kan ikke beskytte fortiden mot framtiden.

Innovasjon handler om enkeltpersoner som tør å tenke nytt. Historien er full av eksempler på at motstandere av framskrittet har hindret innovasjon. Å være motstander av delingsøkonomi minner meg egentlig litt om dem som prøvde å stoppe farge-tv. Vi må forholde oss til utviklingen, helt uavhengig av om vi liker den eller ikke.

Dette er imidlertid ingen enkel oppgave. Hvordan de nye tjenestene skal skattlegges, og at deres framvekst kan føre til at stadig færre arbeidstakere har faste jobber, er bare to av utfordringene. At et stort antall bedrifter risikerer å falle utenfor det regulerte samfunnet, er en annen.

Forutsetningen for et velferdssamfunn er at vi får inn skatteinntekter som finansierer velferdsoppgavene våre. Da er det vår jobb å sørge for at bedrifter innen delingsøkonomien får reguleringer som er tilpasset dem, sånn at de kan bidra til utvikling og vekst – og friske skattekroner.

Noen aspekter ved delingsøkonomien kan nok være enkelt å sette i system. Skatt kan trolig registreres via mobilapp, men det finnes trolig større utfordringer. At mange selskaper er globale, kan også vise seg å by på problemer.

Det blir ingen enkel oppgave for utvalget som skal jobbe med dette, men jeg tror i sum at delingsøkonomien kan bidra til økt verdiskaping for det norske samfunnet. Den vil åpne for flere gründere, mer entreprenørskap og flere selvstendig næringsdrivende, som gir større fleksibilitet i samfunnet og for den enkelte. Jeg ser fram til at utvalget skal legge fram et resultat av sitt arbeid.

Siri A. Meling (H) [14:45:28]: Takk til interpellanten for å ta opp delingsøkonomien, som er et viktig tema, til diskusjon. Takk også til finansministeren som viser handlekraft og er tidlig ute med å ville skaffe seg kunnskap om både muligheter og utfordringer knyttet til delingsøkonomien gjennom å nedsette et utvalg og sette i gang andre prosesser når det gjelder disse vurderingene. En kunnskapsbasert tilnærming er viktig. Jeg er glad for at finansministeren er veldig tydelig på at utgangspunktet for arbeidet er perspektivet med å styrke verdiskapingen.

«Delingsøkonomi» betyr at folk vil leie istedenfor å eie. Prinsippet bak delingsøkonomi er, som flere har vært inne på, for så vidt ikke noe nytt. Timeshare-leiligheter f.eks. har eksistert lenge og er basert på at man kjøper seg til-

gang istedenfor å eie. Det nye ved delingsøkonomien er på mange måter teknologien og utbredelsen av smarttelefoner og de mulighetene internett gir oss til å koordinere tjenestene.

Delingsøkonomien utfordrer tradisjonelle bransjer. Den omfatter noen av verdens raskest voksende selskaper. Den reiser spørsmål rundt regulering av skatt, arbeidsrettigheter, marked og andre elementer som har vært nevnt tidligere i debatten. Delingsøkonomien skaper nye muligheter, men den utfordrer også eksisterende forretningsmodeller under dagens reguleringer. Norge går inn i en periode hvor det vil være stort behov for innovasjon og omstilling for å opprettholde velferdsstaten. I delingsøkonomien er det flere muligheter som kan bidra positivt til denne omstillingen: Vi kan oppnå mer bærekraft fordi vi utnytter ressursene bedre. Vi kan få økt produktivitet fordi ressursene vi har tilgjengelig i samfunnet, blir brukt mest mulig effektivt. Vi kan få økt innovasjon, særlig i tjenestesektoren, som bidrar til økt verdiskaping og utvikling. Nye forretningsmodeller med lavere kapitalkrav og lavere terskel for deling av egne ressurser kan bidra til større markeder og mer konkurranse.

Offentlig sektor kan også dra nytte av delingsøkonomien. I Storbritannia har man f.eks. startet opp prosjektet Space for Growth, hvor offentlige institusjoner leier ut tomme kontorplasser og næringslokaler til frilansere eller små bedrifter. Liknende ordninger planlegges for biler, gressklippere og annet utstyr.

Delingsøkonomien gir også utfordringer, og det betyr at vi ikke nødvendigvis kan møte fremtidens arbeidsliv med gårsdagens regler. Selskaper med nye forretningsmodeller utfordrer bestående virksomheter og myndighetenes reguleringer på en rekke områder. Skatt, arbeidsliv og forbrukerrettigheter er blant disse. Eksisterende reguleringer har kommet av en grunn, men mange av dem er klare for en oppdatering. Disse må ikke bli et vern for noen aktører og etableringsbarrierer for andre. Samtidig er det viktig at både nye og gamle aktører konkurrerer på like vilkår. Den politiske utfordringen ligger i å regulere disse selskapene slik at vi ivaretar innovasjon, nyskaping og de muligheter dette gir også til de eksisterende næringene.

Noen av næringene som utfordres av de nye forretningsmodellene, har bransjespesifikke reguleringer som kanskje trenger en oppdatering. Drosjenæringen er en av disse. Man kan godt forstå at denne bransjen føler seg urettferdig behandlet dersom liknende virksomhet kan konkurrere uten de samme kravene til f.eks. løyve, kjørepplikt og taksameter. Det betyr ikke nødvendigvis at de nye virksomhetene skal få de samme kravene, men at dagens regelverk må oppdateres, slik at den eksisterende næringen har mulighet til å konkurrere.

En av drivkreftene bak delingsøkonomien er miljø og bedre bruk av eksisterende ressurser. For eksempel koster det å eie en gjennomsnittsbil rundt 50 000 kr i året. Likevel viser det seg at den står ubrukt nesten 23 timer i døgnet i snitt, og den er lite miljøvennlig å produsere. Bilkollektiver eller bildeling er i seg selv bra for miljøet og fører til at færre trenger å eie sin egen bil. Når vi vet at 40 pst. av miljøutslippene rundt en bil er knyttet til produksjon og

avhending av bilen, lønner det seg faktisk klimamessig at færre eier bil, og at denne blir brukt mer gjennom deling.

Når det gjelder skatt, er det flere utfordringer knyttet til det. Jeg er glad for at finansministeren har en løpende dialog med skatteetaten om disse spørsmålene.

Torstein Tvedt Solberg (A) [14:50:37]: Også jeg vil takke representanten Johansen for å ta opp en viktig sak. Det har vært en interessant debatt å følge, og kanskje vil vi se tilbake på denne debatten om 20 år med et lite smil, slik vi nå ser tilbake på debattene som var i denne salen om fargefjernsyn og fjernsynsmonopol og disse tingene.

Delingsøkonomien tror også jeg er framtida. Det er positivt, og som sosialdemokrat ser jeg på delingsøkonomien som positiv fordi det er demokratiserende, det tilgjengeliggjør både tjenester og ting til flere, og flere av aktørene som nå gjør spennende ting, har også positive miljøgevinster av det.

Om vår håndtering av delingsøkonomien i framtida kommer til å bli vurdert som en suksess, tror jeg kommer til å handle om vilje både fra myndighetene og aktørene, og ikke minst om en klarer å snu seg raskt og ikke være en sinke. Det er veldig positivt at finansministeren selv sier at hun har lyst til å være aktiv. I tillegg vil jeg oppfordre finansministeren til også å la seg inspirere av det arbeidet som nå skjer rundt omkring i andre land i Europa. Sverige, Danmark og Estland har vært, om mulig, enda mer framoverlent og har hatt en enda større vilje til å tilpasse seg og til å være en stor del av den veksten og muligheten som ligger der.

Det har jo kommet fram i debatten at viljen i Arbeiderpartiet til å møte dette positivt er stor. Det er kanskje ikke overraskende at Arbeiderpartiet har lyst til å regulere og reformere. Her handler det om å tilrettelegge og ikke skape nye hindre.

Jeg tror at trepartssamarbeidet kommer til å være en del av løsningen for å få til dette på en positiv måte. NHO har vært aktivt med i debatten. Der er en også delt, men jeg vil spesielt trekke fram Abelia, som jeg synes har gjort en god og grundig jobb med dette. LO startet kanskje debatten med å være litt nølende til dette. Den nølingen er over i et mer positivt spor nå. Det tror jeg riktig – og viktig.

Jeg tror samtidig det er viktig at vi i denne salen unngår ideologiske blindspor som kan avspore debatten, at vi også når vi møter delingsøkonomien, klarer å skape gode, brede løsninger, som har vært den norske historien når vi møter ny teknologi og nye utfordringer.

Jeg tror også dette er et valg om en skal håndtere det som kommer rekende, eller om vi i Norge har lyst til å være en del av spydspissen og utviklingen på dette. Derfor vil jeg også utfordre regjeringa til å være mer framoverlent, også i utviklingen av den nye næringen i næringspolitikken rundt delingsøkonomien. Regjeringa har lagt til grunn en mer passiv næringspolitikk enn tidligere. De nærings-spesifikke satsingene er lagt på is. Den rød-grønne regjeringa hadde lagt fram en næringsmelding der IKT, digitalisering og teknologi var et av satsingsområdene. Den ble trukket tilbake av denne regjeringa.

Skal vi ta en ledende posisjon også globalt, ikke bare

håndtere de tingene som kommer til oss, må vi også tørre, og ville, bygge nye næringer, satse på denne type bransjer med nettopp bransjespesifikke tiltak. Da tror jeg vi kan få til spennende løsninger der Norge nettopp er en del av utviklingen og er i spissen.

Jeg ser veldig fram til fortsettelsen av denne debatten.

Irene Johansen (A) [14:54:37]: Jeg vil først si at jeg er sikker på at ingen av oss ville vært imot farge-tv.

Jeg startet med å peke på at man i alle diskusjonene om delingsøkonomien kanskje famler litt med hensyn til hva delingsøkonomi er og ikke er, og at det er litt symptomatisk. Svada, har nasjonalbibliotekaren kalt delingsøkonomi, et nyord uten innhold, mens ulike aktører har ulike tilnærminger og ulike meninger. Det tenker jeg er positivt med hensyn til diskusjonen om dette. Når LO peker på løsarbeidersamfunn og taxinæringen peker på at Uber er en piratnæring, og til og med NHO er usikre på hva de skal mene, om dette er en kommersiell virksomhet eller en ideell, for å kalle det det, er det uttrykk for at det er behov for en klargjøring av begrepet «delingsøkonomi», og at det er behov for å inkludere selskapene i samfunnets reguleringer, for å kalle det det.

Samtidig vil det være behov for å definere disse selskapene såpass vidt at de favner bredden og også tar høyde for at delingsprinsippet vil prege samfunnsutviklingen framover.

Som jeg sa i mitt innlegg, er Arbeiderpartiet positiv til delingsøkonomi og mener det er positivt at nye, innovative forretningsmodeller utfordrer de tradisjonelle, og også oss i vårt tradisjonelle tankesett. Det viktige her er, som jeg var inne på, både å ta i bruk mulighetene, som representanten Tvedt Solberg pekte på, og å sørge for å inkludere delingsøkonomien i samfunnet, i økonomien vår.

I det videre arbeidet må vi passe på ikke å ta livet av det positive. Ideen om å benytte ressursene mer effektivt og ta i bruk ledige ressurser på en enkel og rimelig måte er god. Samtidig må vi sørge for at de inkluderes, sørge for nødvendige reguleringer, og at det gjøres raskt.

Jeg regner med at de langsiktige virkningene i forhold til hvordan delingsprinsippet vil prege samfunnsutviklingen framover, vil bli en interessant debatt når NOU-en foreligger. Til da håper og tror jeg – og oppfordrer til – at vi får tilbake forslag til nødvendige lovreguleringer av området.

Statsråd Siv Jensen [14:57:38]: La meg takke for en veldig god debatt. Jeg synes den har vært konstruktiv og ikke minst veldig løsningsorientert, og sånn sett ganske langt unna den debatten jeg tror fant sted i denne salen for mange år siden da man diskuterte fargefjernsyn. Da tror jeg det gikk betydelig hardere for seg, med sterkere og langt mer ideologiske fronter enn det denne debatten har vist.

Noen få kommentarer: Jeg har ved ulike anledninger vært i kontakt med andre lands myndigheter nettopp fordi det gjøres mye mange steder, og vi trenger ikke å finne opp kruttet på nytt hvis andre land har gått foran og funnet gode løsninger. Derfor har jeg hatt dette på bordet i diskusjoner med Storbritannia og Nederland. Jeg skal diskutere

det i USA i neste uke, og vi undersøker selvsagt også de erfaringene som bl.a. er gjort i Estland, som ligger ganske langt foran særlig på IKT-siden i forhold til dette.

Så hevdet representanten Tvedt Solberg at regjeringen fører en passiv næringspolitikk. Det er jeg helt uenig i. Jeg mener snarere tvert imot at vi har vært opptatt av å gå gjennom område for område og komme med gode, tilpassede endringer i rammebetingelsene etter hvert som situasjonen endrer seg.

Men jeg har lyst til å peke på at det å etterlyse en bransjespesifikk næringspolitikk for delingsøkonomien går ikke, for delingsøkonomien er utrolig sammensatt. Her finner man transportbedrifter, servicebedrifter, reiseliv, altså det er et mangfold av tjenester og tilbud som sånn sett ikke egner seg for bransjespesifikke løsninger. Det som i så fall handler om mer IKT- og teknologibaserte løsninger, handler om hvordan vi raskere, smidigere og mer effektivt kan regulere disse bedriftene, finne smartere måter å skatlegge på. Vi må jo på et eller annet tidspunkt ta en diskusjon, som også representanten Nordby Lunde var inne på, om de terskelverdiene som er etablert i forhold til innrapportering, når skatteforhold inntreffer osv., er egnet i møte med denne typen bedrifter som vokser frem.

Jeg vil bare avslutningsvis si at jeg synes egentlig at begrepet «delingsøkonomi» er litt dårlig, for under denne store paraplyen har man nå sauset sammen utrolig mange ulike typer tjenester og bedrifter som egentlig ikke handler om deling, men som deler en felles ting, nemlig at de er veldig plattformbaserte. Så det blir på en måte ikke helt rett å kalle alle disse bedriftene for delingsbedrifter, for det er de ikke i det hele tatt, men de utfordrer oss alle sammen på det samme, nemlig at det er nye bedrifter med en smartere og alternativ måte å tenke på, som utfordrer tradisjonelt etablerte bedrifter. Det gjør at vi må ta det på alvor, og jeg oppfatter at Stortinget er enig i det, og det er jeg glad for.

Presidenten: Dermed er sak nr. 7 ferdigbehandlet.

Sak nr. 8 [15:00:45]

Interpellasjon fra representanten Eva Kristin Hansen til klima- og miljøministeren:

«Forvaltningsplanen for Norskehavet ble lagt fram i 2009 i St.meld. nr. 37 (2008-2009). Det ble gjennom Stortingets behandling av meldingen forutsatt at forvaltningsplanen skulle oppdateres i 2014. Dette har ikke skjedd. Faggrunnlaget for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet ble offentliggjort i en rapport fra Faglig forum, Overvåkingsgruppen og Risikogruppen i april 2015. Regjeringen skriver i Meld. St. 14 (2015-2016) at de vil oppdatere forvaltningsplanene ved behov. Samtidig skriver de at de ikke ser behov for å oppdatere forvaltningsplanen for Norskehavet nå fordi hovedtrekkene i miljøtilstanden og bruken av Norskehavet ikke har endret seg vesentlig siden 2009. Forvaltningsplanssystemet har vært det viktigste overordnede verktøyet for en helhetlig forvaltning av våre norske havområder.

Ønsker statsråden å gå bort fra dette systemet?»

Eva Kristin Hansen (A) [15:02:08]: Jeg merker meg den store interessen for interpellasjonen min!

Forvaltningsplanene er et verktøy for å samordne og prioritere bruken av havområdene, sånn at vi sikrer bærekraftig bruk og beskyttelse av de marine økosystemene. Det betyr at all menneskelig aktivitet skal forvaltes i sammenheng, og at den samlede påvirkningen på miljøet ikke må bli større enn at mangfoldet og produktiviteten til økosystemet blir opprettholdt.

Grunnlaget for de helhetlige forvaltningsplanene for havområdene ble lagt tilbake til St.meld. nr. 12 for 2001–2002, som het Rent og rikt hav. Med utgangspunkt i de sektorvise konsekvensutredningene skulle de gi grunnlag for å etablere verneområder og gi generelle retningslinjer for virksomhet i havområdene.

I forvaltningsplanene er det framhevet hvilke spørsmål det må arbeides med for å sikre fortsatt god sameksistens, og forvaltningsplanen skal medvirke til en felles forståelse av forvaltningen av havområdene mellom næringsinteressene, lokale, regionale og sentrale myndigheter og miljøvernorganisasjoner og andre interessegrupper.

Formålet med forvaltningsplanene er å legge til rette for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk av ressurser og goder i de norske havområdene, samtidig som vi skal opprettholde økosystemets struktur, virkemåte og produktivitet. Planene skal klargjøre de overordnede rammene for eksisterende og ny aktivitet i det aktuelle havområdet, samtidig skal det legges til rette for bredde og mangfold i næringsutviklingen. Det er viktig å legge til rette for sameksistens mellom ulike næringer, særlig fiskeri, sjøtransport og petroleumsaktivitet. Planene skal sørge for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk og utnyttelse av ressursene fra havområdene, samtidig som de skal bevare strukturen, virkemåten og produktiviteten i økosystemet. Behovet for et solid og tverrsektorielt forvaltningssystem er forsterket av endringene i næringsstrukturen i havområdene.

Kort oppsummert: Forvaltningsplanene skal bidra til en helhetlig forvaltning av våre havområder.

Gjennom utarbeidelse og behandling av forvaltningsplanene for de norske havområdene legges grunnlaget for den kunnskapsbaserte forvaltningen og den bærekraftige bruken. Under regjeringen Stoltenberg II ble det lagt fram forvaltningsplaner for alle de norske havområdene. Stortinget har hele tiden forutsatt at planene skal rulleres, sånn at de til enhver er oppdatert og har et oppdatert kunnskapsgrunnlag som forvaltningen baseres på.

Forvaltningsplanen for Norskehavet ble lagt fram gjennom St.meld. nr. 37 for 2008–2009. Det ble gjennom Stortingets behandling av meldingen forutsatt at forvaltningsplanen skulle oppdateres i 2014. Målene skulle ettergås, og tiltakene var ment å sjekkes av og vurderes i 2014. Det har ikke skjedd.

Nå har regjeringen varslet at den først vil revidere forvaltningsplanen for Norskehavet i 2025 – 16 år etter at Stortinget behandlet den første og elleve år etter at Stortinget forventet å få en oppdatering. Da er det nærliggende å spørre om arbeidstempoet i regjeringen når det gjelder miljø- og havforvaltningsspørsmål, er skrudd kraftig ned. Går det på sparebluss om dagen?

I 2014 ble faggrunnlaget for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet lagt fram. Der går det fram at flere av miljømålene i planen som Stortinget behandlet i 2009, ikke er nådd.

Når det gjelder beskyttelsen av særlig verdifulle og sårbare områder, er mange mål ikke nådd. Kun hos fem av de elleve områdene som er særlig verdifulle og trenger ekstra beskyttelse, kan faggrunnlaget slå fast at miljømålene er nådd.

Når Stortinget i 2009 forventet en oppdatering av forvaltningsplanene i 2014, var det bl.a. for å se status på miljømålene og vurdere nye tiltak og eventuelt forsterke de vi allerede har. Når statsråden ikke vil oppdatere forvaltningsplanen nå og ikke revidere den før i 2025, innebærer det at han er fornøyd med situasjonen og ikke vil gjøre noe for at målene skal nås?

Etter at Stortinget behandlet forvaltningsplanen for Norskehavet i 2009, har det kommet mye ny og relevant informasjon om miljøtilstanden i Norskehavet. Samtidig har Norge tatt på seg internasjonale politiske forpliktelser for naturmangfold.

Det er gjennomført en konsekvensutredning med tanke på petroleumsvirksomhet rundt Jan Mayen, som synliggjorde store miljøverdier, særlig i forhold til sårbare sjøfugler. Miljødirektoratet la i 2014 fram en rapport med oppdatert kunnskap om marin forsøpling i norske havområder, som omhandlet bl.a. effekter på dyreliv og kilder til mikroplast i havet. Iskanten nord for Jan Mayen har med eksisterende forvaltningsplan ikke den samme beskyttelsen som iskanten i Barentshavet. Siden 2009 har vi fått ny og viktig informasjon om iskanten, bl.a. fra Polarinstituttet.

Artsdatabanken har lagt fram rødliste for arter både i 2010 og 2015. Begge rødlistene forteller om en alvorlig negativ utvikling knyttet til sjøfugl. Norskehavet er et viktig leveområde for sjøfugl. Siden forvaltningsplanen for Norskehavet ble lansert i 2009, har Norge undertegnet naturmangfoldsmålene fra Aichi under Biomangfoldkonvensjonen og FNs bærekraftsmål, som begge danner grunnleggende politiske forpliktelser til å ivareta havets fornybare ressurser på en miljømessig bærekraftig måte.

Som sagt, det var Stoltenberg II-regjeringen som la fram forvaltningsplanen for Norskehavet i 2009. Jeg mener selvsagt at forvaltningsplanen fra 2009 var god, men at den var så god at den tok høyde for den nye konsekvensutredningen for Jan Mayen, ny informasjon om marin forsøpling og iskanten, to rødlistene for arter truet av utryddelse, naturmangfoldsmålene fra Aichi og FNs bærekraftsmål, det kan selv ikke vi som mente at den planen var bra, gå god for. Det blir nærliggende å tro at statsråden mener at jobben Stoltenberg II gjorde, var så god at han ikke trenger å komme med noe nytt før i 2025.

La meg til slutt ta opp det som bekymrer meg mest i denne saken, og det er den rollen forvaltningsplanene skal spille i framtiden. Arbeiderpartiet mener de helhetlige forvaltningsplanene for havområdene er det viktigste grepet for en økosystembasert forvaltning av havområdene. Forvaltningsplanene kan sammenliknes med forvaltningen av vann og vassdrag, som vi forvalter etter EUs vannramme-

direktiv. Og EU er jo noe klima- og miljøministeren er opp-tatt av – så kanskje han kan lære litt her. EUs vannram-medirektiv krever at forvaltningsplanene revideres hvert sjuende år for at forvaltningen skal bygge på ny kunnskap og være dynamiske. Kanskje vi rett og slett bare burde gjøre det samme med våre forvaltningsplaner for havom-rådene, at de oppdateres hvert femte år og revideres hvert tiende.

Når statsråden ikke vil revidere forvaltningsplanen for Norskehavet før i 2025, innebærer det at han mener at hvert 16. år er en naturlig syklus for å sikre en kunnskapsba-sert forvaltning? I naturmangfoldmeldingen står det at for-valtningsplanene for havområdene skal oppdateres «ved behov». Mener statsråden at dette vil skape en forutsigbar forvaltning for aktuelle næringsinteresser? Jeg mener ikke det.

Forvaltningsplanene er det viktigste overordnede verk-tøyet vi har for en helhetlig forvaltning av våre havområ-der, og det spørsmålet jeg ønsker å stille her i dag, og som jeg ønsker å få debattert, er rett og slett: Ønsker statsråden å gå bort fra dette flotte systemet?

Statsråd Vidar Helgesen [15:10:12]: Interpellanten kan jo glede seg over en sterkt stigende interesse for temaet, gitt hennes utgangskommentar.

Kyststatene har en klar plikt etter FNs havrettskonven-sjon fra 1982 til å beskytte miljøet i sine havområder. Dette henger nøye sammen med de omfattende rettighete-ne kyststatene har etter Havrettskonvensjonen til å utnytte de levende marine ressursene og andre ressurser i områder under sin jurisdiksjon.

Norge la grunnlaget for en helhetlig havmiljøpolitikk i 2002 gjennom Stortingets behandling av havmiljømel-lingen Rent og rikt hav. Et av hovedgrepene i meldin-gen var å etablere helhetlige forvaltningsplaner for norske havområder.

Formålet med forvaltningsplanene er å legge til rette for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk av ressurser og økosystemtjenester i havområdene og samtidig opprett-holde økosystemenes struktur, virkemåte, produktivitet og naturmangfold. Forvaltningsplanene er derfor et verktøy både for å tilrettelegge for verdiskaping og for å opprett-holde miljøverdiene i havområdene.

Forvaltningsplanene bidrar til klarhet i overordnede rammer, samordning og prioriteringer i forvaltningen av havområdene. Norge har med dette et politisk verktøy for helhetlig havforvaltning og for legitimitet omkring beslut-ninger som omhandler balansen mellom næringsinteresser og miljøhensyn i våre havområder.

Våre store og ressursrike havområder har i det vesent-lige en god miljøstatus. Det gir Norge en unik posisjon for satsing på blå vekst. I tillegg til økt aktivitet i allerede etablerte næringer til havs vil vi få utvikling av nye hav-baserte næringer. Jeg tror at vi vil komme til å se en bre-dere blå sektor i fremtiden. Og i et Norge i omstilling blir dette viktig. Regjeringen legger derfor vekt på dette både i maritim strategi, i arbeidet med bioøkonomi og i arbei-det med å styrke Norges grønne konkurransekraft. En av

regjeringens tre store omstillingskonferanser i år vil dreie seg nettopp om potensialet for blå vekst.

Og skal vi ha blå vekst, er de marine naturverdiene grunnlaget for den langsiktige bruken og verdiskapingen fra havet. Fremtidig verdiskaping basert på bruk av ma-rine ressurser er avhengig av god miljøtilstand og et rikt naturmangfold i havet. Opprettholdelse av økosystemenes naturmangfold og produktivitet er sentralt for at de marine naturverdiene skal forbli fornybare.

Økt bruk av havet setter store krav til en kunnskaps-basert forvaltning. Dette er svært viktig som grunnlag for marine næringer – et solid forvaltet havmiljø gir også et godt ressursgrunnlag for disse næringene. Økt bruk av havet må ikke forringe naturverdiene og grunnlaget for langsiktig ressursutnyttelse og verdiskaping.

Forvaltningsplanene er derfor et viktig verktøy for en blå vekst basert på verdier fra havet.

En sentral del av forvaltningsplansystemet er det fag-lige samarbeidet i de rådgivende gruppene Overvåkings-gruppen og Faglig forum, bestående av direktorater og råd-givende institusjoner under berørte departementer. Over-våkingsgruppen under ledelse av Havforskningsinstituttet og Faglig forum under ledelse av Miljødirektoratet arbei-der etter mandat fra departementene.

Overvåkingsgruppen og Faglig forum utgjør det faglige oppfølgingssystemet under forvaltningsplanene. Innenfor gruppene samarbeides det om jevnlig overvåking, vurde-ring og rapportering av miljøtilstanden og andre relevan-te forhold. Faglig forum utfører også ved behov særskilte utredninger og oppdrag, og utvikler nå et arealverktøy for fremstilling og sammenstilling av kartbaserte data. Et flek-sibelt, databasert arealverktøy vil kunne bidra til å forenk-le arbeidet med oppdatering og revidering av forvaltnings-planene.

Norge har nå forvaltningsplaner for alle sine havom-råder. Dette er et konkret uttrykk for at Norge som kyst-stat har både evne og vilje til å ta ansvar for de store havområdene vi forvalter.

Planene skal jevnlig revideres, og de skal oppdateres ved behov.

En full revidering av forvaltningsplanen for det enkelte havområdet skal bygge på en grundig faglig vurdering av næringsutvikling, ny kunnskap, resultater fra overvåking og annen kunnskap om langsiktige endringer i økosyste-mene. Det har vært lagt opp til at revidering skal foretas for hvert område om lag hvert 15. år.

Regjeringen vil, som Stortinget er kjent med, fremme en melding til Stortinget om revidering av forvaltnings-planen for Barentshavet – Lofoten i 2020. Arbeidet med det faglige grunnlaget for revideringen startes opp i in-neværende stortingsperiode. Det er også varslet at det tas sikte på å revidere forvaltningsplanen for Norskehavet i 2025 for perioden frem mot 2040. Forvaltningsplanen for Nordsjøen og Skagerrak skal revideres senest i 2030.

Regjeringen vil oppdatere forvaltningsplanene ved behov. En oppdatering er en mer begrenset sak enn en re-videring og er knyttet til behov for en oppdatering av mer avgrensede problemstillinger, oppdatert kunnskap eller

geografiske områder. Oppdateringene bidrar til å sikre hensiktsmessige rammer for forvaltningen også i tiden mellom revideringene av forvaltningsplanene.

Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten ble lagt frem og behandlet av Stortinget i 2006. Denne planen ble oppdatert første gang i 2010 med særlig vekt på beskrivelse og vurdering av havområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Regjeringen gjennomførte en ny oppdatering av denne forvaltningsplanen i 2014 gjennom Meld. St. 20 for 2014–2015, den såkalte iskantmeldingen. I denne oppdateringen var søkelyset rettet mot den nordligste delen av forvaltningsplanområdet, hvor klimaendringene viser seg tidligst. Stortingets flertall vedtok som kjent å sende denne meldingen tilbake til regjeringen.

Forvaltningsplanen for Norskehavet ble lagt frem i 2009. Etter en helhetsvurdering ble miljøtilstanden i Norskehavet karakterisert som god. Samtidig ble det pekt på en rekke utfordringer i forvaltningen av Norskehavet, særlig knyttet til effekter av klimaendringer og forsuring av havet, status for enkelte fiskebestander, risiko for akutt forurensning, nedgang i sjøfuglbestandene og behov for bevaring av korallområder. På flere områder ble det vedtatt gjennomføring av tiltak.

Det er riktig at det i meldingen og i Stortingets behandling av denne i 2009 ble forutsatt at forvaltningsplanen skulle oppdateres senest i 2014, m.a.o. etter fem år, hvor en ny vurdering av de arealbaserte rammene for petroleumsvirksomhet i Norskehavet ble nevnt særlig.

Faggrunnet for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet ble offentliggjort i en rapport fra Faglig forum i april 2015. Dette faggrunnet omfatter oppdatert kunnskap om miljøtilstand og påvirkning, aktivitet og verdiskaping i Norskehavet. Faggrunnet viser at hovedtrekkene i miljøtilstand og bruken av Norskehavet ikke har endret seg vesentlig siden 2009. Miljøtilstanden er fortsatt god for havområdet som sådan, samtidig er utfordringene i hovedsak de samme. Aktivitetsnivået har ikke endret seg vesentlig. Det arbeides videre med gjennomføring av de tiltakene som ble vedtatt i forvaltningsplanen for Norskehavet, og som ikke er gjennomført fullt ut.

Regjeringen mener, basert på dette faggrunnet, at det ikke er behov for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet nå. Regjeringen har med dette ikke vurdert rammene for petroleumsvirksomhet på nytt, men legger til grunn regjeringens politiske plattform for 2013–2017 om at det ikke iverksettes petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen, iskanten, Skagerrak eller på Mørefeltene.

Regjeringen ser på forvaltningsplanene som et viktig politisk verktøy. Med økt aktivitet i eksisterende og utvikling av nye havbaserte næringer vil forvaltningsplanene være sentrale for å tilrettelegge for blå vekst. Det er gjeldende sektorregelverk som ligger til grunn for reguleringen av aktivitet. Samtidig er forvaltningsplanene et verktøy for å opprettholde naturverdiene og det langsiktige grunnlaget for ressursutnyttelse og verdiskaping.

Norge skal være et foregangsland når det gjelder helhetlig og økosystembasert forvaltning av havområdene. Det er et mål å sikre en helhetlig forvaltning som tar vare på naturmangfoldet og gir grunnlag for en bærekraftig ut-

nyttelse av ressursene. Internasjonalt har Norge en ledende rolle i å utvikle kunnskap om og forvaltning av miljøet og ressursene i havet. Forvaltningsplanene har høstet betydelig anerkjennelse internasjonalt. En rekke land har nå etablert en tilsvarende forvaltning av havområdene, bl.a. EU gjennom havstrategidirektivet og direktivet om maritim arealplanlegging. Klimaendringer og økt aktivitet i havområdene skaper stadig nye utfordringer. Havnasjonen Norge har interesse av å opprettholde og videreutvikle rollen som en ansvarlig forvalter av havet.

La meg derfor igjen slå fast at regjeringen viderefører systemet med helhetlige forvaltningsplaner for havområdene.

Eva Kristin Hansen (A) [15:19:29]: Takk til statsråden for svaret.

Statsråden refererte til faggrunnet for oppdatering av forvaltningsplanen. Det ble offentliggjort i 2015, var det vel, og da varslet daværende statsråd Tine Sundtoft at hun ville komme tilbake til Stortinget vedrørende en oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet. Jeg må si at man må lure på hva som har skjedd fra hun sa det, til nå.

I Meld. St. 14 for 2015–2016 om naturmangfold, som ligger til behandling i Stortinget nå, omtaler man tilstanden i Norskehavet. Man sier:

«En hovedkonklusjon fra fagrapporten er at «Helhetsvurderingen av miljøtilstanden i Norskehavet som ble gitt i St.meld. nr. 37 (2008–2009) var at miljøtilstanden var god. Det ble pekt på at det likevel var betydelige utfordringer i forvaltningen av Norskehavet, særlig knyttet til effekter av klimaendringer og forsuring av havet, overbeskatning av enkelte fiskebestander, risiko for akutt forurensning, nedgang i sjøfuglbestandene og behov for bevaring av korallområder.»

Samtidig sier regjeringen i samme melding:

«Faggrunnet viser at hovedtrekkene i miljøtilstand og bruken av Norskehavet ikke har endret seg vesentlig siden forvaltningsplanen ble lagt fram i 2009. Regjeringen mener på grunnlag av dette at det ikke er behov for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet nå.»

Det gjentar statsråden nå, og jeg må si at det henger ikke på greip. På den ene siden erkjenner man at man har utfordringer, ikke minst de som ble uttalt i forbindelse med St.meld. nr. 37 for 2008–2009, og sier at de fortsatt er gjeldende i 2014. Og for å bruke regjeringens egne ord fra stortingsmeldingen om naturmangfold: «utfordringene er i hovedsak de samme».

Det bekrefter de også ved at de trekker fram områder fra det siste faggrunnet, om problematikk rundt surere hav, sjøfugl, korallrev og forurensning langveisfra. Så det er ny kunnskap på plass, og vi har utfordringer. Men likevel ser ikke regjeringen for seg en revidering før i 2025, og man vil ikke ha en oppdatering nå. Da må man lure: Mener virkelig statsråden at dette er tilstrekkelig? Regjeringen klarer å legge fram en oppdatering av en forvaltningsplan for å flytte iskanten, uten et faglig grunnlag. Nå har man et faglig grunnlag for Norskehavet, men velger ikke å gjøre noen ting.

Regjeringen er klar over at vi har utfordringer, men sitter stille i båten, og jeg vil gjerne ha en forklaring på hvorfor regjeringen og statsråden har et så lemfeldig forhold til forvaltningsplanregimet – for man må jo undres på motivasjonen for hvorfor ingenting skjer.

Statsråd Vidar Helgesen [15:22:24]: Jeg konkluderte mitt forrige innlegg med at regjeringen vil videreføre systemet med forvaltningsplaner for havområdene, og jeg gjorde det med utgangspunkt i store ambisjoner for å utvikle og utnytte havområdene for blå vekst i et Norge i omstilling. Med det utgangspunktet er vern og ansvarlig forvaltning ytterst viktig.

Det arbeidet vi setter i gang med nå for å revidere forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten i 2020, blir en milepæl. Det er første gang en forvaltningsplan blir revidert, og det vil bli et omfattende og grundig faglig arbeid. Den type revidering av forvaltningsplanene skal altså etter dagens system skje om lag hvert femtende år, og det er derfor – i tråd med hva interpellanten sa – vi har varslet at det skal tas sikte på å revidere forvaltningsplanen for Norskehavet i 2025.

Dagens system for forvaltningsplanene innebærer ikke et like fastlagt system for når forvaltningsplanene skal oppdateres, som for når de skal revideres. Formålet med oppdateringene er å sikre hensiktsmessige rammer for forvaltningen, også i tiden mellom revideringene. Det er derfor slik at det må gjøres en vurdering av hvorvidt det er behov for å fremme en melding til Stortinget for dette formålet.

Basert på det faggrunnlaget vi har for Norskehavet nå, sier vi i naturmangfoldmeldingen:

«I 2014 ser man at miljøtilstanden fortsatt er god for havområdet som sådan, men utfordringene er i hovedsak de samme. Det er vanskelig å se de store endringene i et så kort tidsperspektiv (2009–2014). Aktivitetsnivået har ikke endret seg vesentlig.»»

Vi sier også:

«Regjeringen mener på grunnlag av dette at det ikke er behov for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet nå.»

Den naturmangfoldmeldingen ligger nå til behandling i Stortinget, med utgangspunkt i et faggrunnlag som altså viser at miljøtilstanden i hovedtrekk er den samme, at utfordringene er de samme, og at aktivitetsnivået er nokså uendret. Så vi mener at det ikke er behov for en slik oppdatering nå.

Åsmund Aukrust (A) [15:24:53]: For litt over et år siden måtte Tine Sundtoft svare på de samme spørsmålene som Vidar Helgesen gjør, da i en interpellasjon fra Terje Aasland. Også da var Arbeiderpartiet og de andre opposisjonspartiene bekymret for regjeringens arbeid med forvaltningsplaner. Hun sa da:

«La meg med en gang slå fast at regjeringen vil videreføre forvaltningsplanene for havområdene som politisk verktøy.»

Dette ble bekreftet også av vår nye klimaminister, men i handling gjør en noe ganske annet. Denne regjeringen har

ikke fulgt opp arbeidet med forvaltningsplaner på en god måte.

Før sommeren i fjor avviste Stortinget regjeringens dårlige håndverk i behandlingen av iskanten. Man godtok ikke den oppstykkningen av forvaltningsplanen som regjeringen la opp til. Som den eneste stortingsmeldingen på årevis ble den sendt tilbake til regjeringen. Det er bra at ministeren nå bekrefter at arbeidet med revidering av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten er i gang, han kalte det til og med «en milepæl». Men da skal det minnes om at det vedtok Stortinget mot Høyre og Fremskrittspartiets stemmer.

Forvaltningsplanene er vårt viktigste virkemiddel for å forvalte våre havområder på en bærekraftig og sikker måte. All menneskelig aktivitet skal forvaltes i en større sammenheng. Vi skal være sikre på at den aktiviteten vi har, ikke ødelegger for naturen og havets unike økosystemer. Vi skal være stolte av dette arbeidet. Klimaministeren kommer selv rett fra UD, og jeg vil tro at han der i møte med sine tidligere kolleger har fått spørsmål om og skryt av forvaltningsplanene, for dette systemet er en norsk eksportvare. Vi har til enhver tid den best tilgjengelige kunnskapen om hva vi mennesker kan gjøre av aktivitet. Dette er et av klima- og miljøministerens aller viktigste verktøy.

Derfor er det overraskende og oppsiktsvekkende at både Tine Sundtoft og Vidar Helgesen ikke vil bruke dette verktøyet. Og etter å ha hørt innlegget fra ministeren skjønner jeg rett og slett ikke hvorfor, for han ga egentlig ganske mange gode grunner til at det er viktig å fortsette å oppdatere forvaltningsplanene. Han snakket om hvordan havet er i endring, og at mange av havets kvaliteter er truet.

Det faglige grunnlaget var klart i fjor. Der tidligere ministere har gjort det de kan for å få oppmerksomhet om det, er det av denne regjeringen lagt rett i en skuff. Vi finner på side 108 i naturmangfoldmeldingen at regjeringen skriver at det ikke er behov for en oppdatering av forvaltningsplanene, og viser til revidering i 2025.

Dette er ikke å gjøre det Stortinget har sagt. Jeg kan lese fra komitémerkningen fra 2009, som en samlet komité sto bak:

«Komiteen har merket seg at miljøtilstanden i Norskehavet er god, og at de mest kjente verdifulle og sårbare områdene er identifisert i forvaltningsplanen. Det er imidlertid et betydelig kunnskapsbehov knyttet til mer presis informasjon om miljøverdier som korallrev og annet naturmangfold på havbunnen i Norskehavet.

Komiteen er derfor tilfreds med at det skal satses på kunnskapsinnhenting og kartlegging og legger dette til grunn for sin tilslutning til forvaltningsplanen. Komiteen har videre merket seg at forvaltningsplanen skal være rullerende og oppdateres jevnlig, første gang senest i 2014.»

Mener ikke regjeringspartiene dette lenger? Mener de nå at det ikke lenger er behov for informasjon om korallrev eller annet naturmangfold en finner på havbunnen i Norskehavet? Mener ministeren virkelig at vi har god nok informasjon om dette i dag?

Av og til sier vi at Norge er et lite land i verden. Men vi er egentlig ikke det, for hvis vi legger sammen land, hav

og sokkel, er vi blant de 15 største landene i verden. Vi er en havnasjon. Det gir oss bokstavelig talt et hav av muligheter. Dem skal vi bruke, men de må brukes innenfor forsvarlige rammer, for havområdene våre gir oss et stort ansvar. Havene er globale. Vi forvalter dem på vegne av oss alle og på vegne av framtidige generasjoner. Havene er i endring, også våre egne. Tap av biologisk mangfold, temperaturstigning, forurensning, havnivåstigning og klimautslipp – dette er alt sammen gode argumenter for at Norge skal fortsette arbeidet vi har gjort med forvaltningsplaner.

Statsministeren har tidligere sagt at det har vært vanskelig å være klima- og miljøminister i en regjering hvor ikke alle er så opptatt av det. Og når vi ser på mengden saker som Tine Sundtoft og Vidar Helgesen har produsert, skjønner vi at de har en vanskelig jobb med å få gjennomslag for miljøets beste i regjeringen. Men at de ikke engang klarer å bruke sine egne virkemidler, synes jeg er overraskende og trist.

Så merker jeg meg at det på talerlisten foreløpig er ingen fra regjeringspartiene. Jeg ville vært spent på å høre hva Høyre og Fremskrittspartiet har å si. Men jeg ser at alle de andre partiene står på talerlisten. Jeg ser spesielt fram til å høre innleggene fra Venstre og Kristelig Folkeparti, for jeg tviler på at de er fornøyd med hvordan klimaministeren håndterer dette spørsmålet, og det kan se ut som stortingsflertallet igjen er nødt til å gjøre et vedtak mot regjeringspartienes vilje. Så kan ministeren komme tilbake og kalle det vedtaket for «en milepæl».

Rigmor Andersen Eide (KrF) [15:30:04]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp et viktig tema om og på et viktig område for landet vårt.

I samarbeidserklæringa mellom Kristelig Folkeparti, Venstre og regjeringspartiene heter det at regjeringa ikke vil åpne for petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen og iskanten. Da Kristelig Folkeparti forhandlet om samarbeidserklæringa, hadde vi oppdateringer av forvaltningsplanen for Norskehavet i tankene. Det var i forbindelse med denne forvaltningsplanen at vi skulle slå fast at Jan Mayen ikke skulle åpnes for oljevirksomhet, og at iskanten i området som kalles Vesterisen, skulle sikres. Hvis regjeringa faktisk velger ikke å legge fram en forvaltningsplan for Norskehavet, vil ikke politikken fra samarbeidserklæringa bli nedfelt.

Regjeringas fremgangsmåte i denne saken overrasker meg. Når det er sagt, la regjeringa i fjor fram en stortingsmelding om iskanten, som komiteen etter en grundig prosess valgte å sende tilbake til regjeringa, fordi den ikke var helhetlig og økosystembasert oppdatert av en forvaltningsplan.

For flertallet er det viktig at revideringa eller oppdateringa av forvaltningsplanene kun kan skje etter et faggrunnlag som er lagt fram for Faglig forum, og etter at dette er sendt på offentlig høring. Nå har regjeringa et faggrunnlag for en oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet, som er utarbeidet av Faglig forum, og som har vært på offentlig høring. I denne situasjonen velger regjeringa altså ikke å legge fram en oppdatering av forvaltningsplanen.

Mener statsråden det styrker forvaltningsplanene at regjeringa i 2015 la fram en oppdatering av en forvaltningsplan uten et faggrunnlag, og når en i 2016 velger ikke å legge fram en forvaltningsplan når det er utarbeidet et faggrunnlag? Jeg bare spør.

Marit Arnstad (Sp) [15:32:54]: Jeg tror vi alle sammen er enige om at systemet med forvaltningsplaner er et godt og fornuftig system. Det er også et system – som også representanten Aukrust var inne på – som andre land ser til Norge for å kunne adoptere. Det er også en viktig del av det ansvaret vi har som kyststat.

Det har også regjeringen sagt ganske tydelig i tidligere sammenhenger. Det ble sagt at dette med forvaltningsplaner og systemet bidrar til klarhet i rammene. Det bidrar til samordning og prioriteringer, og det viser også vår evne som kyststat til å forvalte våre havområder på en god måte. Men skal vi røkte et slikt system, må vi få muligheten oftere enn hvert 15. år til å ha en gjennomgang i Stortinget omkring problemstillinger knyttet til de ulike havområdene. Det trenger ikke være en revolt eller noe revolusjonerende nytt som skal legges på plass heller, men i tillegg til det faglige, grundige og løpende arbeidet som foregår, må også nasjonalforsamlingen og de politiske partiene få muligheten til å gjennomgå hva som er status for våre havområder. Det er egentlig det denne debatten handler litt om.

Det er bra at statsråden sier at de fastholder systemet. Det er også greit at han sier at han redegjør for hvordan revisjonssystemet er – altså når en skal revidere de enkelte. Men det er veldig lenge å vente hvis en ikke skal oppdatere en plan fra 2009 før i 2025.

Også de politiske partiene må få lov til å være en del av det nødvendige og løpende arbeidet med forvaltningsplanene. Nasjonalforsamlingen må også tas på alvor i et slikt spørsmål. Det må ikke bli slik at dette bare blir et faglig spørsmål og ikke forankres i nasjonalforsamlingen. Vi trenger rett og slett ikke å få en oppdatering med de store, revolusjonerende endringene, men vi trenger kanskje å reflektere over hva det er som forandrer seg i havområdet, hva som er statusen for Norskehavet, og hva en skal være ekstra oppmerksom på. Jeg tror stortingsflertallet hadde satt pris på om en kunne få den muligheten til en slik debatt jevnligere enn det regjeringen har lagt opp til, særlig fordi en her har et faggrunnlag som en ikke hadde da regjeringen la fram sitt forslag om iskanten.

Det må ikke bli slik at skiftende regjeringer for å unngå eventuelle plagsomme runder og politisk debatt velger ikke å oppdatere en forvaltningsplan som vi ser som et langsiktig virkemiddel i vårt ansvar som kyststat. Det kan en sjølsagt si er viktig for enhver annen regjering som måtte komme, og som kommer til å sitte de neste 10–20 årene. Men enhver regjering burde egentlig ha klart for seg at Stortinget fortjener å få en debatt og være en del av den viktige rollen som forvalter av våre havområder. Det er Stortinget som har initiert spørsmålet om forvaltningsområder og vedtatt det. Det er for lang tid å vente til 2025 før en involverer nasjonalforsamlingen i en debatt om oppdatering av et havområde, sjøl om det skjer lite reint faktisk av negative ting. Det er andre ting omkring miljøstatu-

sen knyttet til Norskehavet som er verdt å diskutere også i Stortinget.

Ola Elvestuen (V) [15:36:58]: Jeg vil også få takke interpellanten for å ha tatt opp et viktig spørsmål, og jeg ser vel på denne debatten som en litt tidlig debatt i forhold til den som komiteen senere skal ha om naturmangfoldloven, som kommer til Stortinget til våren.

Jeg hadde også tenkt å begynne der representanten Arnstad begynte, med at det positive her er jo at du har et samstemt storting som ser betydningen av forvaltningsplanene, og at det styringsverktøyet er for å styre politikken overfor de norske havområdene. Og nå har vi jo forvaltningsplanene for alle de norske havområdene. Det dette egentlig viser, og som denne diskusjonen også viser, er hvordan Stortinget, hvordan vi skal ha systematikken omkring disse forvaltningsplanene og oppgraderingen av dem etter at de er vedtatt.

Jeg er også enig med representanten Arnstad i at hvis vi ser på 15 års sykluser, så er det to ting: For det første så skjer det ting – selv om det ikke er den store endringen av forvaltningsplanen, så skjer det helt klart ting i løpet av en 15-årsperiode som gjør at det kan være riktig å se på forvaltningsplanen på nytt for å få en oppdatering av hvordan måloppnåelsen er i forhold til de vedtakene som er gjort tidligere, fordi det kan skje politiske vedtak. Det ble vist til tidligere at vi har en samarbeidsavtale mellom de fire partiene på borgerlig side, hvor dette med bevaring av Jan Mayen fra petroleumsaktivitet er en sentral del, som også må følges opp i den praktiske politikken, eller så kan det kan være nye temaer som ikke var et stort tema i 2009, som dette med marin forsøpling, som også bør inn i en forvaltningsplan.

Men så er det det siste, som også ble tatt opp av Arnstad, som handler om når det egentlig er naturlig at Stortinget skal tas med igjen og få en ny oppdatering av en forvaltningsplan. Hvis en legger seg på 15 års sykluser, så er det tre til fire storting mellom hver gang en har denne til behandling i Stortinget, og vi er nødt til å ha et system som gjør at Stortinget involveres oftere enn bare hvert 15. år. Så jeg ser det slik at i denne saken handler det om at her vil Stortinget kunne gjøre et viktig vedtak til våren, slik at vi får en klargjøring av hvor ofte Stortinget mener det er nødvendig å ha en revisjon, slik at en har et tydeligere vedtak om hvor ofte du må ha en oppdatering.

Jeg tror, i hvert fall fra Venstres side, at det styrker arbeidet med forvaltningsplaner om vi får dette klarlagt. Vi må vite at vi får jevnlig oppdateringer, akkurat som vi må vite at vi får en revisjon jevnlig. Det gir en forutsigbarhet for den politiske prosessen, det gir en forutsigbarhet for alle som har interesser inn mot forvaltningsplanene, og det gir definitivt også en større forutsigbarhet for næringslivet og den næringsutviklingen som vi skal ha.

Det er ikke størrelsen på endringen som skal ligge i en oppdatering eller i en revisjon, som er avgjørende for om det er behov for at den kommer til Stortinget eller ikke. Tvert imot – en god forvaltningsplan skal jo være så god at den kan vare over tid, men det vil likevel være nødvendig jevnlig å ha justeringer, og det vil alltid være nød-

vendig jevnlig å ha den faglige vurderingen og det faglige grunnlaget som Stortinget skal ta sin beslutning ut fra.

Så jeg ser fram til denne diskusjonen og ser fram til hvordan den skal føres fram mot våren til behandlingen av naturmangfoldloven. Jeg mener det vil være riktig av komiteen å fastslå ikke bare hvor ofte det skal være en revisjon av forvaltningsplanene, men at vi også tydelig fastslår hvor ofte vi skal ha en oppdatering.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:41:46]: Det er synd at ikke representanter fra regjeringspartiene tar ordet. Det er selvsagt at statsråden gjør det, og han tilhører definitivt ett av regjeringspartiene, men det er synd at vi ikke får den brede debatten som egentlig er nødvendig for å gi statsråden et godt grunnlag for å tenke igjennom dette fram mot behandlingen vi skal ha av naturmangfoldmeldingen. Vi hadde høring om den i dag, og det kommer klare bekymringsmeldinger fra organisasjonene knyttet til den usikkerheten som skapes rundt forvaltningsplanregimet.

Jeg ber statsråden merke seg det som alle – utenom statsråden selv – som har tatt ordet i dag, sier, nemlig at vi ønsker å få en jevnligere oppdatering, og vi ønsker å gå i en dialog og fastsette tydeligere retningslinjer, føringer for hvor ofte forvaltningsplanene skal revideres, og hvor ofte de skal oppdateres. Nå er det slik at de oppdateres ved behov. Jeg synes ikke det er godt nok. Vi må få en diskusjon om hvilke behov som er sterke nok til at de skal oppdateres, når vi har fått, slik vi har fått nå, en full gjennomgang fra det faglige rådet, som har vært på høring, og som slår fast bl.a. at flere av de miljømålene som vi har satt oss for Norskehavet, ikke er nådd. I tillegg til det sier statsråden at vi går videre og gjennomfører de samme tiltakene som vi har hatt. Som stortingsrepresentant vil jeg ikke være fornøyd med det. Hvis vi i fellesskap har satt oss noen miljømål for områder nedfelt i forvaltningsplanen, hvor vi ikke ser den bedringen som vi ønsker å se, burde vi fått oss dette forelagt og fått en ny runde i Stortinget for å se hva vi skal gjøre for å øke innsatsen for å nå de målene som vi har satt oss. Det ville være naturlig å ta i en sann type oppdatering. Det er et svært arbeid som skal gjøres for å lage en sann type oppdatering. Da kan det ikke være slik at det er overraskende for Stortinget at vi ikke får en oppdatering, når det har vært gjennomført en full faglig runde om dette.

Jeg ville tro at statsråden var interessert i å ta opp arven etter Børge Brende, for hele forvaltningsplanregimet er på mange måter arven etter Børge Brende, ta dette opp på en ordentlig måte, gå i dialog med Stortinget og med dem som har uttrykt bekymring for at disse tingene skyves på, og bli enige om et sett av rammer for hvor ofte vi skal oppdatere forvaltningsplanene, hvor ofte vi skal ha en full revisjon. Mitt utgangspunkt – og det kan jeg si nå – i denne debatten er at vi bør ha en full revisjon hvert tiende år, ikke hvert femtende år eller sekstende år, som det legges opp til for en av dem. Vi burde ha en oppdatering jevnlig, hvert femte år. Jeg håper at dette er noe vi kan samtale om med partiene i komiteen og bli enige om et sett med kjøreregler. Representanten Marit Arnstad var inne på det, Ola Elvestuen

det samme, at det er en fordel for skiftende flertall å vite at enten man er i posisjon eller i opposisjon, får man en oppdatering av forvaltningsplanene hvert femte år og en full revisjon hvert tiende år, som er det jeg ønsker – eller om vi lander på noe annet.

Jeg merker meg også det som representanten Rigmor Andersen Eide fra Kristelig Folkeparti tok opp, nemlig at i samarbeidserklæringen står det veldig tydelig at regjeringen ikke vil åpne for petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen og iskanten. Det er en av de tingene som det er helt naturlig at nedfelles i et dokument fra regjeringen, og som forankres i Stortinget. Jeg er overbevist om at det er noe som vil få bred tilslutning i Stortinget.

Eva Kristin Hansen (A) [15:46:48]: Først har jeg lyst til å takke for en god debatt. I likhet med flere synes jeg det er litt beklagelig at ingen av representantene fra regjeringspartiene syntes det var verdt å delta i denne debatten i dag. Men det får vi nå bare leve med, og så får man også bare ta til etterretning at regjeringen ikke ser noe behov for å oppdatere forvaltningsplanen for Norskehavet nå, og at man har lyst til å vente i veldig lang tid før en revidering – det til tross for at vi faktisk har en del ny kunnskap. Vi vet mye om situasjonen i Norskehavet, om hvordan det står til. Vi vet at vi har en iskant uten beskyttelse mot oljeaktivitet. Vi opplever at korallrevene våre ødelegges. Vi vet at vi har sjøfugler som er sårbare ute i havet, og som trenger beskyttelse. Vi har lundefuglen, som jeg gjerne kunne tenke meg å ha en diskusjon rundt. Vi har diskusjoner rundt oljevernberedskap, som burde vært tatt jevnlig, og ikke minst det med marin forsøpling. Det var knapt nok nevnt i den meldingen som ble behandlet i Stortinget i 2009, og er den nye utfordringen vi har. Men jeg får bare ta til etterretning at regjeringen ikke ønsker å diskutere dette med Stortinget.

Jeg har lyst til å takke representanten Marit Arnstad for et veldig godt innlegg. Hun sier det veldig godt: Må vi vente i Stortinget til hvert 15. år før vi får muligheten til å diskutere hvordan det står til i et viktig havområde, før vi får en revidering? For det virker ikke som om regjeringen er særlig ivrig på å drive med oppdatering. Det skal skje etter behov, men ut fra det statsråden sier i dag, virker det som om det må skje en katastrofe omtrent – eller en veldig stor endring – for at det skal være verdt å diskutere disse sakene i Stortinget. Jeg vil gjerne diskutere oljevernberedskap, korallrev, sjøfugl og marin forsøpling, for det er jo litt for galt, som representanten Elvestuen sier, at du må sitte fire perioder på Stortinget for å få muligheten til å diskutere disse utfordringene. Det er de færreste forunt å få lov til å sitte fire perioder. Det er vel bare dagens president og noen få andre som har gleden av å kunne få sitte på Stortinget så lenge. Flere av oss vanlige dødelige får ikke lov til å sitte så lenge, men vi vil også gjerne være med og diskutere disse viktige spørsmålene. Det betyr noe hvordan vi forvalter havområdene våre, det betyr noe hvordan vi utvikler næringsinteressene, og hvordan vi utvikler ikke minst petroleumsvirksomheten.

Så jeg synes det er litt underlig at statsråden ikke øns-

ker å oppdatere forvaltningsplanen og venter veldig lenge for en revidering. Men jeg vil advare statsråden ut fra debatten i dag: Hadde jeg vært ham, ville jeg ha begynt å tenke tanken, for det virker ut fra debatten som om det kan hende at det er noen her som kunne tenke seg å vedta noe i Stortinget når vi behandler naturmangfoldmeldingen. Jeg ville bare ha begynt å forberede meg, for jeg tror at Stortingets vilje er ganske sterk i denne saken.

Statsråd Vidar Helgesen [15:49:53]: Jeg har aldri vært speider, men alltid beredt skal jeg jo være. Jeg vil få lov til å takke interpellanten og øvrige representanter for en god debatt om et godt og viktig system, et system som regjeringen altså viderefører fordi forvaltningsplanene er et fleksibelt politisk verktøy i det at den helhetlige forvaltningen av havområdene kan fornyes gjennom oppdateringer og revidering av planene basert på ny og oppdatert kunnskap innenfor en helhetlig ramme.

Det er også slik, som representanten Aukrust sa, at dette er en eksportvare, og det er helt korrekt at jeg i mitt forrige virke i diskusjoner med EU også har drøftet og vært ikke så lite stolt av dette systemet, som også, som andre påpekte, ble utformet under en Høyre-statsråd.

Jeg vil bare si til representanten Aukrust at det å få frem et faggrunnlag er jo å bruke systemet. Det er et oppfølgingssystem under forvaltningsplanene med jevnlig overvåking, vurdering og rapportering av miljøtilstanden og andre relevante forhold. Det gjøres gjennom overvåkningsgruppen og Faglig forum. Dette fagarbeidet er en kontinuerlig prosess. Vi får også kunnskap gjennom overvåkningsprogrammet Mariano, så vi mangler ikke kunnskap.

Nå forteller kunnskapen at det ikke er skjedd signifikante endringer i miljøtilstanden, i utfordringer eller i aktivitet, og det betyr etter vår vurdering at man ikke behøver å lage en ny oppdatering av forvaltningsplanen. Dette har vi altså meldt tilbake til Stortinget om i naturmangfoldmeldingen, basert på faggrunnlaget. Men jeg noterer meg ønsket fra flere om hyppigere stortingsbehandling, selv om informasjonen ikke er signifikant endret.

La meg også si at noe som i fortsettelsen kan tale for oppdatering av forvaltningsplanen, er dersom ny aktivitet som kommer inn i havområdene gjennom ny satsing på blå vekst, får et visst omfang, f.eks. fremvekst av nye næringer som oppdrett til havs, algedyrking, fornybar energi-produksjon eller mineralutvinning på havbunnen. Men vi er ikke der nå. Det som også kan gi grunn til oppdatering, vil være om vi får ny kunnskap i årene fremover om virkninger på havmiljøet av f.eks. klimaendringer og havforsuring.

La meg takke igjen for en god debatt om et viktig tema – og et viktig og godt forvaltningssystem.

Presidenten: Dermed er sak nr. 8 ferdigbehandlet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten**: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 12 (2015–2016) – om kvalitet og pasientsikkerhet 2014 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:11 (2014–2015) – Riksrevisjonens undersøkelse av offentlig folkehelsearbeid – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:2 (2015–2016) – om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2014 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:1 (2015–2016) – Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2015 vedkommende:

Statsministerens kontor
Arbeids- og sosialdepartementet
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Finansdepartementet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Kulturdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Nærings- og fiskeridepartementet
Olje- og energidepartementet
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet
– vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 1 (2015–2016) – Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2014 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 7 og 8 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 9 [16:02:11]

Referat

1. (233) Rapport til Stortinget fra Norges Banks representantskap for 2015 (Dokument 9 (2015–2016))
2. (234) Forvaltningen av Statens pensjonsfond i 2015 (Meld. St. 23 (2015–2016))
Enst.: Nr. 1 og 2 sendes finanskomiteen.

3. (235) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trygve Slagsvold Vedum, Knut Storberget og Karin Andersen om sikker lagring av pasientopplysninger (Dokument 8:79 S (2015–2016))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for familie- og kulturkomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
 4. (236) Melding for året 2015 fra Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (Dokument 18 (2015–2016))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
 5. (237) Nye folkevalgte regioner - rolle, struktur og oppgaver (Meld. St. 22 (2015–2016))
 6. (238) Endringer i utlendingsloven mv. (innstramninger II) (Prop. 90 L (2015–2016))
 7. (239) Endringer i utlendingslova (pågrep og fengsel i samband med 48-timarprosedyren) (Prop. 91 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 5–7 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
 8. (240) Statsrådsprotokollene for tidsrommet 1. juli til 31. desember 2015
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
 9. (241) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marianne Marthinsen og Truls Wickholm om en strategi med tiltak som sikrer at selskap med statlig eierandel etterlever eierskapsmeldingen og sikrer størst mulig grad av åpenhet knyttet til pengestrømmer og skatt (Dokument 8:77 S (2015–2016))
 10. (242) Endringer i reindrifftsloven (reintall per siidaandel) (Prop. 93 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 9 og 10 sendes næringskomiteen.
- Presidenten:** Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.04.
